

Wójt Gminy Braniewo

Załącznik nr 1

do uchwały Nr/2021

Rady Gminy Braniewo z dnia2021

**STUDIUM UWARUNKOWAŃ
I KIERUNKÓW
ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY BRANIEWO**

(woj. warmińsko-mazurskie)

**Część I
UWARUNKOWANIA ROZWOJU**

Braniewo, 2021 r.

**STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA
PRZESTRZENNEGO GMINY BRANIEWO (woj. warmińsko-mazurskie)**

Część I: UWARUNKOWANIA ROZWOJU

Opracował:

Zespół autorski

Zmiana Studium 2019 r.

Pracownia Studiów Architektonicznych i Planowania Przestrzennego w Elblągu

Zespół autorski:

Główny projektant:

inż. Anna Talaga uprawnienia urbanistyczne – MGPIB 1412/94

Projektant: mgr Dagmara Kownacka wpis do Izby Urbanistów nr G-216/2009

Opracowanie kulturowe: mgr Michał Polański

Braniewo, 2019 r.- 2021 r.

Część I: UWARUNKOWANIA ROZWOJU	2
Opracował:	2
1. PODSTAWA FORMALNO-PRAWNA	5
2. WPROWADZENIE	5
3. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z OPRACOWAŃ WYŻSZEGO RZĘDU	7
3.1. Rola Gminy Braniewo w strukturze przestrzennej województwa.	7
3.2. Kierunki zagospodarowania przestrzennego regionu odniesione do gminy Braniewo	8
4. PODSTAWOWE WIADOMOŚCI O GMINIE.	9
4.1. Dane o gminie Braniewo (stan na 2016 r.)	9
4.2. Formy użytkowania terenu	10
4.3. Dotychczasowe przeznaczenie i zagospodarowanie obszaru gminy	12
Stan prawny gruntów	1
5. CHARAKTERYSTYKA STANU I FUNKCJONOWANIA ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO	2
5.1. Przyrodnicze uwarunkowania zewnętrzne	2
5.2. Zasadnicze cechy komponentów środowiska przyrodniczego	2
5.2.1. Rzeźba terenu i budowa geologiczna	2
5.2.2. Warunki klimatyczne	2
5.2.3. Powietrza atmosferycznego	3
5.4. Warunki bioklimatyczne	4
5.5. Gleby	4
5.6. Wody	4
5.6.1. Wody powierzchniowe	4
5.6.2. Wody podziemne	6
5.7. Szata roślinna	7
5.8. Świat zwierzęcy	8
6. WNIOSKI ZAWARTE W AUDYCIE KRAJOBRAZOWYM	11
7. UWARUNKOWANIA HISTORYCZNO-KULTUROWE	11
7.1. Historia Gminy	11
7.1.1. Okres przedhistoryczny	11
7.1.2. Okres historyczny	12
7.1.3. Obszar należący do Dominium Warmińskiego	13
7.1.4. Obszar należący do Zakonu Krzyżackiego	15
7.1.5. Stan obecny	16
7.2. Miejscowości podlegające ochronie konserwatorskiej (historia, opis, wnioski konserwatorskie, ustalenia konserwatorskie).	17
7.2.1. Gronowo	17
7.2.2. Gronówko	17
7.2.3. Klejnowko	19
7.2.4. Krzewno	19
7.2.5. Lipowina	20
7.2.6. Maciejewo	21
7.2.7. Młoteczno	22
7.2.8. Nowa Pasłęka	23
7.2.9. Pęciszewo	24
7.2.10. Podleśne	24
7.2.11. Rogity	25
7.2.12. Rudłowo	27
7.2.13. Świętochowo	27
7.2.14. Stara Pasłęka	28
7.2.15. Żelazna Góra	29
7.3. Obiekty objęte ochroną konserwatorską	30
7.4. Stanowiska archeologiczne podlegające ochronie konserwatorskiej	39
7.5. Zieleń chroniona przez konserwatora zabytków	42
7.5.1. Na terenie Gminy Braniewo występują zabytkowe aleje:	42
7.5.2. Zabytkowa zieleń komponowana	42

9. WARUNKI I JAKOŚĆ ŻYCIA MIESZKAŃCÓW	43
9.1. Uwarunkowania społeczne	43
9.2. Działalność gospodarcza	44
9.3. Bezrobocie	47
9.4. Ochrona zdrowia i pomoc społeczna	47
9.5. Potencjał demograficzny	48
10. ANALIZA POTRZEB I MOŻLIWOŚCI ROZWOJU GMINY	55
10.1. Uwarunkowania ekonomiczne	55
10.1.1. System zarządzania gminą i jej sytuacja finansowa	55
10.1.2. Sytuacja finansowa Gminy	56
10.2.1. Tereny mieszkaniowe – stan mieszkalnictwa	57
10.3. Decyzje administracyjne	58
10.3.1. Decyzje o lokalizacji celu publicznego	58
10.3.2. Decyzje o lokalizacji celu publicznego	59
10.4. Prognozy demograficzne a uwarunkowania rozwoju	60
10.4.1. Prognozowanie możliwości rozwoju gminy	60
10.5. Delimitacja terenów przeznaczonych pod zabudowę	65
10.5.1. Bilans terenów przeznaczonych pod zabudowę	65
10.6. Możliwości finansowania przez gminę wykonania sieci komunikacyjnej i infrastruktury technicznej, a także infrastruktury społecznej, służących realizacji zadań własnych gminy	66
11. OCENA STANU ŚRODOWISKA ORAZ ŹRÓDŁA ZAGROŻEŃ	67
11.1. Obszary zagrożone powodzią	67
11.2. Jakość wód podziemnych	68
11.3. Jakość powietrza atmosferycznego	68
11.4. Jakość gleb	69
11.5. Klimat akustyczny	70
11.6. Promieniowanie elektromagnetyczne niejonizujące	71
11.7. Gospodarka odpadami	72
12. STAN SYSTEMÓW KOMUNIKACJI I INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ, W TYM STOPNIA UPORZĄDKOWANIA GOSPODARKI ŚCIEKO-WEJ, ENERGETYCZNEJ ORAZ GOSPODARKI ODPADAMI	73
12.1. System komunikacji	73
12.2. Komunikacja kolejowa.	74
12,3. Drogi wodne	74
12.4. Energia elektryczna	75
12.5. Gaz	75
13. SWOT	76
13.1. Mocne strony	76

1. PODSTAWA FORMALNO-PRAWNA

- a) Ustawa z dnia 23 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z późniejszymi zmianami (Dz.U. z 2018 r. poz. 1945, 2019 r. poz. 717 ze zm.).
- b) Uchwała Nr 26/V/2010 Rady Gminy Braniewo z dnia 30 marca 2010r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Braniewo.
- c) Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 września 2002 r. w sprawie opracowań ekofizjograficznych (Dz.U. Nr 155 poz. 1298).
- d) Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 28 kwietnia 2004r. w sprawie zakresu projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy (Dz.U. z 2004r. Nr118, poz.1233).

„Studium” podlega uchwaleniu przez Radę Gminy Braniewo, a część I i część II stanowią załączniki do uchwały.

Część I: „Uwarunkowania rozwoju” składają się z :

- Załącznika nr 1 do Uchwały Rady Gminy - Część tekstowa Studium pt. „Uwarunkowania rozwoju”,
- Załącznika nr 2 do Uchwały Rady Gminy - Mapa w skali 1:25 000 pt. „Uwarunkowania rozwoju”.

2. WPROWADZENIE

Głównym celem opracowania „Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego gminy Braniewo” jest określenie polityki zarządzania przestrzenią gminy. Opracowanie to jest jedynym dokumentem planistycznym sporządzanym dla całej gminy. Prawidłowe sformułowanie zasad polityki przestrzennej w odniesieniu do elementów struktury przestrzennej wymaga rozpoznania szeregu różnorodnych czynników warunkujących jej funkcjonowanie. Zespół projektowy przystępując do zadania, jakim jest „Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego gminy Braniewo” dokonał wstępnej analizy dostępnych materiałów wejściowych polegającej na zgromadzeniu i porządkowaniu dostępnych materiałów wyodrębniając problemy wymagające rozwiązania, które są zawarte w pierwszej części „Studium...”, zwana Częścią I „UWARUNKOWANIA ROZWOJU”.

Prezentowane UWARUNKOWANIA to uporządkowany zbiór informacji o przestrzeni gminy, a którego rozpoznanymi elementami są:

- uwarunkowania społeczno-ekonomiczne;
- uwarunkowania historyczno-kulturowe i krajobrazowe;
- uwarunkowania przyrodnicze;
- uwarunkowania dotychczasowego użytkowania, zagospodarowania i uzbrojenia terenu.

Istotnym elementem uwarunkowań jest rozpoznanie procesów i zjawisk zachodzących w przestrzeni gminy przy jednoczesnej akceptacji mieszkańców gminy do zasad prowadzonej polityki przestrzennej na terenie gminy.

Pełne sformułowanie warunków rozwoju gminy wymaga określenia uwarunkowań zewnętrznych, w tym w szczególności:

- zadań zapisanych w koncepcji polityki przestrzennej zagospodarowania kraju;
- studium zagospodarowania przestrzennego województwa;
- powiązań systemów funkcjonowania przyrody na terenie gminy i obszarach sąsiednich;
- związków funkcjonalnych infrastrukturalno-gospodarczych z gminami sąsiednimi.

W następnym etapie prac po dokonaniu rozpoznania uwarunkowań wskazano te najważniejsze, które mają bezpośredni wpływ na zagospodarowanie przestrzenne gminy. Dokonano syntezy uwarunkowań, w formie analizy SWOT, która stanowi podstawę do sformułowania celów i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy. Realizacja celów ma ścisły związek z jednoczesnymi zmianami struktury przestrzennej gminy. Sformułowane podstawowe kierunki tych zmian oraz ustalone obszary i problemy strategiczne będą przedmiotem aktywnego zainteresowania władz gminy. Kolejnym etapem prac jest zapisanie polityki przestrzennej w odniesieniu do uwarunkowań gminy. Prowadzenie polityki przestrzennej jest niezbywalnym prawem i obowiązkiem gminy a zatem studium winno określić główne cele, zadania i kierunki tej polityki. Poszczególne zapisy odnoszące się do wyodrębnionych polityk są przełożeniem strategicznych decyzji na język realnych działań gminy. Jest to konkretyzacja poszczególnych zadań, do wykonania, których zobowiązuje się gmina w ramach swoich kompetencji i wskazanie możliwych do wykorzystania instrumentów. „Studium...” jest dokumentem o charakterze politycznym, a jego ustalenia są uchwalane przez Radę Gminy. „Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego gminy Braniewo” opracowano w dwóch zasadniczych częściach:

- Część I: Uwarunkowania, których integralną częścią jest tekst+ załącznik graficzny w skali 1:25000;
- Część II: Kierunki rozwoju przestrzennego wraz z określeniem polityki przestrzennej gminy tekst + załącznik graficzny w skali 1:25000.

3. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z OPRACOWAŃ WYŻSZEGO RZĘDU

Gmina Braniewo - położona w powiecie braniewskim, utworzonym 1 stycznia 1999 roku - jest najbardziej wysuniętą na północny - zachód gminą województwa warmińsko - mazurskiego. Od północy gmina Braniewo graniczy z Rosją (Obwód Kaliningradzki). Od północnego zachodu naturalną granicą gminy jest Zalew Wiślany. Ponadto graniczy z czterema gminami: Frombork, Płoskinia, Pieniężno, Lelkowo.

Gmina Braniewo posiada dostęp do Morza Bałtyckiego poprzez Zalew Wiślany i Cieśninę Pilawską, rzekę Szarpawę, Wisłę do portu w Gdańsku. Drogą wód śródlądowych połączenie z Pojezierzem Iławskim istnieje poprzez Zalew Wiślany, rzekę Elbląg i Kanał Elbląski. W aspekcie geograficznym gmina Braniewo położona jest na Wybrzeżu Staropruskim, Równinie Warmińskiej i skraju Wzniesień Górzkich. Te tereny położone wzdłuż rzeki Pasłęki i jej dopływów stanowią część wielko-przestrzennego i ekologicznego systemu obszarów chronionych zwanego Zielonymi Płucami Polski. Poprzez port we Fromborku z gminy Braniewo- korzystając z dróg, połączeń drogowych oraz kolejowych - istnieją możliwości korzystania z linii promowych łączących z Elblągiem, Krynica Morską oraz Kaliningradem. Przez gminę Braniewo przebiegają ważne szlaki komunikacyjne. Stanowią one najkrótsze połączenie Europy Zachodniej z Rosją, Litwą, Łotwą i Estonią, co stwarza warunki do międzynarodowych kontaktów

3.1. Rola Gminy Braniewo w strukturze przestrzennej województwa.

Gmina Braniewo położona jest na styku dwóch subregionów: Nadmorskiego, obejmującego Zalew Wiślany wraz z otoczeniem lądowym oraz Wschodniego - obejmującego dorzecze rzek: Pasłęki, Banówki i Omazy. Część gminy położona nad Zalewem Wiślanym wchodzi w skład jednostki mezostrukturalnej określanej mianem rejonu przy zalewowego i obejmuje Wybrzeże Staropolskie wraz z ujściem rzeki Pasłęki i

nizinnymi polderami na obu jej brzegach. Południowe i wschodnie obrzeża gminy wchodzą w skład jednostek mezostrukturalnych: E-2a - Rejon Pasłęki, E-3 - Podstrefa rzeki Pasłęki i E-4 - Przygranicze. Centralna i północna część gminy, obejmująca węzeł dróg wokół Braniewa oraz ich wylot w kierunku granicy z terenami sąsiadującymi z przejściami granicznymi wchodzi w skład jednostki mezostrukturalnej E-5 - Rejon Braniewski. Jest to obszar posiadający największą wartość przestrzenno - gospodarczą w gminie i wywierający wpływ na pozostałe jej tereny. Rejon Braniewa i przygranicznych odcinków komunikacyjnych tras tranzytowych decyduje o wysokiej pozycji miasta, ale także i gminy Braniewo w strukturze przestrzenno - osadniczej województwa. Położenie przy granicy z rosyjskim Obwodem Kaliningradzkim do roku 1990 stanowiło czynnik skazujący te tereny na peryferyjność i zaniedbanie. Dziś jest to olbrzymia szansa rozwoju. Decyduje o niej:

- ruch turystyczny na trasie drogowej Kaliningrad - Gronowo - Braniewo - Frombork - Elbląg;
- kolejowe międzynarodowe przejście graniczne w mieście Braniewie obsługujące ruch kolejowy z zachodu (Berlin, Poznań, Szczecin, Gdańsk) do Kaliningradu;
- zmodernizowany odcinek drogi ekspresowej S22 Elbląg – Grzechotki – przejście graniczne do Kaliningradu;
- zrealizowane przejście graniczne Grzechotki - Mamonowo II;
- wybitne walory przyrodnicze i krajobrazowe doliny rzeki Pasłęki wraz z jej ujściowym odcinkiem i wybrzeżem Zalewu Wiślanego.

Gmina Braniewo już w niedalekiej przyszłości może stać się wizytówką Zjednoczonej Europy. Stanowi to poważne wyzwanie przed społeczeństwem i władzami samorządowymi.

3.2. Kierunki zagospodarowania przestrzennego regionu odniesione do gminy Braniewo

1.2. Przygraniczny Obszar Funkcjonalny

W skład obszaru wchodzi: - gminy miejskie: Bartoszyce, Braniewo, Elbląg, Giżycko, Górowo Iławeckie, Kętrzyn, Lidzbark Warmiński, - gminy miejsko-wiejskie: Bisztynek, Frombork, Goldap, Korsze, Młynary, Olecko, Orneta, Pasłęk, Pieniężno, Reszel, Ryn, Sępólno, Tolkmicko, Węgorzewo, - gminy wiejskie: Banie Mazurskie, Barciany, Bartoszyce, Braniewo, Budry, Dubeninki, Elbląg, Giżycko, Godkowo, Górowo Iławeckie, Gronowo Elbląskie, Kętrzyn, Kiwity, Kowale Oleckie, Kruklanki, Lelkowo, Lidzbark Warmiński, Lubomino, Markusy, Milejewo, Miłki, Płoskinia, Pozezdrze, Rychliki, Srokowo, Świętajno, Wieliczki, Wilczęta, Wydminy.

.....

Przygraniczny Obszar Funkcjonalny nakłada się na: - Obszar Funkcjonalny Żuławy (gminy miejska i wiejska Elbląg, gmina miejsko-wiejska Pasłęk, gminy wiejskie: Gronowo Elbląskie, Markusy, Rychliki),

W sferze przyrodniczej:

- utworzenie polsko - rosyjskiego parku morsko - mierzejowego, obejmującego Zalew Wiślany wraz z lądowym otoczeniem;
- poprawa zdolności retencyjnej zlewni rzek poprzez zwiększenie lesistości, zmianę struktury użytkowania gruntów oraz realizację odpowiednich urządzeń technicznych;
- tworzenie skutecznego systemu ochrony środowiska na wsi z zachowaniem kolejności: zapobieganie, recykling, oczyszczanie, składowanie oraz efektywnego systemu informatycznego opartego na stałym monitoringu, ocenach i prognozach zmian w przestrzeni;

W sferze kulturowej:

- skuteczne pozyskiwanie użytkowników obiektów zabytkowych - dla intensyfikacji turystycznego wykorzystania walorów kulturowych;
- prowadzenie aktywnej ochrony zasobów kulturowych (na przykład inwentaryzacja kapliczek i krzyży przydrożnych)

w sferze stymulowania rozwoju turystyki i rekreacji;

- współpraca międzynarodowa zmierzająca do likwidacji barier prawno -administracyjnych, ograniczających możliwości korzystania z wód całego Zalewu Wiślanego przez jednostki pływające bander trzecich, w tym pełnego otwarcia Zalewu na Bałtyk;*
- opracowanie i wdrożenie racjonalnych zasad wykorzystania obszarów rezerwatów przyrody i parków krajobrazowych dla turystyki przy zapewnieniu ich bezpieczeństwa;*
- rozbudowa infrastruktury turystycznej (marina, przystań żeglugi, funkcje hotelowe i gastronomiczne) w Nowej Pasłęce i nad dolnym odcinkiem rzeki Pasłęki;*
- stworzenie korzystnych warunków dla rozwoju agroturystyki i lecznictwa psychoklimatycznego.*

W sferze rozwoju gospodarki i procesów urbanizacji:

- stworzenie dogodnych warunków ekonomicznych i infrastrukturalnych dla rozwoju osadnictwa oraz funkcji usługowo - produkcyjno - handlowych w rejonie Braniewa, zrealizowanego węzła w Maciejowie (Braniewo Północ) oraz przejść granicznych;*
- preferowanie rozwoju przetwórstwa rolno - spożywczego opartego na bezpiecznych ekologicznie, nowoczesnych technologiach;*
- wspieranie rozwoju małych przetwórci rolniczych zintegrowanych z fermami rodzinnymi;*
- tworzenie preferencji ekonomicznych dla rolnictwa ekologicznego i agroturystyki na obszarach cennych przyrodniczo (w sąsiedztwie kompleksów leśnych i dolin rzek);*

W sferze ponadlokalnej infrastruktury technicznej:

- modernizacja magistrali kolejowej Elbląg - Braniewo - Kaliningrad;*
- budowa tranzytowej trasy drogowej Kaliningrad - Elbląg i dalej w kierunku Malborka, z przejściem granicznym w Grzechotkach;*
- modernizacja dróg o znaczeniu towarowym i turystycznym: Braniewo -Pieniężno - Orneta - Olsztyn oraz Braniewo - Chruściel;*
- tworzenie systemu turystycznych tras rowerowych zintegrowanych z systemem transportu;*
- rozwój niekonwencjonalnych źródeł energii;*
- doprowadzenie gazu przewodowego do Braniewa;*
- modernizacja systemu łączności przewodowej (światłowodowy);*
- doprowadzenie do pełnego unieszkodliwienia ścieków w zlewisku Zalewu Wiślanego, ze szczególnym uwzględnieniem obszarów wiejskich. Wdrożenie skutecznego programu likwidacji miogenów.*

4. PODSTAWOWE WIADOMOŚCI O GMINIE.

4.1. Dane o gminie Braniewo (stan na 2016 r.)

Powierzchnia: 307 km², liczba mieszkańców: 6171 osób (spadek o 3% w porównaniu z rokiem 2011),

Gęstość zaludnienia: 20 osób na 1 km² (spadek o 5% w porównaniu z rokiem 2011),

Lesistość: 25,6 % (wzrost o 2 % w porównaniu z rokiem 2011).

Gmina Braniewo położona jest w powiecie braniewskim i jest najbardziej wysuniętą na północny – zachód gminą województwa warmińsko – mazurskiego. Stanowi 25% powierzchni powiatu braniewskiego oraz 1% powierzchni województwa warmińsko – mazurskiego. Od północy gmina Braniewo graniczy z Rosją (Obwód Kaliningradzki), od północnego zachodu naturalną granicą jest Zalew Wiślany, a ponadto graniczy z czterema gminami: Frombork, Płoskinia, Pieniężno i Lelkowo. Gmina jest podzielona na 21 obrębów, w ramach których funkcjonują 23 sołectwa.

Gmina Braniewo posiada dostęp do Morza Bałtyckiego poprzez Zalew Wiślany i Cieśninę Pilawską, rzekę Szarpawę, Wisłę do portu w Gdańsku. Droga wód śródlądowych połączenie z Pojezierzem Iławskim istnieje poprzez Zalew Wiślany, rzekę Elbląg i Kanał Elbląski. Poprzez port we Fromborku z gminy Braniewo, korzystając z dróg, połączeń drogowych oraz kolejowych, istnieją możliwości korzystania z linii promowych łączących z Elblągiem, Krynica Morską oraz Kaliningradem. Przez gminę Braniewo przebiegają ważne szlaki komunikacyjne, stanowiące najkrótsze połączenie Europy Zachodniej z Rosją, Litwą, Łotwą i Estonią, co stwarza warunki do międzynarodowych kontaktów. Są to m.in. drogi krajowe: nr S22, nr 54 oraz drogi wojewódzkie nr 507 i nr 504, linia kolejowa nr 204 relacji Malbork-Braniewo oraz linia kolejowa: Berlin – Szczecin – Gdańsk – Elbląg – Braniewo – Kaliningrad z przejściem granicznym w Braniewie.

Gmina Braniewo oddalona jest: ok. 8 km od Gronowa (przejście graniczne z Rosją), ok. 10 km od Fromborka, ok. 29 km od Pieniężna, ok. 28 km od Młynar, ok. 43 km od Elbląga.

Dominującą sferą działalności gospodarczej jest rolnictwo, częściowo rybołówstwo i handel zagraniczny. Korzystne położenie gminy sprzyja rozwojowi turystyki, ze szczególnym wskazaniem agroturystyki, ale także korzystne położenie sprzyja rozwojowi rolnictwa.

4.2. Formy użytkowania terenu

Analiza zmian w użytkowaniu przestrzeni gminy Braniewo wykazuje, że na przestrzeni lat zmieniła się powierzchnia poszczególnego jej wykorzystania. Powierzchnia użytków rolnych zwiększyła się o 0,2%, oraz powierzchnia lasów zwiększyła się o 0,7%. Zmiany odnotowano także na terenach zabudowanych i zurbanizowanych, które licząc ogółem zwiększyły swoją powierzchnię o 0,1%. Natomiast wśród tych terenów najwięcej przeznaczono pod tereny rekreacji i wypoczynku – 9% oraz przemysłowe i inne zabudowane – 5,1%. Zmalały natomiast grunty zabudowane i zurbanizowane – tereny mieszkaniowe, gdzie spadek wynosi ponad 12%, co mogło być spowodowane potrzebami

przekształceń tych gruntów na inne cele.

Tabela 12. Formy użytkowania terenów Gminy Braniewo

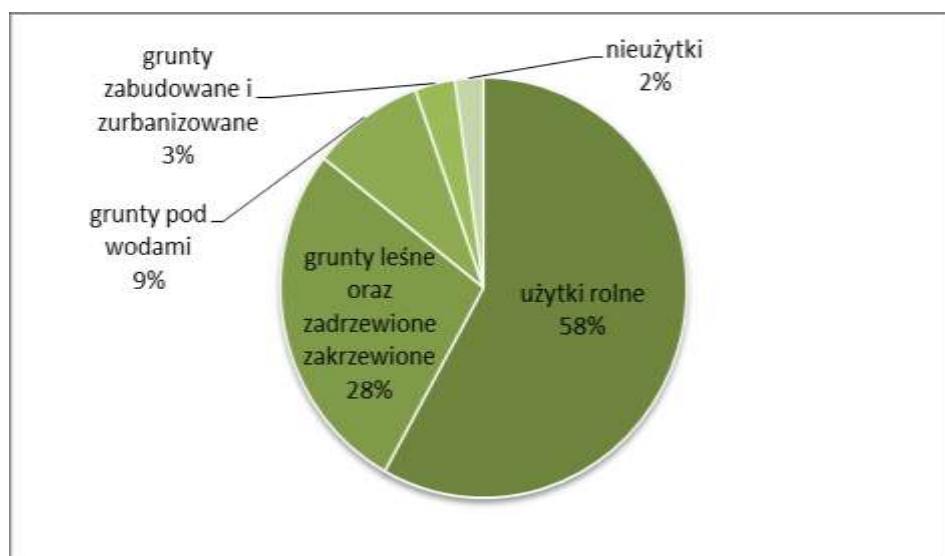
Wyszczególnienie	2011 r.	2016 r.	Dynamika zmian (%)
Powierzchnia ogólna [ha]	30 626	30 626	0,0
Użytki rolne [ha]	17 667	17 700	+0,2
Grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione [ha]	8 317	8 374	+0,7
Grunty pod wodami [ha]	2 819	2 729	-3,3
Grunty zabudowane i zurbanizowane - tereny mieszkaniowe [ha]	63	56	-12,5
Grunty zabudowane i zurbanizowane - tereny przemysłowe [ha]	37	39	+5,1
Grunty zabudowane i zurbanizowane - tereny inne zabudowane [ha]	37	39	+5,1
Grunty zabudowane i zurbanizowane - tereny zurbanizowane niezabudowane [ha]	11	11	0,0
Grunty zabudowane i zurbanizowane - tereny rekreacji i wypoczynku [ha]	10	11	+9,1
Grunty zabudowane i zurbanizowane - tereny komunikacyjne – drogi [ha]	714	716	+0,3
Nieużytki [ha]	691	693	+0,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie <http://stat.gov.pl/> (dostęp: grudzień 2017)

W powierzchni ogólnej gminy Braniewo w 2016 r. największy udział procentowy zajmują użytki rolne (grunty orne, sady, łąki trwałe, pastwiska trwałe, grunty rolne zabudowane, grunty pod stawami, grunty pod rowami) i tereny leśne wraz z terenami zadrzewionymi i zakrzewionymi, co łącznie daje aż 85% ogólnej powierzchni gminy Braniewo. Tereny nieprzydatne rolniczo (grunty pod wodami: powierzchniowymi płynącymi, stojącymi i morskimi wewnętrznymi oraz nieużytki) stanowią 12% powierzchni gminy. Natomiast grunty zabudowane i zurbanizowane zajmują zaledwie 3% całkowitej powierzchni gminy Braniewo.

Wśród kierunków wykorzystania terenów zabudowanych i zurbanizowanych w gminie Braniewo w 2016 r. największą powierzchnię zajmują tereny komunikacyjne (drogi i koleje), bo aż 84%. Tereny rekreacji i wypoczynku stanowią zaledwie 1% powierzchni, podobnie jak tereny zurbanizowane niezabudowane. Natomiast tereny zabudowane (mieszkaniowe, przemysłowe i inne) stanowią 15% obszaru gminy.

Wykres nr 5. Kierunki wykorzystania ogólnej powierzchni gminy Braniewo w 2016 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie <http://stat.gov.pl/> (dostęp: grudzień 2017)

4.3. Dotychczasowe przeznaczenie i zagospodarowanie obszaru gminy

Głównym ośrodkiem administracyjnym jest miasto Braniewo, stanowiące odrębną jednostkę administracyjną. Ośrodkiem II rzędu dla gminy stanowi miasto Braniewo. W mieście znajduje się Urząd Gminy z siedzibą władz gminnych. Ośrodek usług poziomu II, w którym znajdują się szkoły ponadpodstawowe, filia studiów wyższych poziomu pierwszego, ośrodek kultury, basen kryty, kino, usługi handlowe, stacje benzynowe, stacja kolejowa jedyna na terenie miasta i gminy.

Na terenie gminy znajdują się dwa przejścia drogowe: na drodze krajowej nr 54 w Gronowie oraz na drodze krajowej ekspresowej S22 w Grzechotkach.

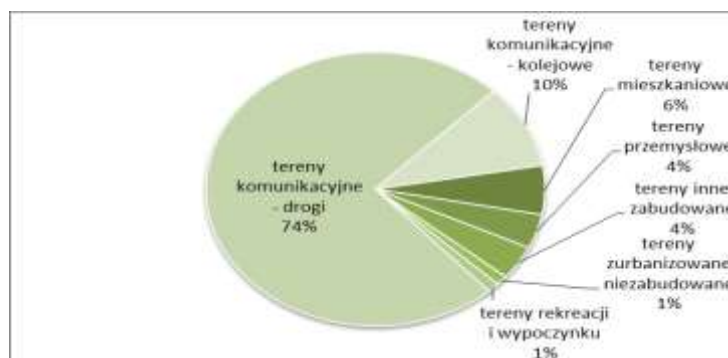
Podział terenów zabudowanych i zurbanizowanych na terenie gminy przedstawia się następująco:

Grunty rolne –

Tereny zabudowy mieszkaniowej	– 6 %,
Tereny zabudowy przemysłowej	– 4 %
Inne tereny niezabudowane	- 4 %
Tereny zurbanizowane, niezabudowane	– 1 %
Tereny rekreacji i wypoczynku	- 1 %
Tereny komunikacji drogowej	- 74 %
Tereny komunikacji kolejowej	- 10 %

Wykres nr 6. Kierunki wykorzystania powierzchni terenów zabudowanych i zurbanizowanych w

gminie Braniewo

Źródło: opracowanie własne na podstawie <http://stat.gov.pl/> (dostęp: grudzień 2017)

W mieście Braniewie na stacji kolejowej znajduje się kolejowe przejście graniczne do Obwodu Kaliningradzkiego.

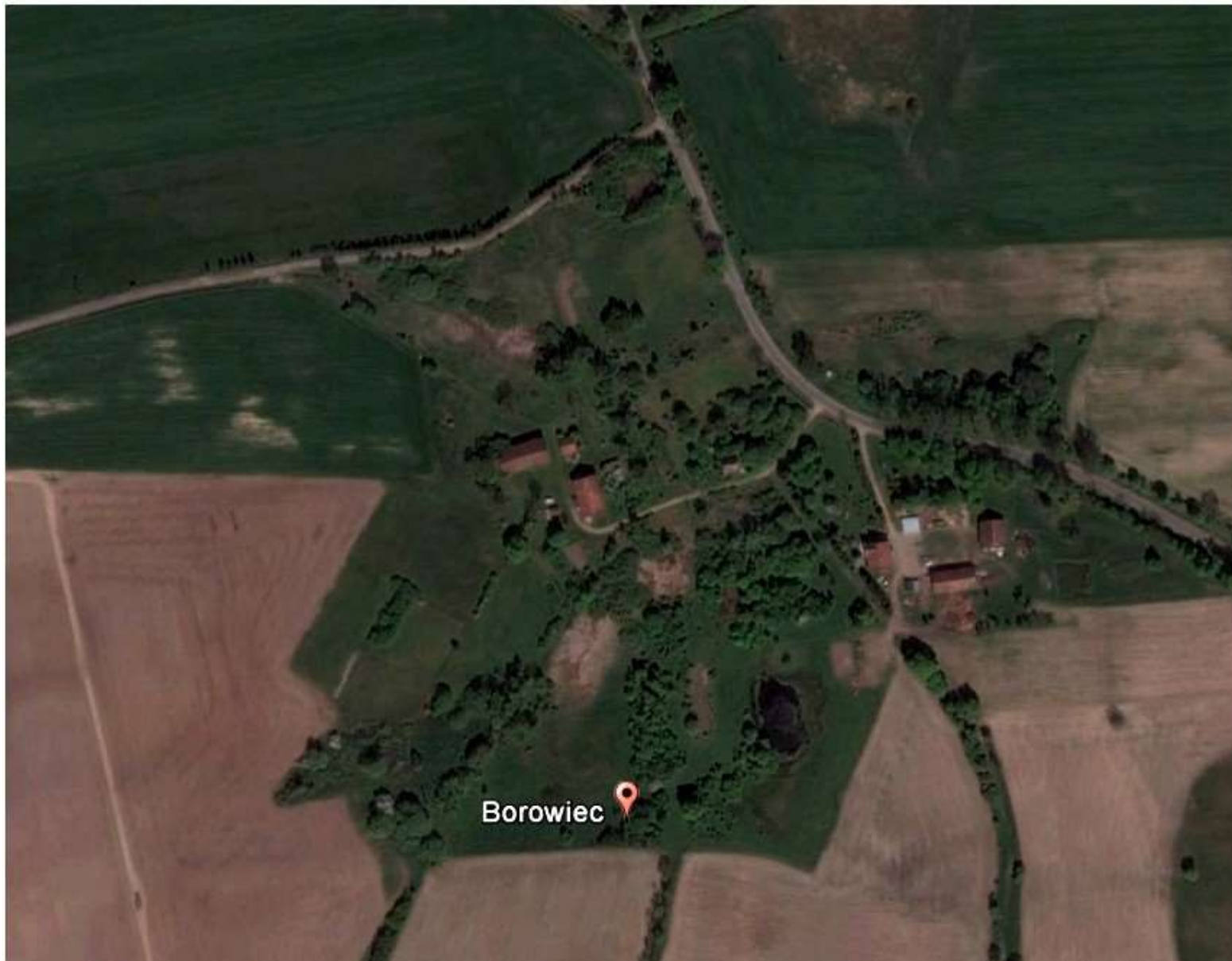
Obszar gminy podzielony jest na 20 sołectw, na terenie znajduje się 60 miejscowości.

Tabela Zestawienie sołectw i miejscowości na terenie gminy Braniewo

NAZWA SOŁECTWA	MIEJSCOWOŚCI
BOBROWIEC	Bobrowiec
GRONOWO	Gronowo, Kalina
GRZECHOTKI	Grzechotki, Sarniki
JAROCIN	Jarocin
KLEJNOWO	Klejnowo, Klejnowko, Ułowo, Różaniec
KRASNOLIPIE	Krasnolipie, Grzędowo
KRZEWNO	Krzewno
MIKOŁAJEWO	Mikołajewo
NOWA PASŁĘKA	Nowa Pasłęka, Stara Pasłęka, Ujście
PĘCISZEWO	Pęciszewo, Wilki, Podleśne
PODGÓRZE	Podgórze, Cielętnik, Józefowo
RODOWO	Rodowo, Młoteczno
ROGITY	Rogity, Rogity, Nadleśnictwo
RUSY	Rusy, Zgoda, Skarpkowo, Siedliska
STĘPIEŃ	Stępień, Działy, Rudłowo
ŚWIĘTOCHOWO	Świętochowo, Maciejewo, Dąbrowa Leśna
SZYLENY	Szyleny, Szyleny wieś, Szyleny kolonia, Szyleny PGR,
WOLA LIPOWSKA	Wola Lipowska, Lipowina, Goleszewo, Gronówko, Strubiny
ZAKRZEWIEC	Zakrzewiec, Kiersy, Grodzie
ZAWIERZ	Zawierz, Glinka, Prątnik, Wielewo, Wikielec
ŻELAZNA GÓRA	Żelazna Góra

Wymienione miejscowości w dalszej części zostały szczegółowo opisane.

BOBROWIEC

1. **BOBROWIEC**

Wieś sołecka położona w województwie warmińsko-mazurskim, w powiecie braniewskim, w gminie Braniewo. W skład sołectwa wchodzi jedynie wieś Bobrowiec. Według Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań z 2011 roku liczba ludności we wsi Bobrowiec to 135 z czego 51,1% mieszkańców stanowią kobiety, a 48,9% ludności to mężczyźni. Miejscowość zamieszkuje 2,1% mieszkańców gminy.

Zagospodarowanie wsi jest jednorodne. Dominuje funkcja zagrodowa i mieszkaniowa. Większość budynków posadowiona jest na planie prostokąta. Są to obiekty najczęściej jednokondygnacyjne kryte dachami o kącie nachylenia 40° – 45° . Pokrycie dachów niejednorodne (dachówka ceramiczna, blachodachówka oraz eternit). Na terenie wsi i jej okolicach zlokalizowane są stanowiska archeologiczne oraz znajdują się na jej terenie ,obiekty wpisane do ewidencji zabytków.

JAROCIN

2. **JAROCIN**

Wieś sołecka położona w województwie warmińsko-mazurskim, w powiecie braniewskim, w gminie Braniewo. W skład sołectwa wchodzi jedynie wieś Jarocin. Według Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań z 2011 roku liczba ludności we wsi Jarocin to 11 z czego 72,7% mieszkańców stanowią kobiety, a 27,3% ludności to mężczyźni. Miejscowość zamieszkuje 0,2% mieszkańców gminy.

Zagospodarowanie wsi jest jednorodne. Dominuje funkcja zagrodowa i mieszkaniowa. Większość budynków posadowiona jest na planie prostokąta. Ustawienie budynków względem siebie tworzy prostokąt. Są to obiekty najczęściej jednokondygnacyjne kryte dachami o kącie nachylenia $40^{\circ} - 45^{\circ}$.

Pokrycie dachów najczęściej dachówka ceramiczna. Na terenie wsi i jej okolicach zlokalizowane jest stanowisko archeologiczne.

Jarocin zalicza się do miejscowości przygranicznych tzw. strefa przygraniczna wschodnia, która jest związana z rozwojem funkcji produkcyjno – komercyjnych i osadniczych w sąsiedztwie przejścia granicznego Grzechotki – Mamonowo II.

KLEJONOWO

3. **KLEJONOWO**

Wieś sołecka położona w województwie warmińsko-mazurskim, w powiecie braniewskim, w gminie Braniewo. W skład sołectwa wchodzi 4 wsie: Klejnowo, Klejnowko, Ułowo, Różaniec. Klejnowo znajduje się „Strefie Nadzalewowej”. W strefie tej obowiązuje stopniowa rewitalizacja i porządkowanie zniszczonych i zdegradowanych zabytkowych założeń dworsko-parkowych i układów ruralistycznych. Na terenie sołectwa zlokalizowano także złożę kopaliny pospolitej.

Zagospodarowanie wsi jest niejednorodne. Dominuje funkcja zagrodowa i mieszkaniowa, ale rozwija się tu funkcja usługowa i produkcyjna. Większość budynków posadowiona jest na planie prostokąta. Ustawienie budynków względem siebie tworzy prostokąt. Są to obiekty najczęściej jednokondygnacyjne kryte dachami o kącie nachylenia $40^\circ - 45^\circ$. Pokrycie dachów zróżnicowane, najczęściej jest materiał dachówkopodobny. Na terenie wsi i jej okolicach zlokalizowane są stanowiska archeologiczne oraz znajdują się na tym terenie obiekty wpisane do ewidencji zabytków.

KRASNOLIPIE

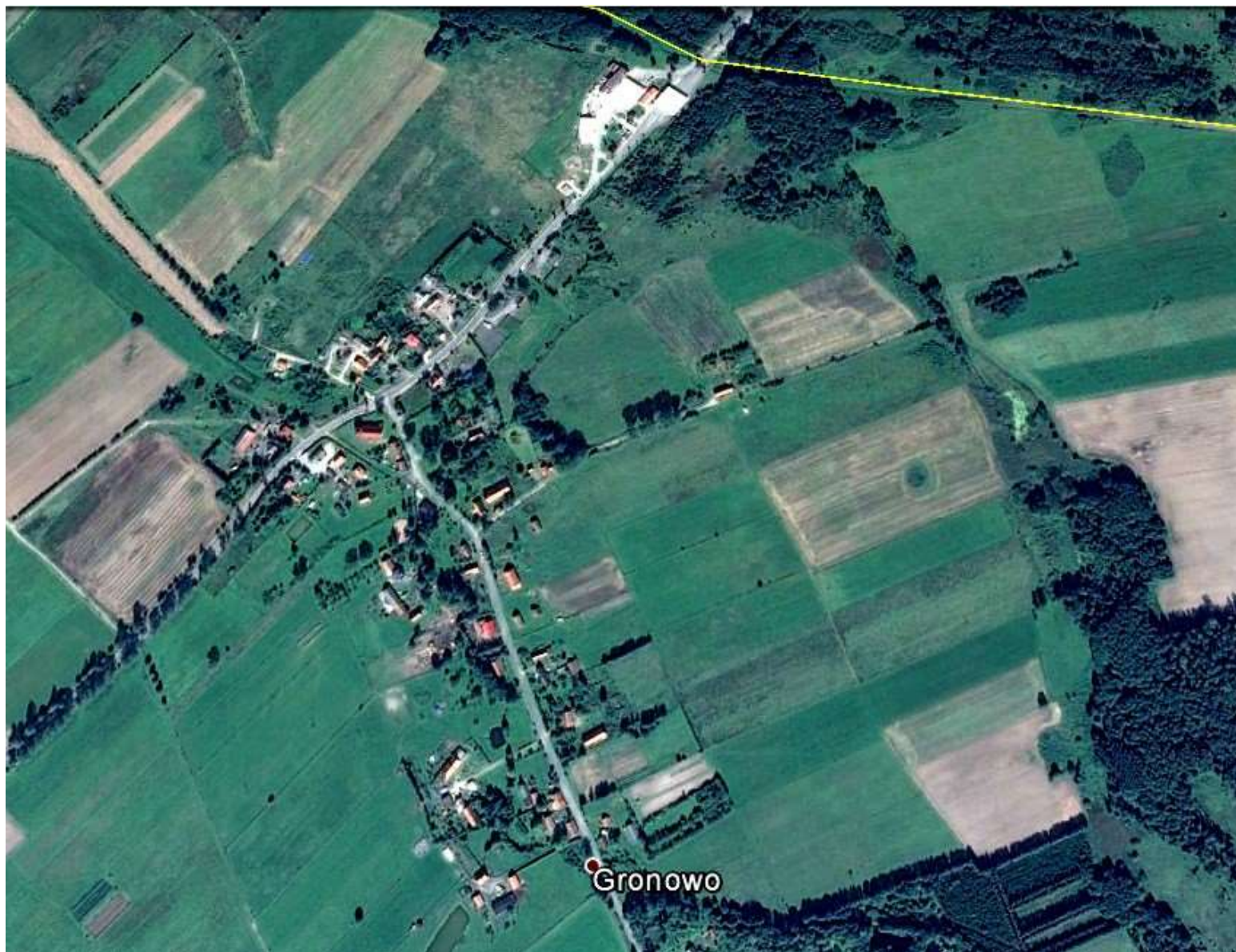
4. **KRASNOLIPIE**

Wieś sołecka położona w województwie warmińsko-mazurskim, w powiecie braniewskim, w gminie Braniewo. W skład sołectwa wchodzi wsie: Krasnolipie i Grzędowo. Krasnolipie znajduje się w północno – wschodniej części gminy Braniewo.

Zagospodarowanie wsi jest jednorodne. Dominuje funkcja zagrodowa i mieszkaniowa. Większość budynków posadowiona jest na planie prostokąta. Ustawienie budynków względem siebie tworzy prostokąt. Są to obiekty najczęściej jednokondygnacyjne kryte dachami o kącie nachylenia 40° – 45° . Pokrycie dachów zróżnicowanie najczęściej jest materiał dachówkopodobny. Na terenie wsi i jej okolicach zlokalizowane są stanowiska archeologiczne oraz znajduje się cmentarz ewangelicki położony we wsch. części wsi, na wysokim wzniesieniu po płd. stronie rozjazdu licznych lokalnych dróg.

5. **GRONOWO**

6. **GRONOWO**

Wieś sołecka położona w województwie warmińsko-mazurskim, w powiecie braniewskim, w gminie Braniewo. Miejscowość w 2010 roku liczyła 119 mieszkańców. W skład sołectwa wchodzi wsie: Gronowo, Kalina. 1,5 km od wsi znajduje się polsko-rosyjskie drogowe przejście graniczne Gronowo–Mamonowo. Według Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań z 2011 roku liczba ludności we wsi Gronowo to 129 z czego 49,6% mieszkańców stanowią obcy, a 50,4% ludności to mężczyźni. Miejscowość zamieszkuje 2,0% mieszkańców gminy. Zagospodarowanie wsi jest zróżnicowane. Z uwagi na funkcjonowanie przejścia granicznego dominujące funkcje to: usługowa, produkcyjna i mieszkaniowa.

Wieś objęta jest strefą ścisłej ochrony konserwatorskiej. Na uwagę zasługuje tu kilkanaście cennych obiektów m.in.: KOŚCIÓŁ - ruina wraz z cmentarzem wpisany do rejestrów zabytków, liczne ślady osadnictwa oraz kilkanaście budynków mieszkalnych wpisanych do ewidencji zabytków.

GRZECHOTKI

7. **GRZECHOTKI**

Wieś przygraniczna w Polsce położona w województwie warmińsko-mazurskim, w powiecie braniewskim, w gminie Braniewo.

Przy przebiegającej w pobliżu trasy drogi krajowej nr S22 znajduje się graniczny terminal odpraw celnych z obwodem kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej oraz oddane do użytku w 2010 nowoczesne drogowe przejście graniczne. Wieś ma charakter typowo rolniczy. dominująca funkcja to zabudowa zagrodowa.

Znajdują się tam m.in. cztery budynki mieszkalne, stodoła ryglowo – drewniana ujęte w WEŻ.

gminnej ewidencji zabytków.

KRZEWNO

8. **KRZEWNO**

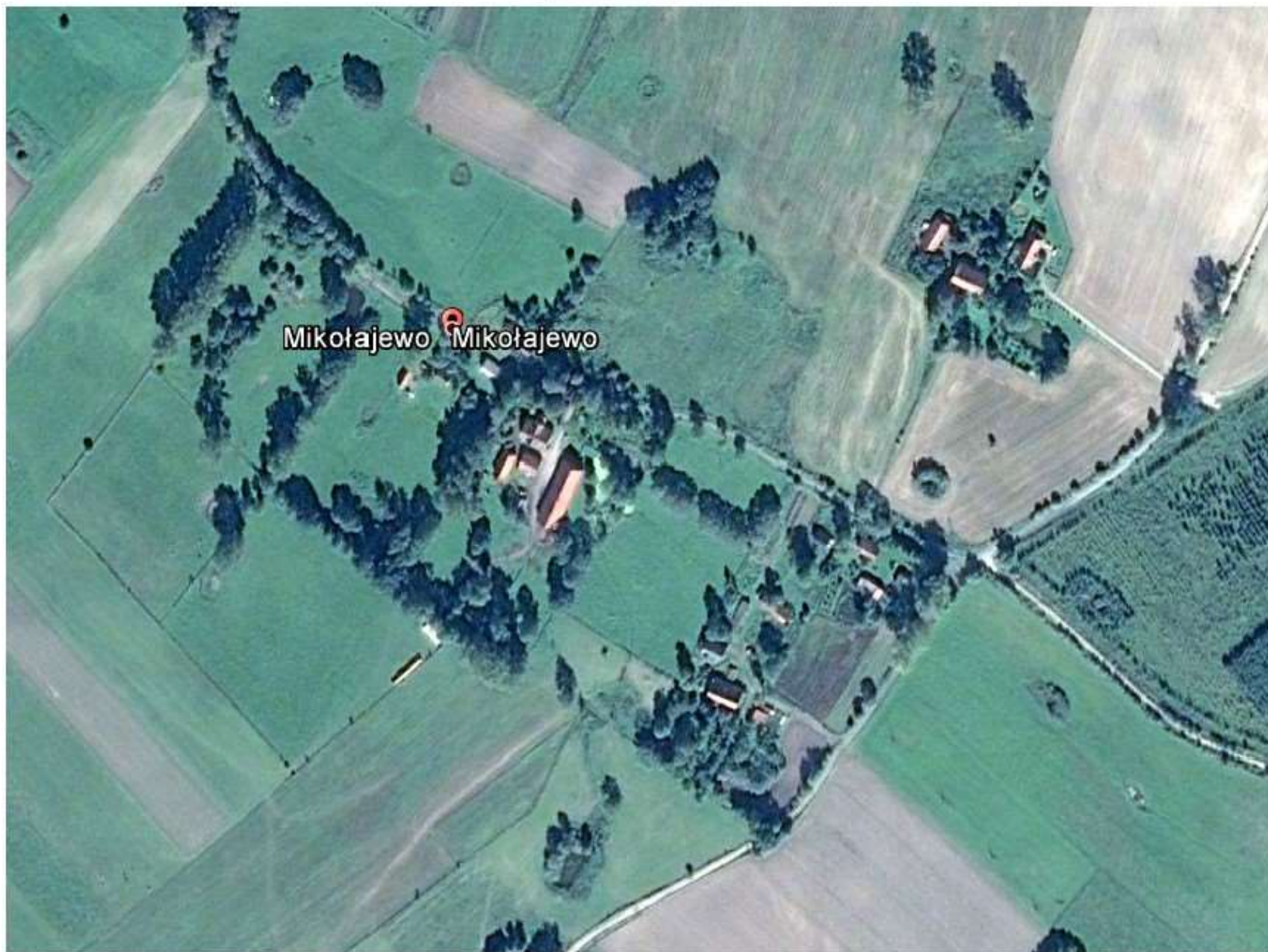
Wieś sołecka położona w województwie warmińsko-mazurskim, w powiecie braniewskim, w gminie Braniewo. skład sołectwa wchodzi jedynie wieś Krzewno.

Zagospodarowanie wsi jest zróżnicowane. Dominujące funkcje to: zagrodowa i mieszkaniowa obok niej występuje również funkcja produkcji rolniczej oraz funkcja produkcyjno – usługowa. Większość budynków posadowiona jest na planie prostokąta. Są to obiekty najczęściej jednokondygnacyjne kryte dachami o kącie nachylenia 40° – 45° . Pokrycie dachów zróżnicowane najczęściej jest materiał dachówkopodobny.

Wieś objęta jest strefą pośredniej ochrony konserwatorskiej. Na terenie sołectwa znajdują się stanowiska archeologiczne oraz pomnik przyrody.

MIKOŁAJEWO

9. MIKOŁAJEWO

Wieś sołecka położona w województwie warmińsko-mazurskim, w powiecie braniewskim, w gminie Braniewo. W skład sołectwa wchodzi jedynie wieś Mikołajewo. Zagospodarowanie wsi jest zróżnicowane. Dominujące funkcje to: zagrodowa i mieszkaniowa. Większość budynków posadowiona jest na planie prostokąta. Są to obiekty najczęściej jednokondygnacyjne kryte dachami o kącie nachylenia $40^{\circ} - 45^{\circ}$. Pokrycie dachów zróżnicowane najczęściej jest materiał dachówkopodobny.

We wsi znajduje się kilka obiektów o dużej wartości kulturowej i historycznej wpisanych do Ewidencji Zabytków. Mikołajewo wskazane jest do objęcia rewaloryzacją zabytkowej substancji wsi.

NOWA PASLEKA

10. NOWA PASŁĘKA

Wieś sołecka położona nad rzeką Pasłęką w pobliżu Zalewu Wiślanego przy jej ujściu do Zalewu Wiślanego, naprzeciw Starej Pasłęki. Przy ujściu Pasłęki do Zalewu zlokalizowany jest mały port.

W skład sołectwa wchodzi wsie: Nowa Pasłęka, Stara Pasłęka, Ujście.

Zagospodarowanie wsi jest zróżnicowane. Dominujące funkcje to: portowa, produkcyjna, turystyczna, a uzupełniające to funkcje: zagrodowa i mieszkaniowa.

Większość budynków posadowiona jest na planie prostokąta. Są to obiekty najczęściej

Jednokondygnacyjne kryte dachami o kącie nachylenia 40° – 45° . Miejscowość od początku swego istnienia miała charakter wsi rybackiej. Była młodszą siostrą bliźniaczej osady Stara Pasłęka, założonej na prawym brzegu rzeki. Wieś objęta jest strefą pośredniej ochrony konserwatorskiej. Na jej terenie znajdują się liczne obiekty wpisane do ewidencji zabytków, m.in. kościół pw. Matki Boskiej Miłosierdzia, cmentarz położony we wsch. części wsi, po wsch. stronie lokalnej drogi; od pld. i zach. i oraz cztery przydrożne kapliczki.

PECISZEWO

11. PĘCISZEWO

Wieś sołecka położona w województwie warmińsko-mazurskim, w powiecie braniewskim, w gminie Braniewo. W latach 1975-1998 miejscowość administracyjnie należała do województwa elbląskiego. Miejscowość w 2010 roku liczyła 74 mieszkańców.

W skład sołectwa wchodzi wsie: Pęciszewo, Wilki, Podleśne.

Zagospodarowanie wsi jest zróżnicowane.

Dominujące funkcje to: produkcyjna, usługowa, i zagrodowa uzupełniające to funkcja mieszkaniowa. Większość budynków posadowiona jest na planie prostokąta. Są to obiekty najczęściej jednokondygnacyjne kryte dachami dwuspadowymi i mansardowymi o kącie nachylenia $40^\circ - 45^\circ$. Pokrycie dachów zróżnicowane najczęściej jest materiał dachówki ceramicznej oraz materiał dachówko podobny.

Pęciszewo należy do „Strefy Przygranicznej – Wschodniej, która jest związana z rozwojem funkcji produkcyjno – komercyjnych i osadniczych w sąsiedztwie przejścia granicznego Grzechotki – Mamonowo II. Wieś objęta jest strefą ścisłej ochrony konserwatorskiej. Do rejestru zabytków została wpisana ruina kościoła z układem przestrzennym, cmentarzem i otaczającą zielenią. W Pęciszewie znajduje się także cerkiew oraz liczne obiekty wpisane do ewidencji zabytków, takie jak: cmentarz ewangelicki położony po zach. stronie zakrętu drogi do Pęciszewa, ok. 2 km na pld. od wsi, a także liczne stanowiska obserwacji archeologicznej.

12. **RODOWO**

13. RODOWO

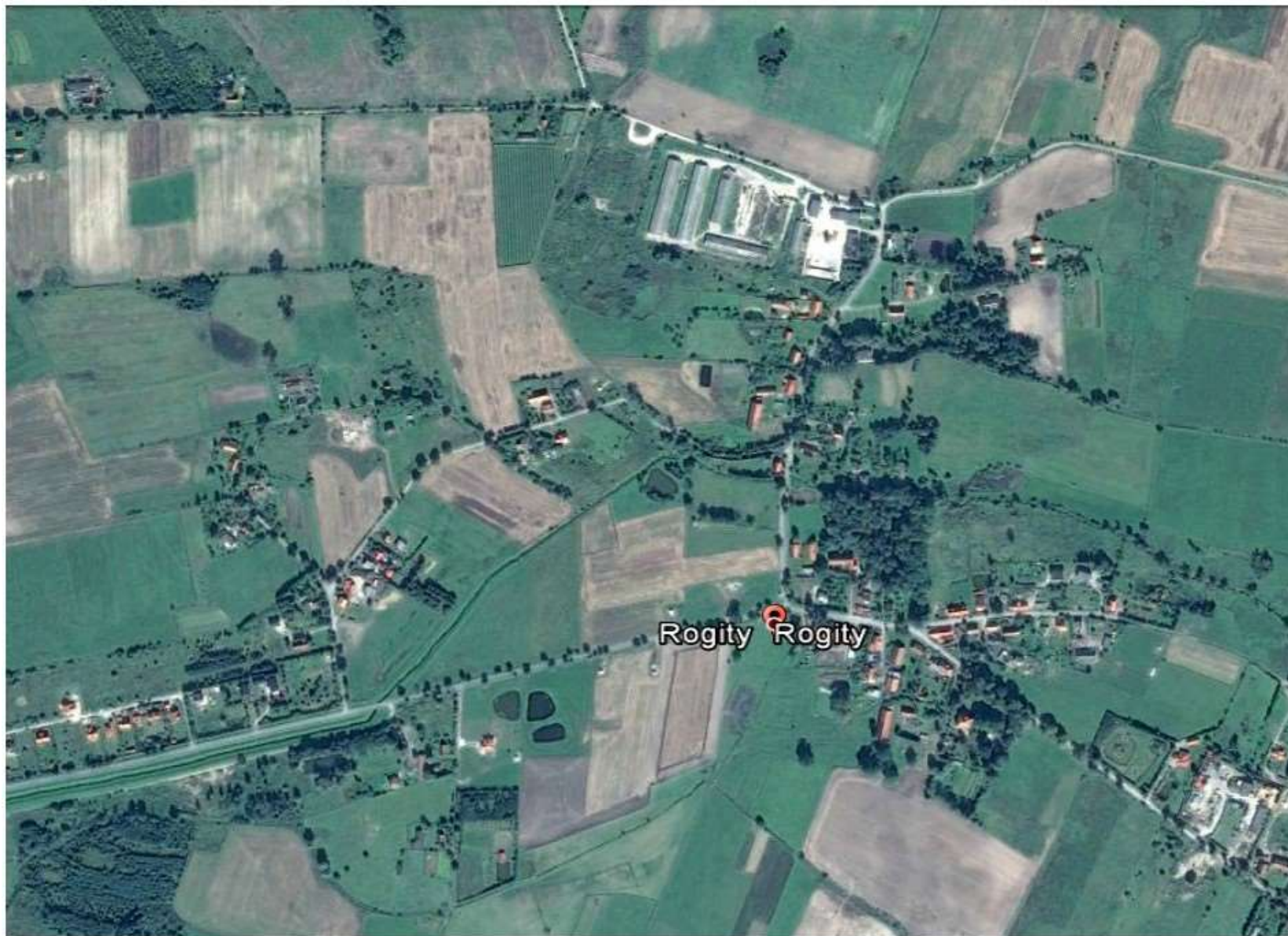
Wieś sołecka położona w województwie warmińsko-mazurskim, w powiecie braniewskim, w gminie Braniewo. skład sołectwa wchodzi wsie: Rodowo, Młoteczno.

Zagospodarowanie wsi jest zróżnicowane. Dominujące funkcje to: produkcji rolnej – przekształconej po obiektach PGR, zabudowa zagrodowa i mieszkaniowa obok niej występuje również funkcja produkcyjno – usługowa i usługowa. Większość budynków posadowiona jest na planie prostokąta. Są to obiekty najczęściej jednokondygnacyjne kryte dachami o kącie nachylenia 40° – 45° . Pokrycie dachów zróżnicowanie (dachówka ceramiczna, blacho dachówka, eternit, papa).

Na terenie sołectwa znajdują się budynki posiadające dużą wartość historyczno – kulturową wpisane do kilka obiektów wpisanych do ewidencji zabytków oraz znajdują się liczne stanowiska obserwacji archeologicznej,

ROGITY

14. ROGITY

Wieś sołecka położona w środkowej części gminy. W skład sołectwa wchodzi wieś: Rogity, Rogity nadleśnictwo. Zagospodarowanie wsi jest zróżnicowane. Dominujące funkcje to: zagrodowa, mieszkaniowa oraz produkcji rolnej – przekształconej po obiektach PGR, Większość budynków posadowiona jest na planie prostokąta. Są to obiekty najczęściej jednokondygnacyjne kryte dachami o kącie nachylenia 35° – 45° . Pokrycie dachów zróżnicowane (dachówka ceramiczna, blacho dachówka, eternit, papa).

Wieś objęta jest ścisłą ochroną konserwatorską oraz strefą pośredniej ochrony konserwatorskiej. Na terenie wsi znajdują się budynki o dużej wartości historyczno – kulturowej. Część z nich została wpisana do ewidencji zabytków.

RUSY

15. RUSY

Wieś sołecka położona w północno zachodniej części gminy. W skład sołectwa wchodzi wsie: Rusy, Zgoda, Skarpkowo, Siedliska.

Zagospodarowanie wsi jest jednorodne. Dominujące funkcje to: zabudowa zagrodowa i mieszkaniowa i zabudowa leśna. Z uwagi na walory turystyczno – rekreacyjne terenu znajduje się tu z a gospodarowanie rekreacyjne. Zabudowa wsi to budynki jednokondygnacyjne kryte dachami dwuspadowymi o kącie nachylenia 35° – 45° . Pokrycie dachów najczęściej dachówką ceramiczną, Na terenie wsi znajdują się cmentarz historyczny Katolicko-Ewangelicki wpisany widniejący w rejestrze i ewidencji zabytków oraz liczne ślady osadnictwa - stanowiska archeologiczne w strefie OW – obserwacji archeologicznej.

PODGÓRZE

16. PODGÓRZE

Wieś sołecka położona w zachodniej części gminy w niedalekim sąsiedztwie Braniewa. W skład sołectwa wchodzi wsie: Podgórze, Cielętnik, Józefowo.

Zagospodarowanie wsi jest jednorodne. Dominujące funkcje to: mieszkaniowa i zagrodowa. Budynki jedno i dwukondygnacyjne i kryte dachami dwuspadowymi o kącie nachylenia 30° – 45° . Pokrycie dachów najczęściej dachówką ceramiczną,

Na terenie wsi znajdują się liczne stanowiska obserwacji archeologicznej.

STĘPIEŃ

17. STĘPIEŃ

Wieś sołecka położona w zachodniej części gminy przy drodze wojewódzkiej Frombork - Braniewo. W skład sołectwa wchodzi wsie: Stępień, Działy, Rudłowo.

Zagospodarowanie wsi jest jednorodne. Dominujące funkcje to: mieszkaniowa i zagrodowa.

Przy drodze wybudowany nowy hotel z restauracją. Zabudowa wsi to budynki jedno i dwukondygnacyjne, kryte dachami dwuspadowymi o kącie nachylenia 30° – 45°. Pokrycie dachów najczęściej dachówką ceramiczną.

Na terenie sołectwa zlokalizowane są liczne stanowiska obserwacji archeologicznej oraz na terenie wsi znajdują się obiekty wpisane do

SZYLENY

18. **SZYLENY**

Wieś sołecka położona w środkowej części gminy. W skład sołectwa wchodzi wsie: Szyleny, Szyleny wieś, Szyleny kolonia, Szyleny PGR, Rydzówka, Bemowizna, Brzeszczyny, Marcinkowo.

Wieś ta leży przy drodze ekspresowej nr S-22 (dawna berlina). W latach 1975–1998 miejscowość administracyjnie należała do województwa elbląskiego. Całe Szyleny dzielą się na Szyleny, Szyleny PGR i Szyleny Kolonia. W Szylenach znajduje się szkoła podstawowa, kościół pod wezwaniem św. Józefa Cieśli oraz cmentarz.

Zagospodarowanie wsi jest jednorodne. Dominujące funkcje to: funkcja zagrodowa, mieszkaniowa, (w tym jednorodzinna i wielorodzinna).

Zabudowa wsi to budynki jedno i dwu kondygnacyjne i kryte dachami dwuspadowymi o kącie nachylenia 30° – 45°, bądź dachami płaskimi. Pokrycie dachów najczęściej dachówką ceramiczną bądź w przypadku dachów płaskich papą.

We wsi znajdują się budynki o dużej wartości historycznej i kulturowej wpisane do ewidencji zabytków. Na terenie sołectwa zlokalizowane są liczne stanowiska obserwacji archeologicznej.

ŚWIĘTOCHOWO

19. ŚWIĘTOCHOWO

Wieś sołecka położona w środkowej części wsi. W skład sołectwa wchodzi wsie: Świętochowo, Maciejewo, Dąbrowa Leśna.

Wieś indywidualna.

Zagospodarowanie wsi jest jednorodne. Dominuje tu funkcja zagrodowa. Budynki jedno i dwukondygnacyjne i kryte dachami dwuspadowymi o kącie nachylenia 30° – 45° . Pokrycie dachów najczęściej dachówką ceramiczną.

Wieś objęta jest strefą pośredniej ochrony konserwatorskiej. We wsi znajduje się założenie dworsko - parkowe wpisane do rejestru zabytków. Na terenie wsi znajdują się ponadto obiekty wpisane do ewidencji zabytków, zabytkowe aleje oraz cmentarz ewangelicki z XIX w., ok. 1875 r.

Na terenie sołectwa zlokalizowane są liczne stanowiska obserwacji archeologicznej.

WOLA LIPOWSKA

20. WOLA LIPOWSKA

Wieś sołecka położona w województwie warmińsko-mazurskim, w powiecie braniewskim, w gminie Braniewo. W skład sołectwa wchodzi wsie: Wola Lipowska, Lipowina, Goleszewo, Gronówko, Strubiny. Zagospodarowanie wsi jest jednorodne. Dominuje tu funkcja zagrodowa. Budynki jednokondygnacyjne i kryte dachami dwuspadowymi o kącie nachylenia 35° – 45° . Pokrycie dachów najczęściej dachówką ceramiczną.

Na terenie sołectwa zlokalizowane są liczne Stanowiska obserwacji archeologicznej oraz liczne obiekty wpisane do Ewidencji zabytków.

ZAKRZEWIEC

21. **ZAKRZEWIEC**

Wieś sołecka położona w środkowo wschodniej części gminy, przy drodze wojewódzkiej Braniewo - Pieniężno.

W skład sołectwa wchodzi wsie: Zakrzewiec, Kiersy, Grodzie.

Wieś indywidualna. Zagospodarowanie wsi jest jednorodne. Dominuje tu zabudowa zagrodowa i zabudowa mieszkaniowa. Budynki jedno i dwu kondygnacyjne i kryte dachami dwuspadowymi i kopertowymi o kącie nachylenia 30° – 45° . Pokrycie dachów najczęściej dachówką ceramiczną. Na terenie sołectwa zlokalizowane są liczne stanowiska obserwacji archeologicznej oraz liczne obiekty wpisane do Ewidencji zabytków.

ZAWIERZ

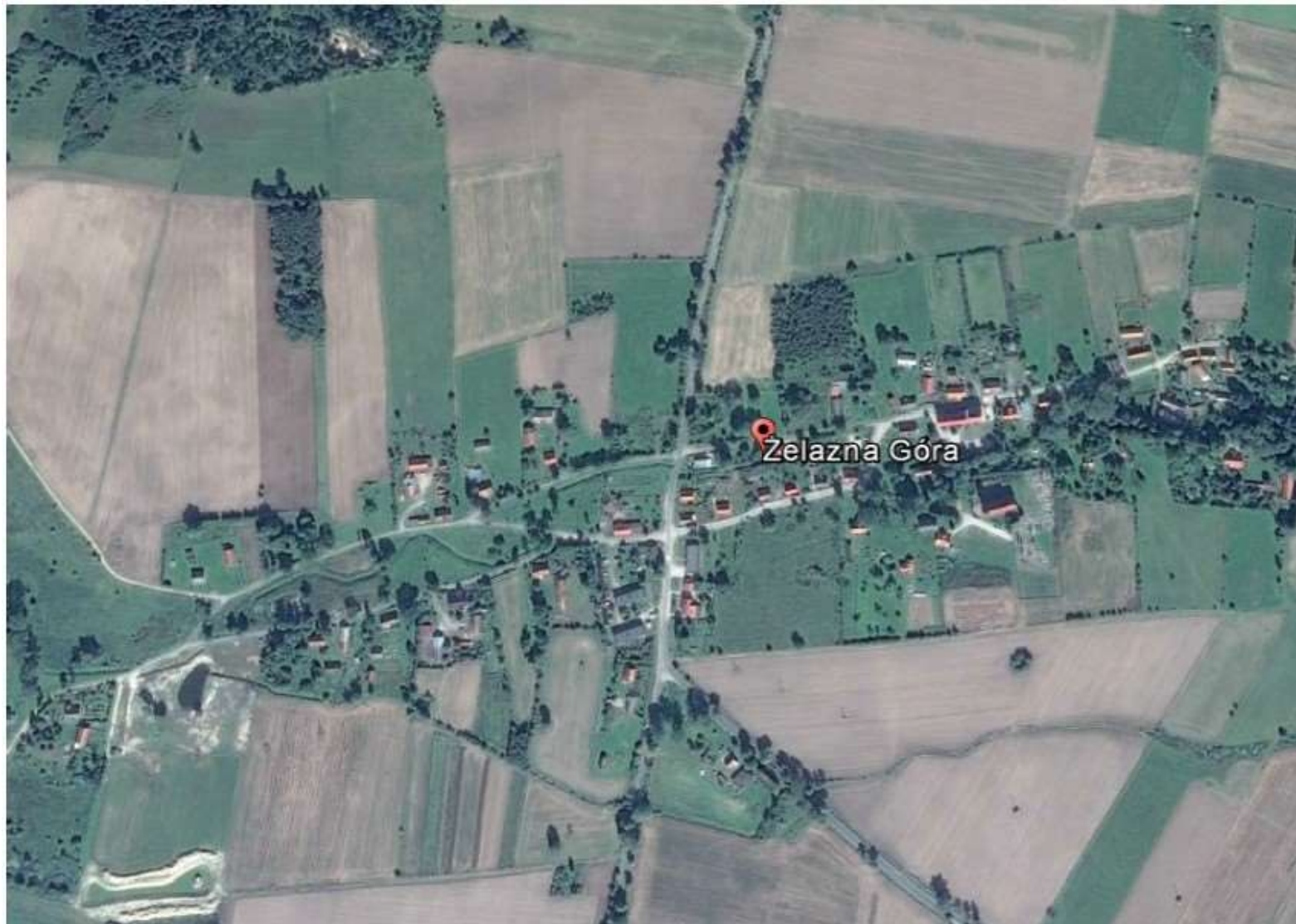

22. **ZAWIERZ**

Wieś sołecka położona w południowej części gminy, przy drodze powiatowej Braniewo – Płoskinia. W skład sołectwa wchodzi 4 wsie: Zawierz, Glinka, Prątnik, Wielewo, Wikielec. Zagospodarowanie wsi jest jednorodne. Wieś rolnicza, w zabudowie funkcja zagrodowa i mieszkaniowa. Zabudowa to budynki jedno i dwukondygnacyjne i kryte dachami dwuspadowymi i mansardowymi o kącie nachylenia 30° – 45°. Pokrycie dachów najczęściej dachówką ceramiczną. Znajdują się tu budynki o dużych wartościach kulturowych wpisane do Ewidencji zabytków oraz liczne stanowiska obserwacji archeologicznej.

ŻELAZNA GÓRA

23. ŻELAZNA GÓRA

Wieś sołecka położona na obszarze Wzniesień Górowskich, 16 km od Braniewa. W skład sołectwa wchodzi jedynie wieś Żelazna Góra.

Wieś w części stanowi zabudowę wsi indywidualnej, w części, na terenach popegeerowskich, znajduje się duże wielorodzinne osiedle mieszkaniowe oraz tereny usługowo produkcyjne. Wyraźnie oddzielona jest część wsi przedwojennej wraz z kościołem oraz nowa zabudowa w części południowej wsi. We wsi znajduje się zabudowa usługowa, w tym usługa oświaty. Budynki jedno i dwu kondygnacyjne i kryte dachami dwuspadowymi o kącie nachylenia 30° – 45°, lub płaskimi. Pokrycie dachów niejednorodne oraz budynki wielorodzinne z dachami płaskimi.

We wsi znajduje się Kościół P.W. Św. Rodziny wraz z cmentarzem wpisany do rejestru zabytków, w miejscu staropruskiego grodziska oraz budynki o dużej wartości historycznej i kulturowej wpisane do rejestru zabytków. Wieś objęta jest ścisłą ochroną konserwatorską. Na terenie sołectwa zlokalizowane są liczne stanowiska obserwacji archeologicznej oraz liczne obiekty wpisane do ewidencji zabytków.

Stan prawny gruntów

Do gminnego zasobu nieruchomości (na podstawie art. 24 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami), należą grunty:

- stanowiące własność gminy;
- co do których gmina posiada udział;
- będące przedmiotem użytkowania wieczystego gminy;
- zajęte pod drogi;
- oddane w trwały zarząd;
- oddane w użytkowanie.

Na podstawie wiadomości uzyskanych w UG Braniewo. Zdecydowana większość powierzchni znajduje się w rękach prywatnych.

Niżej przedstawiono strukturę własnościową terenów gminy.

Tabela 4 Struktura własności gruntów

Lp	Grupy rejestrowe	Powierz-chnia ogólna gruntów ha	Grunty rolne ha	Grunty leśne ha	Grunty zabudowane i zurbanizowane ha	Grunty pod wodami ha	Użytki ekologiczne ha	Tereny różne ha
1	Własność Rolna	15086	4393	7575	246	2737	89	46
2.	Skarb Państwa	104	7	0	97	0	0	0
3.	Spółki Skarbu Pństwa	0	0	0	0	0	0	0
4.	Gmin i Związków międzygminnych	509	151	2	352	4	0	0
5.	Samorządowe	2	1	0	1		0	0
6.	Osoby Fizyczne	12868	12335	466	64	3	0	0
7.	Spółdzielnia	0	0	0	0	0	0	0
8.	Kościoły i związki							
9.	Wspólnoty gruntowe	0	0	0	0	0	0	0
10	Powiat	142	0	0	142	0	0	0
11	Województwo	35	0	0	35	0	0	0
12	Pozostałe grunty	1880	1795	48	37	0	0	0
13	RAZEM powierzchnia ewidencyjna gruntów	30708	18759	8091	979	2744	89	46

5. CHARAKTERYSTYKA STANU I FUNKCJONOWANIA ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO

5.1. Przyrodnicze uwarunkowania zewnętrzne

Czynniki zewnętrzne:

- położenie w krajowym i ogólnoeuropejskim systemie ZPP i ZPE (Zielonych Płuc Polski i Europy) oraz w zasięgu koncepcji ECONET, narzuca obowiązek kształtowania na obszarze gminy zasady ekorozwoju dotyczącej działań związanych z rozwojem gospodarczym i poprawą życia mieszkańców w odniesieniu do nieprzeciętnych walorów gminy, ochrony przyrody krajobrazu;
- sąsiedztwo atrakcyjnych przyrodniczo i krajobrazowo obszarów (Zalew Wiślany, dolina rzeki Pasłęki, Wysoczyzna Elbląska, Mierzeja Wiślana) oraz ośrodków krajoznawczych o wybitnych i znaczących walorach krajobrazowych (miasta: Frombork, Braniewo, Orneta, Pieniężno);
- walory przyrodnicze obszaru północno - wschodniego (braniewskiego) związane z doliną rzeki Pasłęki, która ze względu na unikatowy krajobraz oraz wartości przyrodnicze została na całej swej długości włączona do obszaru chronionego krajobrazu, częściowo objęta jest ochroną rezerwatową.

5.2. Zasadnicze cechy komponentów środowiska przyrodniczego

5.2.1. Rzeźba terenu i budowa geologiczna

Nad rzekami Baudą i Pasłęką, między Wysoczyzną Elbląską a Wzniesieniami Górowskimi leży Równina Warmińska. Wysokość tego obszaru waha się od 20 do 70 m n.p.m. Po okresie lodowcowym na tym terenie pozostały gliny morenowe i zastoiskowe ily. Płytkie zbiorniki wodne zarastały tworząc rozległe torfowiska. Obszar deltowy Wybrzeża Staropruskiego, rozciąga się na od południowego zachodu od ujścia Baudy aż do granicy państwowej na północnym wschodzie. Wierzchnie partie terenu zbudowane są z utworów czwartorzędowych, a najmłodsze z mas tzw. osady holoceniowe wypełniają liczne obniżenia terenu oraz doliny rzek i strumieni. Stan ten przesądza o urodzajności gruntów oraz malowniczym urozmaiceniu krajobrazu. Najliczniejszymi typami gleb są gleby brunatne właściwe (z podtypami gleb brunatnych typowych), a także gleby brunatne kwaśne. Na siedliskach bagiennych występują przede wszystkim gleby murszowe oraz gleby torfowe. Inne typy gleb, np. gleby opadowo-glejowe, gruntowo-glejowe, mady rzeczne i morskie występują na stosunkowo niewielkich powierzchniach.

5.2.2. Warunki klimatyczne

Zasadniczą cechą klimatu w regionie jest duża zmienność stanów pogody z dnia na dzień oraz z roku na rok. Miejscowy klimat charakteryzuje się chłodnymi latami oraz łagodnymi zimami. Według danych powiatowych średnia temperatura powietrza w roku wynosi 6 - 8°C, natomiast średnia roczna amplituda temperatur powietrza 19 - 20°C. Temperatura powietrza mierzona na

wysokości 2 m nad powierzchnią gruntu, średnio w skali roku jest wyższa w części zachodniej powiatu.

Dominującą postacią fizyczną zasilania atmosferycznego na terenie powiatu są opady deszczu. Roczne sumy opadów w części zachodniej powiatu, a więc w rejonie Braniewa wynoszą około 600 mm. Sumy roczne opadów ulegają dużym wahaniom w zależności od roku (do 250 % w poszczególnych miesiącach). Maksymalna grubość pokrywy śnieżnej raz na dziesięć lat przekracza 4 - 5 cm. W skali roku suma opadów letnich przeważa nad opadami zimowymi. Na obszarze całego powiatu przeważają wiatry z kierunku zachodniego i południowozachodniego. Średnia roczna częstość występowania ciszy i wiatru o prędkości poniżej 2 m/s wynosi 20-30 %, natomiast średnia ilość dni z wiatrem silnym (>10 m/s) wynosi 40-50 dni. Występuje tu więc duży udział wiatrów o prędkościach umiarkowanych. Warunki klimatyczne regionu z punktu widzenia i dla potrzeb turystyki należą do bardzo korzystnych latem i korzystnych zimą. Jednocześnie sprzyjają wykorzystaniu wiatru i promieniowania słonecznego pod względem energetycznym. Bonitacja klimatyczna dla potrzeb rolnictwa jest niższa niż przeciętna krajowa.

5.2.3. Powietrze atmosferyczne

Czyste powietrze atmosferyczne jest ważnym elementem środowiska. Zwłaszcza w miastach, w obecnych czasach trudno o utrzymanie tego zasobu w należyтым stanie. Zanieczyszczenie powietrza przyczynia się do zmian klimatu w skali lokalnej, regionalnej i globalnej. Głównym źródłem informacji o stanie zanieczyszczenia atmosfery jest obserwacja zmian jakie zachodzą w ilości emitowanych zanieczyszczeń do powietrza oraz stężeń zanieczyszczeń powietrza i opadów atmosferycznych.

Powiat braniewski położony jest w bliskim sąsiedztwie dużych "źródeł" emisji zanieczyszczeń do powietrza, jakimi są miasto Elbląg i Trójmiasto. Znajdują się one na kierunku napływu przeważających mas powietrza.

Na terenie powiatu braniewskiego nie ma stałych punktów pomiarowych należących do sieci Państwowego Monitoringu Środowiska oraz innych sieci pomiarowych.

Nie przeprowadzano również w ostatnich latach badań stężeń zanieczyszczeń powietrza stacją mobilną WIOŚ w Olsztynie. Z badań przeprowadzonych w 2007 roku dla województwa warmińsko-mazurskiego wynika, iż jakość powietrza jest ogólnie dobra. Wartości głównych zanieczyszczeń takich jak: dwutlenek siarki, tlenki azotu i pył zawieszony wykazały tendencję spadkową w stosunku do roku 2006. Lokalnie mogą występować przekroczenia, zwłaszcza w pobliżu większych tras transportu samochodowego (tzw. Berlinka) oraz na obszarach niskiej emisji z palenisk domowych i niewielkich kotłowni, spalających paliwo niecałkowicie.

Badania chemizmu opadów atmosferycznych prowadzone są w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska w wyznaczonych punktach pomiarowych. Pomiary mają na celu określenie rozkładu ładunków zanieczyszczeń wprowadzanych do środowiska (gleby) z opadem mokrym w układzie przestrzennym i czasowym. Pośrednio daje to obraz obciążenia środowiska (lasów, gleb, wód), substancjami deponowanymi z powietrza takimi jak związki zakwaszające, biogenne, metale ciężkie

itp.

Zanieczyszczenia wprowadzane do środowiska stanowią poważne jego obciążenie, jednak pocieszający jest fakt, iż w okresie od 1999 roku notuje się malejącą ilość przynoszonych przez wody opadowe szkodliwych związków. Czyste powietrze jest ważnym zasobem środowiska, szczególnie w pobliżu obszarów prawnie chronionych, zaliczanych do Zielonych Płuc Polski i sieci Natura 2000. W ostatnim czasie nie przeprowadzono badań kontrolnych czystości powietrza na terenie miasta Braniewo, jednak na podstawie danych wojewódzkich oraz ze względu na brak obecności większych zakładów przemysłowych można generalnie założyć, iż jakość powietrza jest dobra.

5.4. Warunki bioklimatyczne

Bioklimat na terenie gminy nie należy do najbardziej korzystnych. Istniejące zbiorowiska roślinne łąk i pastwisk mają, co prawda dobre właściwości detoksykacyjne w przypadku zanieczyszczeń gazowych i mikrobiologicznych, jednak działają niekorzystnie na układ krążenia (wysoka wilgotność obciąża akcję serca). Warunki bioklimatyczne na terenie gminy nie są też wskazane dla osób z przewlekłym zapaleniem układu oddechowego. Pobudzają natomiast układ odpornościowy. Z tych powodów teren gminy nie jest korzystny dla długoterminowego wypoczynku.

5.5. Gleby

Gleba jest niezmiernie ważnym elementem środowiska przyrodniczego i często wskaźnikiem jego jakości. Jej fizyczne i chemiczne właściwości, odporność na zagrożenia i zanieczyszczenia oraz procesy w niej zachodzące warunkują możliwość zaistnienia życia roślinnego. Jest również ważnym zbiornikiem retencyjnym wody. Ponadto jest podstawowym warunkiem możliwości prowadzenia gospodarki rolnej, pozwalającej na produkcję żywności.

Wskaźnik rolniczej przydatności gleby dla gminy Braniewo (reprezentatywnej dla miasta Braniewo) wynosi 61,0 pkt. przy średniej województwa 50,1 pkt. Waloryzacja rolniczej przestrzeni produkcyjnej (uwzględniającej wartość i współdziałanie gleby, agroklimatu, rzeźby terenu i stosunków wodnych) dla gminy mieści się w przedziale 75-80 punktów przy średnim wskaźniku dla kraju i województwa ok. 65 punktów. Ogólnie rzecz ujmując jakość gleb pod względem przydatności dla rolnictwa należy ocenić jako bardzo dobra powyżej średniej dla województwa, bliskiej najlepszym w województwie.

5.6. Wody

5.6.1. Wody powierzchniowe

Wody powierzchniowe na terenie gminy zajmują około 19 ha co stanowi 1,5% powierzchni miasta. Zdecydowanie największa część omawianego obszaru położona jest w dorzeczu Pasłęki, której dopływami są: prawymi: Biebrza, Lipówka, Łożnica (Młynówka), Wałda z dopływem Wara. W dorzeczu rzeki Banówki (częściowo również w granicach Rosji) prawymi dopływami są: Lawie, Omaza, Wilki, zaś lewym dopływem - Gołuba. Jakość wód powierzchniowych w rzece Pasłęce na terenie Braniewa badana była przez WIOS. Według badań przeprowadzonych w 2001 r. w punkcie

powyżej miasta rzeka wykazywała jakość fizykochemiczna NON (nie odpowiadająca normom) ze względu na zawartość fosforu ogólnego oraz III (niska) klasę jakości ze względu na wskaźnik sanitarny (miano coli). Poniżej Braniewa te wskaźniki posiadają jakość NON. Oznacza to, że miasto ma duży wpływ na jakość wód. W przypadku wskaźnika sanitarnego jakość ulega pogorszeniu na przepływie przez miasto, ale powyżej miasta wykazuje wahania między III klasą a NON. Przyczyna takiego stanu rzeczy może być niekontrolowane wprowadzanie ścieków do rzeki (podłączenia nielegalne, nieszczelna sieć kanalizacyjna lub inna) lub odprowadzanie wód z oczyszczalni (ścieki po oczyszczeniu nie usuwającym bakterii coli).

Wskaźnik biologiczny w obu przypadkach odpowiada II klasie jakości wód. Jakość wód powyżej Braniewa dla wskaźników fizykochemicznych i sanitarnych (dla punktów na terenie powiatu braniewskiego) wykazuje klasę III jakości lub NON. Jeśli chodzi o zawartość fosforu ogólnego to wyniki wskazują na zanieczyszczanie wód rzeki na odcinku Chruściel- Braniewo. Zanieczyszczenia mogą pochodzić z rozkładu związków organicznych roślinnych, z pól nawożonych nawozami fosforowymi lub z zanieczyszczeń ściekami. Stan czystości rzeki Pasłęki, nie zmienia się od wielu lat i daleki jest od stanu pożądanego, tj. odpowiadającego faunie zamieszkującej rzekę. Na całej swej długości Pasłęka niesie wody 3 klasy czystości oraz nie odpowiadające normom. Wody powierzchniowe gminy Braniewo stanowi rzeka Pasłęka z jej dopływami oraz niewielkie jezioro w mieście Braniewie (przy ul. Długiej) o powierzchni ok. 1ha na przepływie rowu szczegółowego potocznie nazywanego „Czerwony Rów”. Jakość wód jest niska, w ocenie ogólnej są to wody nie odpowiadające normom.

Rzeka Banówka jest rzeką I rzędu, uchodzącą do Zalewu Wiślanego po stronie rosyjskiej w okolicach miejscowości Mamonowo. Długość rzeki w granicach Polski wynosi 26,2 (całkowita 35,2 km), a powierzchnia zlewni 205,1 km² (całkowita 214,9 km²). Przekrój pomiarowo-kontrolny Podleśne zlokalizowany został na jcw o nazwie Banówka, w 10,5 km brzegu rzeki. Elementami biologicznymi są: chlorofil - średnioroczna wartość chlorofilu kwalifikowała wody do I klasy; Makrolity - z uwagi na brak makrolitów na całej długości Banówki, niemożliwe było wykonanie badań; Fitobentos - pobrane próbki przekazano do dalszych badań wykonawcy zewnętrznemu. Jeśli chodzi o elementy fizykochemiczne wszystkie badane parametry wystąpiły w stężeniach nieprzekraczających granicy stanu dobrego. Stan ekologiczny określono jako dobry. Klasyfikacja stanu chemicznego - żaden z badanych parametrów nie wystąpił w wielkościach przekraczających granicę stanu dobrego. Stan chemiczny rzeki Banówki w m. Podleśne był dobry.

Rzeka Lipówka jest rzeką II rzędu, prawobrzeżnym dopływem Pasłęki, o długości 12,6 km i powierzchni zlewni 30,6km². Ujściowy odcinek rzeki przepływa przez miasto Braniewo. Rzeka jest odbiornikiem ścieków osiedla mieszkaniowego w Lipownie. Przekrój Braniewo zlokalizowany jest w 0,2 km, na jednolitej części o nazwie Lipówka. Elementy biologiczne - zawartość chlorofilu „a” spełniała wymogi I klasy jakości. Elementy fizykochemiczne - parametrem, który wystąpił w stężeniach poniżej stanu dobrego był ogólny węgiel organiczny. Pozostałe wielkości wskaźników odpowiadały i lub II klasie jakości wód. Stan ekologiczny określono jako umiarkowany.

Rów szczegółowy potocznie nazwany „Czerwony Rów” o długości 11 km i powierzchni zlewni 23,6km². Nazwa związana jest brunatno-czerwoną barwą wody. Czerwony Rów nie jest odbiornikiem ścieków z punktowych źródeł zanieczyszczeń. Przekrój pomiarowo-kontrolny w Braniewie zlokalizowany jest w 0,1 km biegu rowu, na jednolitej części wód o nazwie Czerwony Rów. Elementy biologiczne - stężenie chlorofilu „a” odpowiadało I klasie jakości wód. Elementy fizykochemiczne - wskaźnikami, które wystąpiły w wielkościach poniżej stanu dobrego był ogólny węgiel organiczny oraz fosfor ogólny. Stężenia większości pozostałych parametrów odpowiadało I klasie jakości. Stan ekologiczny określono jako umiarkowany.

Rzeka Omaza jest rzeką II rzędu, prawobrzeżnym dopływem Banówki, uchodzącym do niej poza granicami polski. Długość całkowita rzeki wynosi 24,5 km a powierzchnia zlewni 45 km². Omaza nie jest odbiornikiem ścieków punktowych źródeł zanieczyszczeń. Punkt w Grzechotkach położony jest w 9,0 km, na jednolitej części wód o nazwie „Omaza do granicy państwa”. Elementy biologiczne - wartość chlorofilu „a” spełniała wymogi I klasy jakości. Elementy fizykochemiczne - parametrami, które wystąpiły w stężeniach poniżej stanu dobrego były OWO oraz fosfor ogólny. Pozostałe wielkości wskaźników odpowiadały I lub II klasie. Stan ekologiczny określono jako umiarkowany.

Dla pozostałych dopływów rzeki Pasłęki i Banówki Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska nie wykonywał w ostatnich latach pomiarów.

5.6.2. Wody podziemne

Głównym źródłem zaopatrzenia w wodę w powiecie jest czwartorzędowe piętro wodonośne. Lokalnie jest wykorzystywane piętro trzeciorzędowe i kredowe. Piętro czwartorzędowe wykorzystywane jest w rejonie Braniewa. Zasadnicze ujęcia wód podziemnych dla miasta bazują na warstwie wodonośnej znajdującej się na głębokości poniżej 30 m. W powiecie wydzielono 1 zbiornik wód podziemnych wymagający szczególnej ochrony „Zbiornik między morenowy Dąbrowa” (GZWP - 201). Nie udokumentowano występowania tego zbiornika na terenie miasta Braniewa. Wody mineralne, chlorkowo-sodowe na terenie województwa zostały odkryte w rejonie północno-zachodnim (Frombork, Braniewo, Pasłęk). Północne rejony województwa posiadają lepsze warunki ewentualnego pozyskiwania takich wód (płytsze pokłady). Jednakże głębokość zalegania wód wynosi 0,7-1,5 km. Pozyskiwanie wód mineralnych wymagałoby przeprowadzenia bliższego rozeznania przez zainteresowany wydobyciem podmiot. Osobna kwestia są wody geotermalne, które jak na razie są słabo rozpoznane, a być może mogłyby być częściowym rozwiązaniem pozyskiwania energii. Z ogólnych analiz wynika, że tereny zachodniej i północno-zachodniej części województwa posiadają lepsze warunki geotermalne jeśli chodzi o temperaturę zalegającej wody. Temperatura występujących wód w skałach osadowych może wynosić nawet 60-80 °C. Ta sfera środowiska wymaga w przyszłości bliższego rozpoznania. Wody pobierane do celów zaopatrzenia mieszkańców miasta wykazują zanieczyszczenia jedynie składnikami naturalnymi (żelazo) i wymagają uzdatniania. Z miejscowości Rogity, znajdującej się 3 km od miasta, z głębokości poniżej 30m, pobierana jest woda na potrzeby Braniewa. Eksploatowane są tam 4 studnie głębinowe, oraz ujęcie (jedna studnia) i przepompownię w Braniewie. Maksymalna wydajność studni wynosi 770

m³/h. Studnie pracują przemiennie na potrzeby miasta oraz okolicznych miejscowości. Według pozwolenia wodno - prawnego przedsiębiorstwo Wodociągi Miejskie Sp. z o.o. może w ciągu doby pobierać z ujęć 5500 m³ wody dla miasta oraz 350 m³ wody dla okolicznych wsi. Aktualny dobowy pobór wody waha się w granicach od 960 do 4800 m³. Ponadto, w okresie czynnej działalności korzystano z ujęcia wód podziemnych na terenie byłego obecnie browaru. Obecnie pobierana woda spełnia wszelkie wymagania, nie jest bezpośrednio narażona na zanieczyszczenia, nie wolno jednak takiej możliwości wykluczyć, zwłaszcza z uwagi na fakt, iż złoża wodonośne występuje na terenie sąsiedniej gminy, a więc wpływ na możliwość ograniczania zanieczyszczeń ze strony miasta jest ograniczony. W ostatnich latach na obszarze powiatu nie był prowadzony monitoring diagnostyczny wód podziemnych. Jakość wód badana w punkcie 102 krajowego monitoringu wód wgłębnych trzeciorzędowych w miejscowości Zawierz, w 2000 i 2001 roku wskazywała na najwyższą I klasę jakości. Natomiast wyniki z gminy Braniewo miejscowości Rogity, w punkcie 32 dotyczące wód wgłębnych czwartorzędowych wykazały klasę Ib wysokiej jakości (2000), i III klasę niskiej jakości w roku 2001, ze względu na zawartość azotynów. W roku 2002 jakoś wód znów wykazała klasę Ib.

5.7. Szata roślinna

Na współczesną florę omawianego obszaru składa się wiele elementów geograficznych: arktyczny, borealny, środkowoeuropejski, atlantycki, pontyjski, południowo syberyjski i śródziemnomorski. Spośród wymienionych elementów najliczniejszą grupę stanowią gatunki elementu borealnego i środkowoeuropejskiego. Spośród roślin borealnych wymienić można m. in. świerk pospolity, turzycę strunową, fiołka białego. Reprezentantami elementu borealnego są także: sosna zwyczajna, brzoza omszona, niektóre gatunki wierzb, brzoza brodawkowata, borówka czernica, knieć błotna, siedmiopalecznik błotny i in. Element środkowoeuropejski reprezentują na omawianym obszarze m. in. grab zwyczajny, jesion wyniosły, buk zwyczajny, wiele krzewów i roślin zielonych jak np. leszczyna, gajowiec żółty, zawilec gajowy, konwalia majowa, bluszcz pospolity, szczyr trwały i in.

Spośród zbiorowisk roślinnych najbardziej naturalny charakter zachowały zbiorowiska wodne i bagienne, w dalszej kolejności torfowiskowe, najmniej zbiorowiska łąkowo pastwiskowe. Na terenie gminy Braniewo znajdują się następujące pomniki przyrody (patrz Wykaz pomników przyrody na terenie gminy Braniewo).

Dominującym zespołem roślinnym Rezerwatu „Cielętnik” jest ols porzeczkowy z panującą brzozą brodawkowatą w drzewostanie i podszytem wierzbowym, zajmujący torfowisko niskie, silnie przekształcone przez człowieka przez zabiegi melioracyjne i rolne. Stwierdzone nieliczne egzemplarze brzozy niskiej, to prawdopodobnie efekt przygłuszania jej przez bardziej ekspansywną brzozę brodawkowatą i rzadziej omszona oraz bujny rozwój wegetacyjny warstwy runa. Na obrzeżu rezerwatu występuje ponad 60 gatunków roślin m. in. brzoza niska, wierzba śniada, rutewka żółta i wąskolistna, narecznica grzebieniasta, storczyk plamisty i szerokolistny, fiołek torfowy, szale jadowity, czarnień błotna, przetacznik długolistny. Występujący tu fiołek torfowy zalicza się do

gatunków wymierających umieszczony w Polskiej Czerwonej Księdze Roślin. Obszar rezerwatu podlega osuszaniu i „ładowieniu”.

5.8. Świat zwierzęcy

Na omawianym obszarze występuje wiele gatunków zwierząt występujących rzadko na terenie Polski np. orzeł bielik, orlik krzykliwy, wąsatka, bóbr europejski. Największa różnorodność gatunkowa fauny występuje w siedliskach wodnych i w ich sąsiedztwie.

Wg dostępnych opracowań na obszarze gminy Braniewo występują 42 gatunki ssaków. Zwierzyna łowna, a zwłaszcza jeleniowate (jeleń, sarna) występuje w licznym stanie, co stanowi obiekt zainteresowania myśliwych i gospodarzy lasu. Dzięki obgięciu ochrona wielu rzadkich gatunków, niektóre tak się rozmnożyły, że zostały ponownie uznane za zwierzynę łowną. Przedstawicielem tej grupy zwierząt jest łось, który przemieszcza się przez tereny gminy. Również przed czterdziestu laty na te tereny przywędrował ze wschodu jenot. W rezerwacie „Ostoja bobrów na rzece Pasłęce” występują 3 stanowiska rodzinne bobrów oraz 1 stanowisko nad rzeką Bandą niedaleko ujścia jej do Zalewu Wiślanego.

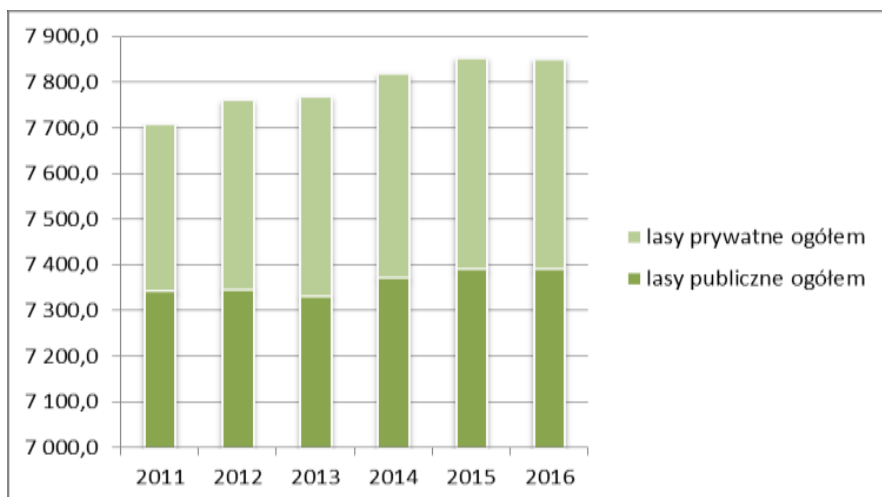
20.1.4. Leśna przestrzeń produkcyjna

W ramach leśnej przestrzeni produkcyjnej zalicza się tereny lasów oraz inne grunty leśne.

Powierzchnia gruntów leśnych ogółem w gminie Braniewo na koniec roku 2016 wynosiła 7993,38 ha (tj. o 1,8% więcej niż w 2011 r.), w tym powierzchnia lasów ogółem stanowiła 98%. Grunty leśne publiczne ogółem w 2011 roku stanowiły powierzchnię 7486,0 ha, a w 2016 r. wynosiły 0,6% więcej. Grunty leśne prywatne w 2011 roku stanowiły powierzchnię 364 ha, a w 2016 r. wynosiły już 21% więcej. Natomiast lesistość w 2011 r. wynosiła 25,2 % a w 2016 r. 25,6%.

W całej gminie Braniewo lasy ogółem w 2016r. zajmują powierzchnię 7850,66 ha (tj. o 1,8% więcej niż w 2011r.), gdzie 94% tej powierzchni stanowią lasy publiczne należące do Skarbu Państwa w zarządzie Lasów Państwowych, a tylko 6% stanowią lasy prywatne. Lasy gminne zajmują powierzchnię 1,6 ha i ich powierzchnia nie ulega zmianom.

Wykres nr 7. Powierzchnia lasów prywatnych i publicznych [ha] w gminie Braniewo w latach 2011 – 2016

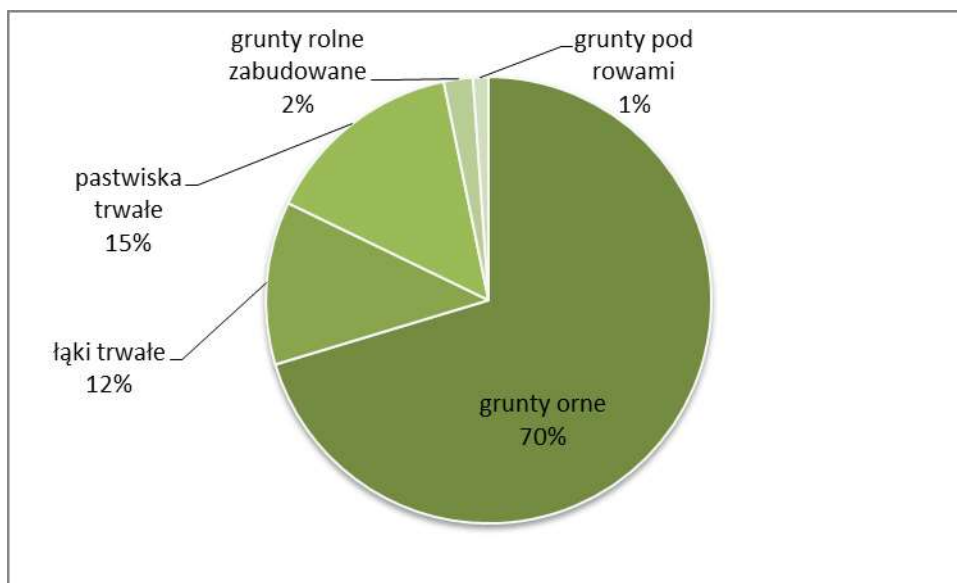

Źródło: opracowanie własne na podstawie <http://stat.gov.pl/> (dostęp: grudzień 2017)

5.9. Rolnicza przestrzeń produkcyjna

Gmina Braniewo to typowo gmina rolnicza. Użytki rolne zajmują pierwsze miejsce pod względem kierunków użytkowania obszaru gminy Braniewo i w 2016 r. wynosiły 73% ogólnej jej powierzchni. Powierzchnia użytków rolnych w stosunku do roku 2011 wzrosła o 33 ha, gdzie grunty posiadające inne zagospodarowanie niż rolne zostały przeznaczone właśnie na cele rolne.

Wykres nr 8. Kierunki wykorzystania powierzchni użytków rolnych w gminie Braniewo w 2016 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie <http://stat.gov.pl/> (dostęp: grudzień 2017)

W strukturze użytkowania użytków rolnych dominują grunty orne – 70% powierzchni UR (wzrost w roku 2016 o 0,9% w stosunku do 2011 r.), trwałych użytków zielonych – pastwisk i łąk – 27% powierzchni UR (spadek o 1,7% w stosunku do roku 2011) oraz siedlisk rolniczych (wzrost o 1,3% w stosunku do roku 2011). Liczne grunty orne wykorzystywane są głównie pod uprawy zbóż.

Tabela 14. Powierzchnie gruntów rolnych i ich rodzaj w gminie Braniewo

	2011 r.	2016 r.	Dynamika zmian
--	---------	---------	----------------

Wyszczególnienie			(%)
Powierzchnia użytków rolnych ogółem	17 667	17 700	+0,2
Grunty orne	12 280	12 390	+0,9
Sady	75	74	-1,4
Łąki trwałe	2 087	2 080	-0,3
Pastwiska trwałe	2 645	2 571	+2,9
Grunty rolne zabudowane	367	372	+1,3
Grunty pod rowami i stawami	213	213	0,0

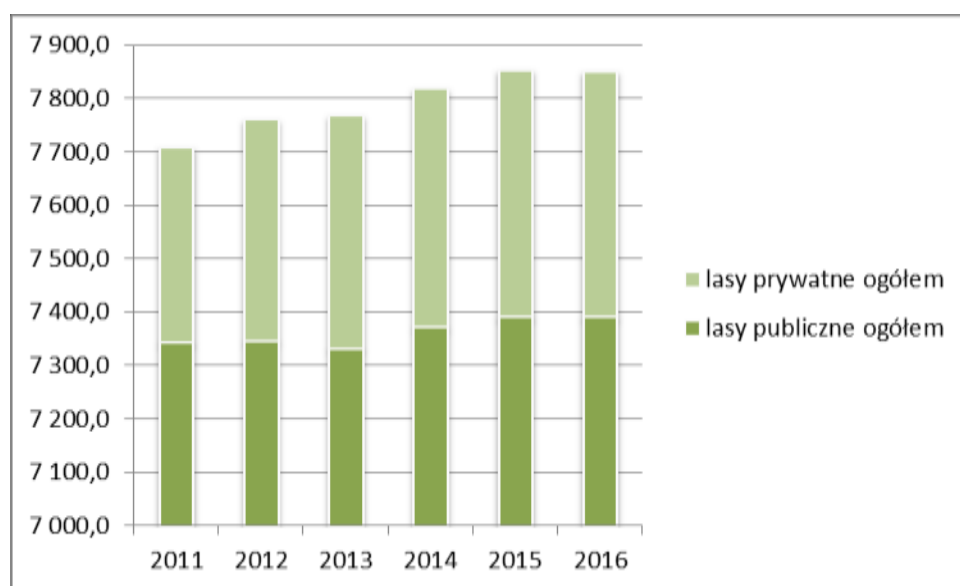
Źródło: opracowanie własne na podstawie <http://stat.gov.pl/> (dostęp: grudzień 2017)

5.10. Leśna przestrzeń produkcyjna

W ramach leśnej przestrzeni produkcyjnej zalicza się tereny lasów oraz inne grunty leśne. Powierzchnia gruntów leśnych ogółem w gminie Braniewo na koniec roku 2016 wynosiła 7993,38 ha (tj. o 1,8% więcej niż w 2011 r.), w tym powierzchnia lasów ogółem stanowiła 98%. Grunty leśne publiczne ogółem w 2011 roku stanowiły powierzchnię 7486,0 ha, a w 2016 r. wynosiły 0,6% więcej. Grunty leśne prywatne w 2011 roku stanowiły powierzchnię 364 ha, a w 2016 r. wynosiły już 21% więcej. Natomiast lesistość w 2011 r. wynosiła 25,2 % a w 2016 r. 25,6%.

W całej gminie Braniewo lasy ogółem w 2016r. zajmują powierzchnię 7850,66 ha (tj. o 1,8% więcej niż w 2011r.), gdzie 94% tej powierzchni stanowią lasy publiczne należące do Skarbu Państwa w zarządzie Lasów Państwowych, a tylko 6% stanowią lasy prywatne. Lasy gminne zajmują powierzchnię 1,6 ha i ich powierzchnia nie ulega zmianom.

Wykres nr 7. Powierzchnia lasów prywatnych i publicznych [ha] w gminie Braniewo w latach 2011 – 2016

Źródło: opracowanie własne na podstawie <http://stat.gov.pl/> (dostęp: grudzień 2017)

W strukturze użytkowania użytków rolnych dominują grunty orne – 70% powierzchni UR (wzrost o 0,9% w

stosunku do 2011 r.), trwałych użytków zielonych – pastwisk i łąk – 27% powierzchni UR (spadek o 1,7% w stosunku do roku 2011) oraz siedlisk rolniczych (wzrost o 1,3% w stosunku do roku 2011). Liczne grunty orne wykorzystywane są głównie pod uprawy zbóż.

Tabela 14. Powierzchnie gruntów rolnych i ich rodzaj w gminie Braniewo

6. WNIOSKI ZAWARTE W AUDYCIE KRAJOBRAZOWYM

Gmina nie otrzymała wniosków zawartych w audycie krajobrazowym ani granic krajobrazów priorytetowych z uwagi na brak opracowania.

7. UWARUNKOWANIA HISTORYCZNO-KULTUROWE

7.1. Historia Gminy

7.1.1. Okres przedhistoryczny

Najwcześniejsze ślady działalności człowieka na omawianym terenie pochodzą z przełomu późnego neolitu i wczesnej epoki brązu (ok. 1700 - 1100 p.n.e.) i związane są ze stałym osadnictwem ludności tzw. kultury rzucewskiej. Ślady działalności ludności tej kultury znalezione zostały m.in. w Bemowiźnie, Gronowie, Grądkowie, Klejnowie i Rusinach. Stałe osady, związane z dużym ugrupowaniem tej kultury w rejonie, znane są w Gronowie i aż trzy w rejonie wsi Grabiny.

Z omawianego okresu znana jest również osada związana prawdopodobnie z ludnością tzw. kultury amfor kulistych we wsi Podgórze.

W epoce brązu, tj. do ok. 650 r. p.n.e., ślady osadnictwa na tym obszarze są bardzo nieliczne. Wiązać je należy z penetracją ludności tzw. kultury łużyckiej, której osadnictwo w rejonie ujścia Wisły i pld. partii Wysoczyzny Elbląskiej (tzw. grupa mazursko - warmińska) związane jest z napływem osadników z terenów Środkowej Polski.

Nowa fala osadnictwa wiąże się z ekspansją we wczesnej epoce żelaza ludności dwóch lokalnych grup wywodzących się kulturowo z kultury łużyckiej, tj. kultury kurchanów zachodnio-bałtyjskich i pomorskiej. Sytuacja osadnicza w tym okresie to wynik wzajemnego oddziaływania obu tych kultur. Stanowiska, które można wiązać z ludnością zachodnio-bałtyjską grupują się w rejonie ujścia Pasłęki. Występują wśród nich zarówno osady otwarte - Młoteczno, Józefowo, Stępień, Zawierz, jak i osiedla obronne, usytuowane na wysokich piaszczystych pagórkach (dawniej wyspach) w dolinie Pasłęki - Rusiny, Zgoda, Różaniec, Podgórze, Klejnowo i Klejnowko. Charakterystycznym elementem omawianej kultury są cmentarzyska kurchanowe, które znane są (niestety z badań przedwojennych, obecnie nie zlokalizowane w terenie) w Młotecznie, Rudłowie, Grabinie i Żelaznej Górze. Osady na tym terenie określane jako związane z ludnością kultury pomorskiej (Klejnowek, Podgórze oraz Różaniec) wydaje się, że należy wiązać z kulturą kurchanów zachodnio-bałtyjskich, trudno bowiem przypuszczać, że obok siebie, w odległości kilkudziesięciu metrów, funkcjonowały osady ludności różnej kulturowo.

Kolejne ślady osadnictwa datowane są na okres wpływów rzymskich i związane są z ludnością tzw. Kultury wielbarskiej, której większe zgrupowanie uformowało się w rejonie Elbląg - Pasłęk - Tolkmicko. Z ludnością tą należy łączyć osadę i cmentarzysko w Grabinie.

Zwarte osadnictwo obejmujące ponownie cały omawiany obszar pojawia się wraz z ponowną ekspansją ludności zachodnio-bałtyjskiej (Kultura pruska) w okresie od końca IV wieku n.e. Osadnictwo to trwa do momentu podboju tych ziem przez Krzyżaków. Z tego okresu pochodzi szereg osad: w Bemowiznie, Klejnowie, Klejnowku, Podgórzu, Świętochowie i Grabinie oraz cmentarzyska w Podgórzu i Młotecznie.

7.1.2. Okres historyczny

Historycznie zachodnia część obszaru gminy Braniewo wchodzi w skład Warmii, biorącej swą nazwę od terytorium plemiennego pruskich Warmów, źródłowo znanego od XII wieku. Wschodnia część gminy od linii Stara Pasłęka - Lipowina należała do Natangii, której centrami były późniejsze Bałga (1237) i Królewiec (1256). Plemiona te, wraz z innymi pruskimi plemionami - Pomezanami, Pogezanami, Sambijczykami, Nadrowianami, Sudowami, Bartami i Skalowianami u schyłku starożytności zasiedliły tereny pomiędzy ujściem Wisły na zachodzie, Morzem Bałtyckim na północy, ujściem Niemna na wschodzie i Pojezierzem Mazurskim na południu.

Ewolucyjny rozwój społeczności pruskiej w kierunku monarchii szczepowej, przerwany został podbojem ich ziem przez Zakon Krzyżacki, który w 1233 roku rozpoczął krucjatę pogańskich Prus. Przy pomocy rycerstwa i mieszczan zachodnio-europejskich, głównie niemieckich i przy poparciu cesarstwa i Rzymu, akcja chrystianizacyjna trwała do lat 80-tych XIII w. Drugim celem Zakonu było utworzenie na ziemiach Prusów własnego państwa. Silny opór Prusów, ich trzy powstania, nie powstrzymały naporu Zakonu, który jeszcze na długo przed zakończeniem działań militarnych, w 1243 roku, umożliwił legatowi papieskiemu, Wilhelmowi z Modeny, podzielenie całego terytorium Prus na cztery diecezje. Obszar Warmii znalazł się w największej z nich - warmińskiej. Zasadą było wydzielanie z każdej diecezji 1/3 ziem, które stanowić miały świecką własność biskupią. Pozostałą część diecezji obejmował Zakon. Część interesującego nas terenu znalazła się we władaniu kościelnym. Ziemie Natangii na północnym wschodzie, wchodzące w skład diecezji warmińskiej, znalazły się pod terytorialnym zwierzchnictwem Zakonu. Po powołaniu kapituły warmińskiej przez biskupa Anzelma w 1260 r. kanonikom przekazano 1/3 ziem diecezjalnych, położonych w okolicy Fromborka, Pieniężna i Olsztyna. Pozostałym obszarem, w tym rejonem Braniewa i Ornety, zarządzał biskup. Dokładne wytyczenie granic pomiędzy ziemiami zakonnymi i diecezjalnymi nastąpiło dopiero w 1288 roku, zaś ostateczny podział włości biskupich i kapitulnych miał miejsce w latach 1317 i 1346.

Wraz z podbojem następowała kolonizacja ziem. Prowadzili ją niezależnie, ale podobnie jej posiadacze - Zakon, biskup i kapituła - w oparciu o osadnictwo staropruskie, wsie i osady jednodworcze, zamieszkałe przez ludność pruską. Część ziem biskup i kanonicy zachowywali na własne potrzeby jako dobra alodialne. Większość zastanych struktur gospodarczych i własnościowych reorganizowano nadając im prawo chełmińskie. Zakładano też nowe wsie na tym prawie. Pewna część ziem w dzielnicy biskupiej przekazywana była w dużych, około stu-łanowych nadaniach w ręce krewnych biskupa H. Fleminga i innych rodów lubeckich. Zakładano na nich wsie czynszowe, a tylko małą część zachowywano jako dobra rodowe, z czasem coraz bardziej

malejące.

7.1.3. Obszar należący do Dominium Warmińskiego

Na obszarze obecnej gminy nie powstało inne miasto poza Braniewem, lokowanym na prawie lubeckim w 1284 roku (pierwsza wzmianka z 1249 r.). Podobnie jak w całym dominium warmińskim, na omawianym terenie nie powstała żadna większa własność rycerska. Podstawową rolę odgrywały wsie czynszowe o 40 - 60 łanach z kmieciami na dużych 2-4 łanowych gospodarstwach i zasadzłą - sołtysem osadzonym na 4-6 łanach. Nierzadkie były też nadania 2-4 łanowych majątności na prawie pruskim tak zwanym wolnym Prusom. Jeszcze około 1400 roku blisko połowę ludności północnej Warmii stanowili Prusowie, którzy przede wszystkim zamieszkiwali wsie czynszowe, ale byli też posiadaczami mniejszych i średnich dóbr rycerskich. Asymilacja ich postępowała do XVII wieku, do czasu zaniknięcia lęzy^{ka}.

Biskup i kapituła warmińska, jedyna nie wcielona w 1264 roku do zakonu krzyżackiego, choć nie mający formalnych uprawnień, sprawowali nad zarządzanymi włościami prawie suwerenną władzę gospodarczą, sądowniczą i wewnętrzną polityczną. Zarówno w części biskupiej, jak i kapitulnej jednostkami administracyjnymi były komornictwa. Zarządy ich mieściły się w Braniewie i Ornecie (władztwo biskupie) oraz w Pieniężnie i we Fromborku (władztwo kapitulne). Kanonik, zwany administratorem, w imieniu kapituły sprawujący władzę świecką nad dobrami, początkowo urzędował w Pieniężnie, a od końca XIV wieku do czasu zniesienia tej funkcji w 1530 roku - w Olsztynie.

Pierwszą rezydencją biskupów było Braniewo (1243-1340), potem Orneta (1341-1349), następnie, od 1350 roku do końca sprawowania świeckiej władzy, Lidzbark Warmiński, później Oliwa i na koniec, od 1836 do 1945 roku - Frombork. Siedzibą kapituły na krótko było Braniewo, od 1284 do roku 1945 Frombork. Władzę zwierzchnią nad diecezją warmińską w latach 1246 - 1566 sprawowało arcybiskupstwo w Rydze, następnie, do roku 1929 kuria rzymska, zaś w latach 1929 - 1945 archidiecezja wrocławska. Podstawowymi ogniwami organizacji kościelnej były dekanaty grupujące po kilka parafii. Kościół ewangelicki swą działalność na Warmii rozwinął dopiero po 1772 roku dla sprowadzonych pruskich cywilnych i wojskowych urzędników. Super intendenturę dla parafii ewangelickich powołano w Lidzbarku w 1823 roku, w roku 1893 wyłoniły się z niej super intendentury w Braniewie i Olsztynie.

XV i XVI wiek był okresem licznych wojen nękających Warmię, wielokrotnie niszczących jej wsie i miasta. Wielką wojnę Polski z Zakonem w latach 1409 - 1411 okupiła Warmia poważnymi świadczeniami pieniężnymi, które nałożył na nią Zakon po przegranej wojnie, zmuszony pokojem toruńskim do ogromnej daniny kontrybucyjnej na rzecz Polski, ale także w odwecie za poddanie Warmii królowi polskiemu przez biskupa warmińskiego Henryka IV Vogelsanga. Narastająca w I połowie XV w. w państwie zakonnym opozycja przeciw Krzyżakom znalazła silnego sprzymierzeńca w miastach warmińskich, a także wśród części rycerstwa (np. Bażyńscy z Bażyn). Po wypowiedzeniu przez stany pruskie wojny Zakonowi w Braniewie natychmiast podjęto działania zbrojne, między innymi opanowano i splądrowano zamek biskupa warmińskiego, zwolennika

starego porządku. Dopiero w 1466 roku w obliczu wyraźnej przegranej Zakonu i na krótko przed traktatem toruńskim, biskup i kapituła zdeklarowali się po stronie swych poddanych. Na mocy traktatu z 1466 roku Warmia wraz z ziemiami chełmińską, malborską, Pomorzem Gdańskim weszła w skład Królestwa Polskiego. Z reszty ziem zakonnych powstały Prusy Zakonne, jako lenno polskie.

Warmia w obrębie Korony zachowała znaczną autonomię, głównie w zakresie władania ziemią. Wpływ Korony na dominium warmińskie dotyczył tylko nominacji biskupów, złożenia przysięgi wierności królowi polskiemu przez członków kapituły i prawa poddanych dominium do apelacji wyroków sądowych przed królem. Pomimo tak lekkich warunków inkorporacji, kapituła nie dotrzymała ich i bez zgody Kazimierza Jagiellończyka wybrała nowego biskupa - Mikołaja Tungen. Ten, nie uznany przez króla, przy pomocy Krzyżaków zajął Warmię, co w 1477 roku rozpoczęło wojnę zwaną „kleszą”, zakończoną w roku 1479 ukończeniem się biskupa i Warmii przed królem. Kolejna wojna polsko - krzyżacka wybuchła w 1519 roku, gdy wielki mistrz krzyżacki, margrabia brandenburski, Albrecht von Hohenzoller, podjął zbrojną próbę odtworzenia dawnej potęgi krzyżackiej i zdobycia utraconych ziem. Na terenie Warmii, która opowiedziała się po stronie króla, walki były szczególnie ciężkie. Wojnę zakończył w 1525 roku hołd złożony przez Albrechta w Krakowie. Państwo zakonne zostało sekularyzowane, zaś Albrecht stanął na czele Prus Książęcych.

Ta szczególnie wyniszczająca wojna spowodowała, że połowa ziemi uprawnej na Warmii została opuszczona. W komornictwie braniewskim przez kilkanaście lat aż 80 % gruntów nie miało gospodarzy i nie było uprawianych. W tej sytuacji konieczne stało się podjęcie drugiej akcji osadniczej na Warmii. W kapitulnej części Warmii prowadził ją Mikołaj Kopernik, ówczesny administrator dóbr kapitulnych, częściowo w oparciu o mazowieckich kmieci. Powolny przebieg akcji spowodowany brakiem ludzi do kolonizacji, sprawił, że jeszcze w 1586 roku w komornictwie braniewskim około 1/4 ziemi była ciągle opuszczona.

Wygaśnięcie w Prusach Książęcych linii Hohenzollernów sprawiło, że za zgodą Polski rządy nad Prusami Książęcymi w 1618 r. objął elektor brandenburski, który połączył je unią personalną z Brandenburgią.

Następne sto lat spokoju na Warmii przerwały wojny szwedzkie. Zdobyte w 1626 roku Braniewo Szwedzi spalili, splądrowali jego kościoły, seminarium duchowne i kolegium jezuickie, z których kosztowności, wyposażenie i dokumenty wywieźli do Szwecji. Spustoszyli też okoliczne wsie. W 1655 roku Szwedzi ponownie wkroczyli na tereny Rzeczypospolitej, gdzie na Warmii wyparli okupujące ją wówczas wojska elektora brandenburskiego, który szybko przekazał Warmię jako lenno królowi szwedzkiemu: zmienne losy wojny przeciągały elektora to na polską, to szwedzką stronę. Przemarsze armii szwedzkiej, brandenburskiej i polskiej zrujnowały ekonomicznie Warmię, która ponadto musiała zapłacić ogromne sumy kontrybucyjne (Braniewo dało elektorowi prawie pół miliona guldenów). Dalsze zniszczenia przyniosła rozpoczęta w 1701 roku wojna, zwana północną, której głównymi uczestnikami były wojska polskie, saskie, szwedzkie i brandenburskie, a jedną z głównych scen - Warmia. Zakończona w 1721 roku wojna zrujnowała Polskę i Warmię, gdzie obok

zniszczeń materialnych panowały głód i zaraza. W sąsiedztwie osłabionej Polski rosła potęga Prus Książęcych, których elektor Fryderyk 111, jako Fryderyk I, koronował się w 1701 roku na króla Prus. Podjęta przez koalicję europejską dla obalenia hegemonii Prus wojna zwana siedmioletnią (1756-63), przy neutralnej postawie Polski, zakończyła się wzmocnieniem Prus. Na Warmii, nie chronionej przez słabą Rzeczpospolitą, stacjonowały i maszerowały przemennie wojska pruskie i rosyjskie.

Względna autonomia Warmii zakończyła się pierwszym rozbiorem Polski w 1772 roku. Państwo pruskie odebrało biskupowi i kapitule zwierzchność terytorialną nad dominium, i pozbawiło duchownych ich prywatnych dóbr. W części przejętego obszaru utworzono powiat braniewski, podporządkowany departamentowi królewickiemu. Ten układ administracyjny z małymi zmianami przetrwał do 1945 roku. W strukturze własnościowej wsi istotne zmiany przyniosło zniesienie poddaństwa (1804 i 1807r.) oraz uwłaszczenie chłopów w latach 1815-1817.

7.1.4. Obszar należący do Zakonu Krzyżackiego

Odmienne kształtowały się dzieje północno - wschodniej części obecnej gminy braniewskiej, etnicznie także należące do Warmii. Ziemia ta od początku znajdowała się pod zarządem Krzyżaków: należała do komturstwa (od roku 1260 - wójtostwa) natangijskiego, związanego po 1308 roku z komturstwem bałgijskim. Jedyną jednostką organizacyjną był tu urząd leśny w Żelaznej Górze. Powstałe nieco później komornictwo w Pielach znajdowało się już poza obszarem nas interesującym. W 1454 roku, podczas gdy biskupia Warmia poddana została władzy króla polskiego, Natangia pozostała w rękach krzyżackich, a po sekularyzacji Prus w 1525 roku znalazła się w obrębie Prus Książęcych. Przeprowadzony wówczas nowy podział administracyjny wprowadził powiaty (*Hauptamter*) i okręgi (*Kreise*), grupujące kilka powiatów. Omawiany, niewielki teren znalazł się w powiecie bałgijskim i okręgu natangijskim z siedzibą w Bartoszycach. W 1701 roku wszedł w skład Prus. W wyniku kolejnych reform administracyjnych od 1752 roku podlegał landraturze pokarmińskiej (Brandenburg), w 1818 roku wszedł w skład nowego powiatu Cynty (*Zinten*), a w roku 1819 znalazł się w powiecie świętomiejskim (*Heiligenbeil*), należącym do regencji królewickiej. Niewielka część tego powiatu w 1946 roku znalazła się w granicach Polski i weszła w skład byłego powiatu braniewskiego.

Na obszarze tym, mocno zalesionym i słabo zaludnionym, akcję osiedleńczą Zakon zainicjował w 1308 roku lokacją Żelaznej Góry i rozwinął w 1320 roku zakładaniem własnych folwarków i kmiecych wsi czynszowych. Struktura własności radykalnie zmieniła się w wiekach XV i XVI, kiedy na skutek gospodarczego kryzysu państwa część ziemi przejęła w swe posiadanie szlachta. Stabilizacja stosunków własnościowych, jaka po tym nastąpiła trwała do początku wieku XIX, kiedy zaczęły tu funkcjonować procesy podobne do zachodzących we wsiach dominium biskupiego i kapitulnego.

Krzyżacka część obszaru gminy do czasów reformacji należąca do diecezji warmińskiej, w roku 1528 została włączona do luterkańskiej diecezji sambijskiej, a po jej zniesieniu w roku 1587 podlegała konsystorzowi królewickiemu. Druga kolonizacja i zachodzące wcześniej procesy sprawiły, że w XVI wieku w parafiach w Gronowie i Starej Pasłęce kazania wygłaszane były również

w języku polskim. W 1750 roku konsystorza królewieckiego podporządkowano nadkonsystorzowi berlińskiemu. Rok później konsystorze królewiecki i pomezański połączono w konsystorz pruski z siedzibą w Królewcu. Podstawowe komórki organizacji kościelnej tworzyły parafie i superintendenty.

Wspólna od czasu pierwszego rozbioru historia całego regionu nie przyniosła w XIX wieku znaczących wydarzeń. Ziemia gminy braniewskiej szczęśliwie została oszczędzona w czasie działań pierwszej wojny światowej.

7.1.5. Stan obecny

Prawdziwy kataklizm przyniosła końcowa faza II wojny światowej. Szacuje się, że zniszczenia materialne wsi sięgały ponad 80%, podobnie jak zniszczenia miasta Braniewa. Po 1945 roku obszar o pierwotnie gęstej sieci osadniczej - opustoszał. Zachowały się nieliczne, zdegradowane jednostki osadnicze.

Zniszczeniu uległy też wszystkie kościoły - w Żelaznej Górze, Gronowie, Lipownie, Pęciszewie i Starej Pasłęce, wyjąwszy neobarokową świątynię w Nowej Pasłęce. W 2 poł. lat 90-tych odbudowany został tylko kościół w Żelaznej Górze. W 1998 r. rozpoczęto prace przy odbudowie kościołów w Gronowie i Pęciszewie.

Zniszczone zostały właściwie wszystkie, liczne założenia dworsko-parkowe - w wyniku działań wojennych albo później przez świadomą dewastację lub powolny proces „naturalnego” niszczenia. Zniknęły bez śladu założenia rezydencjonalne w Bemowiznie, Gronówku, Kalinowcu, Klejnowku, Krasnolipiu, Krzewnie, Maciejewie, Mikołajewie, Młotecznie, Rogitach, Rusinach, Strubinach, Strzyżewie, Zakrzewcu, Zawierzu. W ruinie znajdują się dwory w Rudłowie i Świętochowie. Pałac w Lipownie jest w trakcie odbudowy.

W znacznym stopniu zniszczona została oraz zdekapitalizowana historyczna zabudowa mieszkalna i gospodarcza wsi oraz dawnych majątków. W świetle powyższych konstatacji obszar gminy Braniewo przedstawia się jako rejon o znacząco zdegradowanym krajobrazie kulturowym. Wiele z zaistniałych zjawisk jest nieodwracalnych. Zatem wskazane jest podjęcie takich działań, które pozwolą choć w części przywrócić omawianemu obszarowi walory kulturowe, głównie w oparciu o naturalne wartości krajobrazowe oraz zachowane, materialne wartości historyczne.

Jest to możliwe poprzez zastosowanie działań rekonstrukcyjnych i rewaloryzacyjnych. Należy zatem przywrócić krajobrazowi kulturowemu cechy zbliżone do dawniej tam istniejących cech morfogenetycznych poprzez:

- 1) Rekonstrukcję układu osadniczego.
- 2) Ochronę substancji zabytkowej struktur osadniczych.
- 3) Projektowanie nowej architektury w nawiązaniu do lokalnej wiejskiej tradycji budowlanej i w oparciu o rekonstruowane układy osadnicze, jak również o nowe koncepcje przestrzenne, umotywowane lokalną tradycją przestrzenną.

7.2. Miejscowości podlegające ochronie konserwatorskiej (historia, opis, wnioski konserwatorskie, ustalenia konserwatorskie).

7.2.1. Gronowo

Historia wsi

Wieś krzyżacka, czynszowa, lokowana na prawie chełmińskim przed 1325 r., z tego roku pierwsza wzmianka. W 1331 roku otrzymał ją Henryk von Porau z nadania komtura bałgijskiego Reussa von Plauen. W latach 1458 -1466 jako zastaw przejęta przez radę miasta Braniewo. Później w rękach rycerzy von Brandta i Henenfeldta. Od połowy XVI w. własność książąt pruskich. W 1620 wieś przejęli właściciele sąsiedniego majątku Larben. W 1629 bardzo zniszczona przez Szwedów. W 1889 roku we wsi znajdowały się 42 domy. W dużym stopniu zniszczona w 1945 roku.

WIEŚ. Układ wsi obecnie wielodrożny. Na osi wschód — zachód czytelny jest owalnicowy układ pierwotnej wsi. W centrum wsi, na sztucznie usypanym wyniesieniu stał kościół. Tradycyjna zabudowa parterowa, nakryta dwuspadowym dachem, z mieszkalną kondygnacją. RUINA KOŚCIOŁA EWANGELICKIEGO, p.w. śś Filipa i Jakuba Apostołów. Wzmiankowany jako parafialny w 1331 r., po 1526 r. - ewangelicki. Budowla średniowieczna, wieża zniszczona przez pożar w 1675 r. W roku 1685 informacja o złym stanie kościoła i jego opuszczeniu. W latach 1696 - 1728 kościół zbudowano na nowo z wykorzystaniem murów w zachodniej części, hełm wieży z 1856 r. W 1945 r. spłonął. Teren kościoła obsadzony jest szpalerami drzew. W czerwcu 1998 r. rozpoczęto odbudowę kościoła, w lipcu erygowano parafię.

Wnioski konserwatorskie

1. Czytelnie zachowany jest układ przestrzenny wsi owalnicowej.
2. Dobrze zachowany jest układ zabudowy wsi owalnicowej.
3. Zabudowa wsi na osi południe - północ jest chaotyczna, z dużą ilością współczesnych realizacji, pozbawionych cech lokalnej tradycji.

Ustalenia konserwatorskie:

1. Układ przestrzenny wsi wzdłuż drogi wschód zachód wraz z zabudową i terenem kościoła obejmuje się strefą „A” ochrony konserwatorskiej.
2. Nową zabudowę wprowadzać przede wszystkim na stare, opuszczone siedliska.
3. Gabaryty i forma architektoniczna nowej zabudowy winna nawiązywać do lokalnej, wiejskiej tradycji budowlanej.

7.2.2. Gronówko

Historia wsi

Wieś początkowo krzyżacka, podlegająca komturstwu bałgijskiemu, czynszowa, lokowa na ok. 1350 r. na terenach karczowiska w żelaznogórskim urzędzie leśnym. Po połowie XVI w. folwarczana, prywatna. Znani są kolejni jej właściciele: 1704 - Achatius von Brandt, polski podpułkownik; 1782 - baron von der Goltz; 1786 - von Hutterheim; 1795 -Taubenkeim; 1837 - Runge; 1899-1945 - von Hahnenfeld. W 1889 notowano w niej 14 zagród.

WIEŚ - wielodrożna, z centralnie usytuowanym założeniem pałacowym i folwarcznym. ZESPÓŁ

PAŁACOWO - PARKOWY. Zajmuje centralną część wsi, rozciągając się wzdłuż drogi niemal na całej jej długości. Droga ta ogranicza park od pdn- zach. Po jej przeciwnej stronie znajdują się budynki mieszkalne - parterowe, wieloosiowe, nakryte dachami dwuspadowymi, dalej pola uprawne. Na północy - teren dawnego folwarku: prowadząca do niego droga przecina park na dwie części. Na wschodzie - zabudowa inwentarska. Zespół powstał zapewne w XVI w., postać sprzed zniszczeń w 1945 r. uzyskał w 2 poł. XVIII w. Od 1945 r. ulegał systematycznej degradacji w rękach PGR-u. Do roku 1997 przy drodze obok stawu stała zabytkowa, kamienna kuźnia na rzucie trójkąta, dziś zrujnowana.

PAŁAC wraz z podjazdem przed frontem znajdował się w środkowej części zespołu. Późnobarokowy z 2 poł. XVIII w., dwukondygnacyjny na planie prostokąta, nakryty był dachem mansardowym. Przebudowany w latach 1837 i 1914. W 1945 roku pałac spłonął, następnie sukcesywnie był rozbierany; obecnie w całości rozebrany. Zachowany jest park krajobrazowy z przekształconą kompozycją zieleni i układem stawów z początku XIX w., założony wzdłuż drogi na osi wschód - zachód.

PARK KRAJOBRAZOWY - z czasu budowy pałacu. Po zburzeniu pałacu, likwidacji dziedzica i postawieniu ogrodzeń układ kompozycyjny jest mało czytelny. Stan ten potęgują wycinki starodrzewia i liczne samosieje. Zachowane są granice parku, układ wodny i w znacznym stopniu drzewostan. Źródłem choroby i obumierania licznych drzew jest bliskie sąsiedztwo zabudowy folwarcznej, gdzie nieprawidłowo odprowadza się gnojownicę i, być może, nieprawidłowo składa się środki chemiczne. Obecnie wyróżnia się z otaczających go pól uprawnych jako zwarta grupa wysokiej zieleni i stanowi wyraźną dominantę w krajobrazie.

CMENTARZ EWANGELICKI z pocz. XIX w., usytuowany w pobliżu szosy Gronówko - Krzewno, w lesie na wzgórzu, po zachodniej stronie rzeki Banówki. Nieczynny, zachowało się 7 nagrobków z pocz. XX w. Stan zachowania zły - układ przestrzenny zniekształcony, nagrobki i mogiły zdewastowane. Zachowana zieleń wchłonięta przez las - bez śladu kompozycji.

Wnioski konserwatorskie

- 1) W wyniku powojennych przekształceń częściowej degradacji uległo całe założenie pałacowe.
- 2) Powstanie nowych budynków inwentarskich izoluje park od byłego folwarku.
- 3) Podkreślić należy wielką rolę, jaką park pełni w otaczającym go krajobrazie.

Ustalenia konserwatorskie:

- 1) Park w historycznych granicach, wyłączając teren dawnego folwarku obejmuje się strefą „A” ochrony konserwatorskiej.
- 2) Cmentarz ewangelicki obejmuje się strefą „B” ochrony konserwatorskiej.
- 3) Pola leżące na północ od parku po leżący w dali las, grunty leżące na wschód od parku, ograniczone drogami do Lipowiny i Krzewna - obejmuje się strefą „K” ochrony konserwatorskiej.

Na obszarze tym należy utrzymać obecny charakter użytkowania terenu.

- 1) Nową zabudowę wprowadzać przede wszystkim na stare, opuszczone siedliska.
- 2) Gabaryty i forma architektoniczna nowej zabudowy winna nawiązywać do lokalnej, wiejskiej

tradycji budowlanej.

- 3) Na miejscu dawnego pałacu wskazana jest budowa nowego obiektu o cechach reprezentacyjnych.

7.2.3. Klejnowko

Historia wsi

Brak danych do historii założenia oraz źródeł ikonograficznych przedstawiających architekturę dworu. Ocena wieku drzew w parku pozwala określić czas powstania zespołu na początek XX w.

ZAŁOŻENIE FOLWARCZNE usytuowane na naturalnym wzgórzu około 5 km na północ od Braniewa. W pobliżu drogi zlokalizowane są budynki gospodarcze ustawione w czworobok. Po wschodniej stronie znajduje się niewielki park, gdzie centralnie usytuowany znajdował się dom mieszkalny (dwór). Od 1945 r. użytkowano i remontowano tylko budynki gospodarcze. Opuszczony dwór uległ całkowitej rozbiórce, dziś widoczne są jedynie ślady piwnic. Po wojnie na terenie folwarku pozyskiwano piasek i żwir - na południowym skraju wzgórza oraz w samym środku parku, u stóp dworu, co zniszczyło wiele drzew oraz zniekształciło kompozycję układu parku.

Wnioski konserwatorskie

Zespół zabudowy folwarcznej oraz układ parku nie przedstawiają wartości zabytkowych. Niezaprzeczalna jest natomiast wartość krajobrazowa zespołu zieleni oraz całego folwarku usytuowanych na widocznym z dala wzgórzu wyniesionym ponad krajobraz równiny przy zalewowej.

Ustalenia konserwatorskie:

Cały zespół obejmuje się strefą „K” ochrony konserwatorskiej.

7.2.4. Krzewno

Historia wsi

Wieś czynszowa w komturstwie bałgijskim, lokowana w XIV w.

WIEŚ. Obecny układ wsi wielodrożnej jest zapewne wtórny do dawnego układu wsi owalnicowej. Wieś wyróżnia się bogatym zadrzewieniem przydrożnym i na działkach zagrodowych.

ZESPÓŁ PODWORSKI - położony w środku wsi przy skrzyżowaniu drogi przelotowej i polnej. Pierwotnie w jego skład wchodził pałac i park. Do dzisiaj zachowany jest tylko park. **PAŁAC.** Późnobarokowo-klasycystyczny, murowany w cegle, piętrowy, z bogatym detalem architektonicznym na elewacjach, nakryty dachem mansardowym krytym łupkiem, pochodził z 4 ćw. XVIII w. Opuszczony w roku 1945, w 1966 roku był w stanie częściowej ruiny. Rozebrany na przełomie lat 60 i 70 - tych.

PARK KRAJOBRAZOWY z okresu budowy pałacu. Obrys terenu parku podkreślony obsadzeniami granicznymi. Rozebrany pałac znajdował się w jego północnej części. W części wschodniej istnieją jeszcze ślady po dwóch rozebranych budynkach, prawdopodobnie gospodarczych, wyizolowanych szpalerem wiązków.

Obecnie w obszernym wnętrzu parku znajduje się po środku sad, a na trawiastej jego części boisko sportowe. Zachowały się też grupy drzew jednego gatunku oraz wyeksponowane są, pojedyncze

okazy ciekawszych okazów - np. buk czerwony, czy potężna sosna zwyczajna. Brak okazów pomnikowych.

Wnioski konserwatorskie

- 1) Układ wsi przekształcony ewolucyjnie, częściowo zachowana historyczna zabudowa.
- 2) Park - zieleń znajduje się w dobrym stanie zdrowotnym, zachowany jest dawny układ ukształtowania, granic, wodny, komunikacyjny i prawdopodobnie kompozycyjny. W otoczeniu i krajobrazie wsi park nie jest elementem wyróżniającym się - nie stanowi dominanty krajobrazowej. Wartościową wewnętrzną kompozycję osłabia brak zabudowy.

Ustalenia konserwatorskie:

- 1) Wieś w obrębie historycznego układu przestrzennego obejmuje się - strefą „B” ochrony konserwatorskiej.
- 2) Założenie pałacowe obejmuje się strefą „A” ochrony konserwatorskiej. Wskazana jest budowa siedziby na fundamentach dawnej rezydencji.

Wnioski konserwatorskie

- 1) Nową zabudowę wprowadzać przede wszystkim na stare, opuszczone siedliska.
- 2) Gabaryty i forma architektoniczna nowej zabudowy winna nawiązywać do lokalnej, wiejskiej tradycji budowlanej.

7.2.5. Lipowina

Historia wsi

Wieś początkowo czynszowa, wymieniona w dokumencie z 1339 r. Założona przez komtura bałgijskiego

i zasiedlona ok. 1350 r. przez sprowadzonych przez niego osadników przybyłych z Wyżyny Elbląskiej. W XVI w. wieś folwarczna, prywatna. Od 1567 do 1704 r. własność rodziny von Kalnein, do 1739 r. von Bredow, od 1768 r. naturalnego syna Augusta II Mocnego - Albrechta Zygmunta Zeigut-Stanisławskiego, do 1773 r. jego żony Albertyny Holstein-Beck, później jej dalszej rodziny. Od 1820 r. należała do von Wołki, po roku 1835 do rodzin von Resdorff.

WIEŚ - układ nieregularny, wielodrożny, liczna zabudowa historyczna. W północnej części na wzgórzu stał kościół, po stronie południowej znajduje się założenie pałacowe i folwark. RUINA KOŚCIOŁA. Pierwszy kościół wzmiankowany w 1339 r. Drugi zbudowany prawdopodobnie w końcu XV w. Do połowy XVI w. patronat krzyżacki, potem prywatny. Od 1567 r. - ewangelicki. Zniszczony w 1945 r., mury kościoła nie zostały zachowane. We wczesnych latach 80-tych w pobliżu kościoła poprowadzono drogę niszcząc jego narożnik.

ZESPÓŁ PAŁACOWY. Położony w oddaleniu od wiejskiej drogi idącej z Braniewa do Pieniężna, na skarpie wzgórza schodzącego w dolinę zagospodarowaną jako park. W jego skład wchodziły pałac, park ze stawami i budynkami, ogrodnika, pawilonem chińskim, ermitażem i grotą oraz oficyna i zabudowania folwarczne.

PAŁAC. Przed pałacem duży podjazd, za nim, po wschodniej i północnej stronie, rozłożony jest rozległy park. Późnobarokowy pałac, z pewnością na miejscu starszego dworu zbudowany po 1740

r. przez nieznanego architekta, prawdopodobnie saskiego, pracującego w środowisku warszawskim. Przechodził liczne restauracje w latach 1848, 1894/85, 1920, 1950, 1971-73. Na Warmii jeden z nielicznych, który cało wyszedł z wojny. Murowany, parterowy, z mansardowym dachem i mieszkalnym poddaszem. Wnętrza dwutraktowe, amfiladowe. Spłonął 8 marca 1978 r. Obecnie w stanie ruiny - zachowane w złym stanie mury obwodowe wraz z tympanonem ryzalitu frontowego.

OFICYNA. Zbudowana w 4 ćw. XVIII w. wzdłuż podjazdu pałacowego. Murowana na rzucie wydłużonego prostokąta, parterowa, nakryta dachem łamanym z facjatkami. Elewacje wzdłużne 9-osiove, piwnice sklepione kolebkami. Wnętrza przebudowane w XX w. PARK. Położony na południowy - zachód od drogi. Założony ok. 1790 r. z inicjatywy F. K. L. von Holstein-Beck'a na miejscu starszego, francuskiego, powstałego po roku 1740. W 2 połowie wieku XIX urządzono nowy, większy park krajobrazowy, wykorzystujący naturalne walory terenu przez włączenie dużej połaci naturalnego lasu. Rozłożony jest na północ i wschód od pałacu w miejscu łagodnie opadającej, szerokiej doliny, przez którą środkiem płynie skanalizowana struga. Kanał ten łączy trzy stawy przedzielone groblami, na których stały ogrodowe budowle parkowe: drewniana altana, pawilon chiński i kamienny grobowiec poety Henhla von Donnensmark zmarłego w 1793 r. Na początku wieku XX park częściowo przekształcono, po 1945 r. zaniedbano go, po 1960 r. rozebrano wszystkie budowle parkowe. Przed północną elewacją pałacu zachowany jest fragment alei z czasu parku francuskiego. Dalej rozciąga się park krajobrazowy, na jednym ze stawów sztuczna wyspa ze śladami drewnianej altany.

ZESPÓŁ FOLWARCZNY. Stanowi integralną, historyczną, zachodnią część zespołu pałacowego. Położony jest po zachodniej stronie podjazdu pałacowego. Pierwotnie duży zespół gospodarczy; dziś zachowały się trzy obiekty - obora, stajnia i kuźnia pochodzące z 1845 r. i II poł. XIX w. Od pałacu oddzielają go nasadzenia graniczne. Po północnej stronie, wcinając się w park krajobrazowy, znajduje się cmentarz. Historyczny układ przestrzenny zakłócają nowy budynek administracyjny i kotłownia.

Wnioski konserwatorskie

- 1) Nieźle zachowany układ przestrzenny wsi i jej zabudowy.
- 2) Dobrze zachowane elementy kompozycyjne założenia pałacowo - parkowego.

Ustalenia konserwatorskie:

- 1) Teren założenia pałacowo - parkowego obejmuje się strefą „A” ochrony konserwatorskiej.
- 2) Obszar wsi obejmuje się strefą „B” ochrony konserwatorskiej.
- 3) Nową zabudowę we wsi wprowadzać przede wszystkim na stare, opuszczone siedliska.
- 4) Gabaryty, forma architektoniczna zabudowy winna nawiązywać do lokalnej, wiejskiej tradycji budowlanej.

7.2.6. Maciejewo

Historia wsi

Osada na granicy ziem krzyżackich i biskupich. Czas założenia nie jest znany. Początkowo

zapewne dobro rycerskie. W 1856 r. własność spadkobierców Mossnera, ostatnim właścicielem była rodzina Jungelauffen, która kupiła posiadłość w 1919 r. W roku 1945 w dużym stopniu zrujnowany majątek przejął PGR.

WIEŚ położona jest przy drodze z Braniewa do Pieniężna. Do drogi tej przylega założenie dworskie składające się z trzech części: ogrodu z dworem, sadu i folwarku. Wzdłuż drogi po wojnie wzniesiono domy mieszkalne PGR-u, przeciwnej stronie drogi - zabudowania gospodarcze.

DWÓR. Czas powstania jest nie znany, na pewno istniał przed 1800 r. Murowany w cegle, parterowy z mieszkalnym poddaszem, nakryty dachem dwuspadowym. W 1914 r. rozbudowany od strony wschodniej. Po wojnie znajdowały się w nim biura PGR-u i mieszkanie. Rozebrany został w nieokreślonym czasie, do dzisiaj zachowało się jedynie wschodnie skrzydło z 1914 r., obecnie przebudowywane.

OGRÓD w obecnym kształcie pochodzi z końca XIX w., znajdujący się w nim starodrzew ma starsze pochodzenie. W północnej części pod pomnikowym dębem znajduje się kamień poświęcony synom właściciela, Gunterowi i Jurgenowi, którzy zginęli podczas I wojny światowej. W kilku miejscach teren ogrodu wykorzystywany jest jako miejsce zabaw dla dzieci i zaplecze gospodarcze dla mieszkańców pobliskich zabudowań. Przy drodze wiodącej na folwark postawiono magazyn materiałów pędnych (później sklep, obecnie dom mieszkalny). Przy zachodniej granicy ogrodu, przy drodze do Braniewa rozmieszczone zostały PGR-owskie budynki mieszkalne.

SAD graniczy z drogą do Braniewa, otaczają go topole i jesiony - wewnątrz zachowało się niewiele drzew.

FOLWARK stracił swój dawny kształt. W części północnej powstał magazyn zbożowy, w południowej - nowa obora.

Wnioski konserwatorskie

Duży stopień dewastacji założenia - brak starej zabudowy, z wyjątkiem aktualnie przebudowywanego skrzydła wschodniego, zdewastowany ogród (z cennym starodrzewem), przekształcenia folwarku.

Ustalenia konserwatorskie:

- 1) Całe założenie (ogród, sad, folwark) obejmuje się strefą „B” ochrony konserwatorskiej.
- 2) Ogród uznać i chronić jako park wiejski.

7.2.7. Młoteczo

Historia wsi

Wieś położona w dobrach biskupich, czas lokacji nieznany. Nieznane są też późniejsze dzieje wsi, ani lata założenia majątku i budowy dworu - dziś nie istniejącego. Analiza wieku drzewostanu pozwala określić czas powstania założenia dworskiego na około połowę XIX w.

PARK - od zachodu przylega do drogi Braniewo - Królewiec. Granicę jego wyznaczają historyczne szpalery drzew. Składa się z dwóch części: zachodniej, w formie parku leśnego od strony drogi i wschodniej, komponowanej, w której znajdował się dwór (pałacyk). Orientowany był na południe, sprzed jego frontu opadały kaskadowo w dół do stawu cztery tarasy, czytelne w terenie do dziś.

Brak w parku zabudowy, w części leśnej zachował się oktogonalny fundament, zapewne altany parkowej.

Teren parku jest bardzo zdewastowany (czytelne są ślady po okopach, transzejach, stanowiskach dział). Czytelne są też granice parku, ogólne zasady układu w podziale na część leśną i komponowaną, układ wodny i układ zieleni (głównie obsadzenia graniczne, altana).

Wnioski konserwatorskie

Park w otaczającym krajobrazie ze względu na kompozycję i stan zachowania czyni wrażenie lasu, zgodnie z pierwotnymi założeniami kompozycyjnymi.

Ustalenia konserwatorskie:

- 1) Cały park w granicach historycznych wytyczonych szpalerami drzew obejmuje się strefą „B” ochrony konserwatorskiej.
- 2) Możliwa jest budowa nowego obiektu na terenie parku, w miejscu zniszczonego domu mieszkalnego - w skali i ogólnych formach charakterystycznych dla skromnego budown. rezydencjonalnego w drugiej połowie XIX w.

7.2.8. Nowa Pasłęka

Historia wsi

Wieś rybacka, położona w komornictwie braniewskim, prawdopodobnie własność biskupów warmińskich. W końcu XV w. przeszła na własność miasta Braniewa; od 1772 w skład Królestwa Prus. Leży na lewym brzegu Pasłęki, u jej ujścia do Zalewu Wiślanego. Po przeciwnej stronie rzeki znajduje się - Stara Pasłęka osada powstała wcześniej na ziemiach Zakonu. W miejscu tym za zgodą biskupa warmińskiego w końcu XIII w. Polak Krzyżamus wybudował karczmę dla szyprów. Po 1325 r. była ona własnością Echardusa, od IV ćw. w. XIV w. dzierżawie u braniewskich mieszczan. Przy karczmie w XV w. rozwinęła się wieś, w 1587 r. zamieszkała przez 36 rodzin rybaków i ogrodników, w 1656 r. przez 30 rybaków.

WIEŚ nieregularna, wielodrożna, główna jej ulica założona jest wzdłuż rzeki. Zabudowa w układzie nieregularnym, w większości historyczna, drewniana i murowana. KOŚCIÓŁ FILIALNY p.w. Matki Boskiej Miłosierdzia (parafia św. Krzyża w Braniewie). Zbudowany w latach 1924-26 dzięki staraniom Eugeniusza Brachvogla, kanonika warmińskiego i historyka. Pseudobarokowy, murowany, otynkowany, na planie prostokąta, dach dwuspadowy, przed głównym wejściem kruchta z wolutowym szczytem. KAPLICZKI PRZYDROŻNE przy drodze do osady Ujście, przy zagrodach nr 10, 14, 25, 32. Murowane, bezstylowe, z początku XX w. KRZYŻE PRZYDROŻNE w obrębie zagród nr 5 i 10. Ustawione na ceglanych cokołach. Żeliwne, z motywami neogotyckimi i ażurowymi zakończeniami ramion.

Wnioski konserwatorskie

- 1) Dobrze zachowany układ przestrzenny oraz dość liczna jeszcze zabudowa historyczna.
- 2) Nowa zabudowa wznoszona jest w skali dawnego budownictwa, lecz nie nawiązuje do lokalnej tradycji.

Ustalenia konserwatorskie:

- 1) Obszar całej wsi, łącznie z terenami nadbrzeża, obejmuje się strefą „B” ochrony konserwatorskiej.
- 2) Nową zabudowę wprowadzać przede wszystkim na stare, opuszczone siedliska.
- 3) Gabaryty, forma architektoniczna nowej zabudowy winna nawiązywać do lokalnej, wiejskiej tradycji budowlanej.

7.2.9. Pęciszewo

Historia wsi

Wieś czynszowa, lokowana pomiędzy rokiem 1320 i 1340 przez Zakon na karczowiskach żelaznogórskich, należała do komturstwa bałgijskiego. Pierwsza wzmianka pochodzi z roku 1412. Od 1525 r. należała do książąt pruskich, od 1701 r. do pruskich królów.

WIEŚ ulicowa z centralną częścią w formie owalnicy. W jej środku znajduje się kościół, a w jego pobliżu folwarczki z końca XIX w.

RUINA KOŚCIOŁA p.w. Św. Bartłomieja. Fundacja krzyżacka, od 1525 r. patronat książąt i królów pruskich. W źródłach kościół po raz pierwszy pojawia się w 1480 r. Budowla powstawała w kilku etapach. Najstarsza część, nawa, pochodzi z czasów zakładania wsi (2 ćw. XIV w); prezbiterium z rozczłonkowanym szczytem z ok. 1400 r, kruchta z pocz. XVI w., zakrystia jest nowożytna. Drewnianą wieżę na gotyckiej podmurówce postawiono w roku 1538, przebudowano w roku 1766. Wielokrotne restauracje w XIX i XX w. W 1945 r. zniszczony, do dziś w ruinie. Zachowały się w prawie pełnej wysokości mury obwodowe; część szczytu wschodniego i wschodnio-południowe partie zawaliły się, zniszczona jest wieża. Północną kruchtę od kilku lat użytkują greko-katolicy. Obecnie własność Diecezji Warmińskiej. W 1998 roku kościół odgruzowano przygotowując do odbudowy.

Wnioski konserwatorskie

- 1) Czytelnie zachowany jest układ przestrzenny wsi.
- 2) Dość licznie zachowana jest historyczna zabudowa wsi.

Ustalenia konserwatorskie:

- 1) Obszar wsi w historycznych granicach obejmuje się strefą „A” ochrony konserwatorskiej.
- 2) Nową zabudowę wprowadzać przede wszystkim na stare, opuszczone siedliska.
- 3) Gabaryty i forma architektoniczna nowej zabudowy winna nawiązywać do lokalnej, wiejskiej tradycji budowlanej.

7.2.10. Podleśne

Historia wsi

Dobro Podleśne powstało na terenie wykarczowanych lasów, po ich zniszczeniu w latach 60-tych XIX w. przez plagę szkodników (ok. 400 ha). W roku 1863 na miejscu dawnej leśniczówki należącej do rodziny von Siegfryd z miejscowości Carben koło Świętej Siekiery (ob. Mamonowo) zbudowano dwór, prezent urodzinowy dla syna właściciela. W ostatnich dwudziestu latach XIX w. do 1900 r. w sąsiedztwie dworu powstał zespół zabudowań gospodarczych oraz fornalskie mieszkania, a także piekarnia i cegielnia (zlikwidowana w 1938 r.). W 1960 r. dwór adaptowano na biura PGR i

mieszkania jego pracowników. Obecnie własność Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa.

ZESPÓŁ DWORSKI. Układ założenia oparty jest o przebieg drogi z Lipowiny przez Podleśne do granicy z Rosją. Po stronie wschodniej drogi usytuowany jest dwór. Na południe i północ od niego zbudowano domy mieszkalne. Po zachodniej stronie drogi znajduje się zabudowa gospodarcza skupiona wokół czworobocznego dziedzińca, na północ od niej -dawny sad. W bliskim sąsiedztwie zespołu po stronie północnej w latach 70-tych wzniesiono kilka dwupiętrowych bloków mieszkalnych, wycięto część drzew parkowych i zasypano jeden ze stawów.

DWÓR. Powstał w latach 1881-83. Usytuowany jest w północno-wschodniej części parku, przy drodze. Budowla ceglana, tynkowana, na planie prostokąta, jednokondygnacyjna ze ścianką kolankową, nakryta dachem dwuspadowym. Wnętrze przebudowane w latach 60 i 70-tych.

PARK założony jest na planie trójkąta, od wschodu przylega do głównej wiejskiej drogi, na południu i północy styka się z nową zabudową mieszkaniową. Całe wnętrze założenia parkowego zdewastowane jest chaotyczną zabudową komórek gospodarczych. Zachowane są obsadzenia graniczne, głównie nad rowem przy wschodniej granicy oraz nad stawem południowym.

Wnioski konserwatorskie

- 1) Założenie majątku Podleśne jest jednym z charakterystycznych elementów kulturowych miejscowego krajobrazu.
- 2) Ekspozycja zewnętrzna, pomimo dysonansu, jaki wprowadziła nowa zabudowa, jest korzystna, szczególnie, że zachowana jest budowla dworska.
- 3) Daleko posuniętej degradacji uległo wnętrze parku.
- 4) Wskazane jest przejęcie dworu i parku przez jednego właściciela.

Ustalenia konserwatorskie:

- 1) Teren założenia dworsko - parkowego obejmuje się strefą „A” ochrony konserwatorskiej.
- 2) Dla zabudowy folwarcznej po drugiej stronie drogi wyznacza się strefę „B” ochrony konserwatorskiej.

7.2.11. Rogity

Historia wsi

Wieś położona w dobrach biskupich, lokowana przez biskupa warmińskiego Henryka 4 września 1291 r. dla zasadzcy Otona von Russen. Z czasem przejęta przez kapitułę warmińską, stanowiła jej dobro do 1772 r. W latach 1726-27 z północnej części majątku, powyżej strugi Lipówki wydzielono 10 łanów i osadzono na nich 5 gospodarstw. Po południowej stronie strugi rozciągały się tereny folwarku. Po kasacie dóbr kościelnych przez rząd pruski północna, włościańska część wsi pozostała w rękach chłopów, natomiast folwark stał się dobrem królewskim. W roku 1820 całe Rogity, wraz z znajdującym się w niej młynem i leśniczówką, liczyły 27 domów. W czwartej części XIX w. północna część wsi określana była mianem Rogity, południowa natomiast jako Rogity Szlacheckie. Pierwsze dane mówiące o prywatnym właścicielu wsi pochodzą z roku 1889, kiedy wieś należy do rodziny Hopfnerów.

WIEŚ w układzie wielodrożnym z licznie zachowaną zabudową historyczną. Nieliczna nowa

zabudowa utrzymana jest w skali i nie nawiązuje do lokalnej tradycji.

ZAŁOŻENIE DWORSKIE. Układ oparty na osi północ-południe. W jego skład wchodzi: rejon dawnego dworu (na południu), folwark (na zachód od dworu), zespół młyna (na północy), park (pomiędzy dworem i młynem).

DWÓR. Brak po nim śladu: był piętrowy z kondygnacją poddasza, dachem dwuspadowym i osiową wystawką. Usytuowany był w południowej części wsi, po północnej stronie drogi z Braniewa. Po wschodniej stronie znajduje się stawek, za nim na północ rozciąga się park. Z przekazów wynika, że na początku XX w. jego właściciel (dzierżawca) adaptował go na pensjonat z dużą restauracją. Określany był jako „dom dla myśliwych”. Po roku 1945 budynek dworu przejęło wojsko, później urządzono w nim wiejską świetlicę. W latach 1963- 64 zniszczony dwór rozebrano, a pozyskany materiał przekazano do pobliskiego Podleśnego na remont budynków. Obecnie w rejonie dworu znajdują się domy mieszkalne i zlewnia mleka z lat 60-tych, całkowicie zniekształcające dawny układ.

FOLWARK - dawniej na planie czworoboku, obecnie po rozbiórkach zachowany tylko jeden element założenia.

PARK - składa się z części północnej i południowej rozdzielonych strugą. Czytelne obsadzenia granic wschodniej i północnej. Północna część ma charakter krajobrazowy.

MŁYN - z ok. połowy XIX w., murowany, pozbawiony wyposażenia.

Wnioski konserwatorskie

- 1) Układ przestrzenny wsi wielodrożnej zachowany, nieliczne nowe realizacje utrzymują skalę zabudowy historycznej.
- 2) Zespół podworski znajduje się w posiadaniu Lasów Państwowych i gminy. Stopień jego zniszczenia i przekształceń jest duży. Dużą wartość zabytkową i krajobrazową posiada najmniej przekształcony park. Wskazane jest przekazanie zespołu w ręce jednego właściciela i rewaloryzacja w oparciu o budowę nowego obiektu w kształcie stylizowanym na architekturze skromnych założeń dworskich tego rejonu w k. XIX w., albo w oparciu o zespół młyna.

Ustalenia konserwatorskie:

- 1) **ZESPÓŁ PODWORSKI Z MŁYNEM** - w granicach: od zachodu - w obrębie drogi wiejskiej; od północy - drogi dojazdowej od młyna, linii jego obejścia, po półn-wsch narożnik parku; od wschodu - po linii obsadzeń granicznych grobli łącznie ze stawem; od południa - po obrzeżach stawu, skarpie i ogrodzeniu dawnych budynków gospodarczych - obejmuje się strefą „A” ochrony konserwatorskiej.
- 2) **WIEŚ** - w obrębie historycznego układu przestrzennego obejmuje się strefą „B” ochrony konserwatorskiej.
- 3) Nową zabudowę we wsi wprowadzać przede wszystkim na stare, opuszczone siedliska.
- 4) Gabaryty i forma architektoniczna nowej zabudowy winna nawiązywać do lokalnej, wiejskiej tradycji budowlanej.

7.2.12. Rudłowo

Historia wsi

Majątek, jako dobro rycerskie prawdopodobnie lokowany w średniowieczu na domenie biskupiej.

Nazwisko kolejnego właściciela majątku pojawia się dopiero w 1889 r. jest nim rodzina von Goetzen'ów.

ZESPÓŁ PAŁACOWO-PARKOWY. Duże założenie przestrzenne, z mocno powiązanymi elementami kulturowymi i naturalnymi. Rdzeń jego stanowi obszar dworsko - parkowy i folwark na osi wschód - zachód. Oś przebiega prostopadłe do linii doliny i koryta rzeki Pasłęki, w odległości ok. 120 m. Część rezydencjonalna zajmuje wschodnią część założenia, obejmuje neogotycki dwór z niedużym założeniem parkowym, schodzącym do doliny rzeki. Zespół gospodarczy (dawny folwark i nowe budynki inwentarskie) zajmuje zachodnią część założenia.

PAŁAC - z 1865 r., w stylu neogotyckim. Murowany, piętrowy, z mieszkalnym poddaszem, obecnie w ruinie.

SPICHLERZ - z 1885 r, neogotycki, ceglany.

ZABUDOWA FOLWARCZNA - z lat 1875-1907, o typowo wiejskiej architekturze, ceglana. **BUDYNKI MIESZKALNE** z lat 1890, 1920, 1927, 1937, dwójak, trojaki i czworak dawnych pracowników majątku. W rejonie domów mieszkalnych w latach 70-tych powstały przeskalowane, nowe bloki mieszkalne.

PARK KRAJOBRAZOWY powiązany i wykorzystujący naturalny drzewostan jarów i zadrzewień stawu, co sprawia, że granice parku są rozległe, trudne do określenia i przenikają się z krajobrazem naturalnym. Wiek drzew waha się od 80 do 120 lat, są też egzemplarze około 200 - 250-letnie. Zlikwidowany został system trzech stawów.

Wnioski konserwatorskie

- 1) Układ kompozycyjny zespołu majątku zachowany jest stosunkowo dobrze w zakresie ukształtowania terenu, granic, układu komunikacyjnego, historycznej zabudowy zachowującej formę dawnego rozplanowania oraz założenia zieleni.
- 2) Największe przekształcenia dawnego układu zespołu wprowadziła nowa zabudowa mieszkalna.
- 3) Zlikwidowanie trzech stawów spowodowało ograniczony odpływ wód i grząskość terenu.
- 4) Mocne powiązania kulturowego i naturalnego, wybitnie pięknego krajobrazu powodują, że mamy do czynienia z parkiem krajobrazowym o wyjątkowym znaczeniu.

Ustalenia konserwatorskie:

Całe założenie pałacowo-parkowo-folwarczne obejmuje się strefą „A” ochrony konserwatorskiej.

7.2.13. Świętochowo

Historia wsi

Wieś położona na obszarze dominium warmińskiego. Ze względu na określanie jej w literaturze przedmiotu mianem „dobra rycerskie”, należy uznać, że tradycja osadnicza sięga średniowiecza.

ZAŁOŻENIE DWORSKO - PARKOWE powstało w połowie XIX w. w oparciu o starszy folwark. Głównym elementem jest dwór (w ruinie) z podjazdem od zachodu, park po stronie wschodniej,

polana po starym sadzie i kolonia domów mieszkalnych po stronie południowej. Brak w zespole folwarku występującego we wszystkich innych założeniach dworskich. DWÓR powstał w 1850 r. w stylu neogotyckim. Jest murowany, dwukondygnacyjny, z wieżami flankującymi skrzydło frontowe. Na początku XX w. ówczesny właściciel majątku, Mueller, zaadoptował dwór na dom starców. Zlikwidowano wówczas folwark, a w jego miejsce powstała kolonia małych, dzierżawionych gospodarstw utrzymujących dom starców. W 1945 r. we dworze urządzono dom dla niemieckich sierot, w 1948 r. adaptowano go na szkołę, potem na dom kultury, później na sklep. W końcu lat 70-tych dwór został opuszczony i popadł w ruinę. Od roku 1991 przejął go Marian Ney, który po prowizorycznym remoncie adaptował boczne skrzydło i w nim zamieszkał. Jednakże brak możliwości finansowych uniemożliwia obecnemu właścicielowi podjęcie nawet prac zabezpieczających ruiny dworu. Obecnie istnieją mury obwodowe - zawalone są dachy i stropy.

PARK KRAJOBRAZOWY- część zachodnia powstała razem z dworem, część idąca w kierunku wschodnim założona została później. Wnętrze parku tworzą luźne nasadzenia i graniczne aleje od północy i wschodu. Zachodni podjazd prowadzący do dworu wytycza monumentalna aleja lipowa. Większość zadrzewiania jest zachowana, lecz kolejne egzemplarze ulegają wysychaniu i chorobom. ZABUDOWA MIESZKALNA - składa się z czterech zagród z przełomu XIX/XX w. oraz kolonii domków mieszkalnych z początku XX w. - parterowych z zamieszkałym poddaszem, nakrytym dwuspadowym dachem.

Wnioski konserwatorskie

- 1) Zachowane są wszystkie elementy historycznego założenia - dwór z podjazdem i aleją prowadzącą do rezydencji, park oraz kolonia domów mieszkalnych.
- 2) Stan zachowania poszczególnych części założenia jest różny. W złym znajduje się zrujnowany dwór.

Ustalenia konserwatorskie:

- 1) Dwór, park, podjazd z aleją lipową obejmuje się strefą „A” ochrony konserwatorskiej.
- 2) Układ wsi i kolonię domków na południe od dworu obejmuje się strefą „B” ochrony konserwatorskiej.

7.2.14. Stara Pasłęka

Historia wsi

Wieś rybacka położona na prawym brzegu rzeki Pasłęki, przy jej ujściu do Zalewu Wiślanego, na przeciwko wsi Nowa Pasłęka. Własność Zakonu w komturstwie bałgijskim; od roku 1525 w obrębie Prus Książęcych, od roku 1701 - Królestwa Prus. Lokowana zapewne w 1. ćw. XIV w., pierwszy raz wzmiankowana w 1476 r. W roku 1340 od komtura bangijskiego otrzymała przywilej na budowę karczmy. W średniowieczu zamieszkała przez 20 rybaków. Wielokrotnie niszczona przez kolejne wojny: w latach 1514, 1626, 1629, 1701; pożar w 1752, powódzie w latach 1826, 1883, 1888. W roku 1945 zniszczona i opuszczona. Przestrzenny układ wsi prawie nieczytelny - wieś była wielodrożna, ulice jej kierowały się ku rzece, w centrum znajdował się duży plac z kościołem. Obecnie zabudowa wsi składa się z kilku zaledwie domów.

KOŚCIÓŁ W RUINIE. W pierwszej wzmiance źródłowej z 1476 r. stwierdza się jego przynależność do parafii w Gronowie; w roku 1909 znalazł się w parafii Braniewo. Po roku 1520 kościół wyznania ewangelickiego. Zbudowany w cegle w roku 1540 i niszczoney przez liczne pożary w 1626, 1629, 1752 i 1774 r. W latach 80-tych XVIII wieku został poddany daleko idącej przebudowie. Barokowy z zachowanymi starszymi elementami. Wzniesiony w kamieniu i cegle na rzucie prostokąta, salowy. W roku 1945 silnie zniszczony, zachowała się jedynie część murów obwodowych.

Wnioski konserwatorskie

- 1) Układ przestrzenny zniekształcony.
- 2) Prawie całkowity brak zabudowy.

Ustalenia konserwatorskie:

- 1) Parcelę kościoła obejmuje się strefą „A” ochrony konserwatorskiej.
- 2) Układ wsi wraz z terenami nadbrzeża obejmuje się strefą „K” ochrony konserwatorskiej.
- 3) Należy zrekonstruować dawny układ przestrzenny wsi.
- 4) Nową zabudowę wprowadzać wyłącznie na stare, opuszczone siedliska, w oparciu o dawny układ przestrzenny.
- 5) Gabaryty i forma architektoniczna nowej zabudowy winna nawiązywać do lokalnej, wiejskiej tradycji budowlanej.

7.2.15. Żelazna Góra

Historia wsi

Początkowo folwark lokowany w roku 1308 przez komtura bałgijskiego Henryka von Eisenberg na surowym korzeniu na leśnym karczowisku. Stanowił dobro komturstwa bałgijskiego, w którym zorganizowano urząd leśny zarządzający dużymi obszarami puszczy natangijskiej i dwudziestu czterema innymi wsiami czynszowymi również powstałymi na leśnych karczowiskach. Relikty owalnego grodu krzyżackiego w postaci śladów fosy zachowane były na terenie ogrodu domu pastora do początku wieku XX. Około połowy XV w. folwark zamieniono na wieś czynszową, a urząd leśny wkrótce, po 1470 r., przeniesiono do sąsiedniej wsi Piele, gdzie ustanowiono krzyżackie komornictwo. Pomiędzy latami 1482 -1590 wieś oddawana licznym dzierżawcom. W roku 1889 znajdowały się w niej 74 zagrody. W 1945 r. w znacznym stopniu uległa zniszczeniu.

WIEŚ w układzie wielodrożnym, zabudowa w układzie nieregularnym. W jej wschodniej części znajduje się kościół.

KOŚCIÓŁ PARAFIALNY. Pierwszy raz wzmiankowany w 1390 r. Budowla wznoszona w kilku etapach: prezbiterium z około połowy XIV w., nawa i zakrystia z 3 ćw. XIV w., kruchta zachodnia z początku XVI w., na niej w początku XVIII w. postawiono drewnianą wieżę, którą przebudowano w początku wieku XIX. Przechodził liczne restauracje w latach: 1570, 1711, 2 poł. XIX w. i w 1934 r. Mocno uszkodzony w 1945 r., podniesiony z ruin w latach 90-tych staraniem braniewskiego dziekana, ks. Tadeusza Brandysa. Wzniesiony w murze z kamienia polnego i cegły w nieregularnym wątku gotyckim. Na planie prostokąta, czteroosiowy, węższe prezbiterium. Na zachodzie przedsionek otwarty do wnętrza szeroką arkadą. Nawa nakryta stropem, w prezbiterium

ślady niezrealizowanego sklepienia. Dach wysoki dwuspadowy. Wieża drewniana na kamiennej podmurówce, zwieńczona ostrosłupem.

Wnioski konserwatorskie

Dobrze zachowany układ przestrzenny wsi, wzbogacony o ostatnio odbudowany gotycki kościół.

Ustalenia konserwatorskie:

Układ przestrzenny wsi wraz z kościołem i terenem cmentarza obejmuje się strefą „A” ochrony konserwatorskiej.

7.3. Obiekty objęte ochroną konserwatorską

Tabela Nr 4. Obiekty nieruchome znajdujące się na terenie gminy Braniewo wpisane do Rejestru Zabytków

L.p	Miejscowość	Obiekt	Nr Rejestru	Data Wpisu
1	Gronowo	Kościół wraz z cmentarzem (odbudowany)	A-1945	16.10.1967r.
2	Klejnówko	Folwark i Park	A-1640	8.03.1986r.
3	Lipowina	Budynek mieszkalny - Przypałacowy	A-1178	28.04.1969r.
4	Lipowina	Pałac z Parkiem Krajobrazowym	A-1020	7.07.1968r.
5	Nowa Pasłęka	Kościół Filialny P.W. Matki Boskiej Miłosierdzia	A-3574	6.10.1993r.
6	Pęciszewo	Ruina Kościoła z układem przestrzennym cmentarza i zieleni	A-3822	18.05.1995r.
7	Podleśne	Dwór	A-2438	24.08.1988r.
8	Różaniec	Zespół Dworsko-Parkowy z Folwarkiem	A-4275	29.12.2003r.
9	Rudłowo	Pałac wraz z otaczającym założeniem parkowym	A-4196	11.12.2000r.
10	Rudłowo	Spichlerz w zespole dworskim	A-645	9.12.1996r.
11	Świętochowo	Założenie dworsko-parkowe	A-3056	14.08.1990r.
12	Żelazna Góra	Kościół P. W. Św. Rodziny wraz z cmentarzem	A-655	18.10.1967r.
13.	Młoteczno	Cmentarzysko z okresu wędrówek ludów i wczesnego średniowiecza (VI-VII w n.e.)	C-141	5.03.1990
14.	Młoteczno	Osada z wczesnej epoki żelaza	C-142	5.03.1990

Tabela Nr 5. Cmentarze historyczne widniejące w rejestrze i ewidencji zabytków.

Lp	Miejscowość	Dodatkowa informacja	Położenie	Data zał.	Nr. Rej.	Data Wpisu
1	Gronowo	Kościół – wraz z cmentarzem Obecnie odbudowany	Jak w pkt. 4	-	A-1945	16.10.1967r
2	Pęciszewo	Ruina Kościoła z układem przestrzennym Cmentarza i	Jak w pkt. 10	-	A- 3822	18.05.1995r

		zielenią				
3	Żelazna Góra	Kościół P.W.Św. Rodziny wraz z cmentarzem	Jak w pkt. 13	-	A-655	18.10.1967r
4	Gronowo	Katolicki-Ewangelicki	Cmentarz położony w centrum wsi, na pld. Od skrzyżowania dróg Braniewo-Kalingrad z drogą Gronowo-Podlesne.	XIVw.		
5	Gronówko	Ewangelicki	Cmentarz położony w lesie, na wzgórzu, oddalony ok. 200m od szosy Gronówko-Krzewno, po zach. Stronie rzeki Baranówka.	XIXw., pocz.		
6	Krasnolipie	Ewangelicki	Cmentarz położony we wsch. części wsi, na wysokim wzniesieniu po pld. stronie rozjazdu licznych lokalnych dróg.	XIXw., 1 poł.		
7	Lipowina	Katolicki-Ewangelicki	Cmentarz położony w zach. części wsi, po pld. stronie drogi Braniewo-Pieniężno, ujęty od zach. drogą do Mikołajewa, od pld. lokalną drogą.	XIVw.		
8	Nowa Pasłęka	Katolicki	Cmentarz położony we wsch. części wsi, po wsch. stronie lokalnej drogi; od pld. i zach. łąki	XXw., 1ćw.		
9	Pęciszewo	Ewangelicki	Cmentarz położony po zach. Stronie zakrętu drogi do Pęciszewa, ok. 2 km na pld. od wsi	XIXw., poł.		
10	Pęciszewo	Katolicki-Ewangelicki	Cmentarz położony w centrum wsi, wokół ruiny kościoła, ograniczony lokalnymi drogami	XIV w., ok.		
11	Rusy	Katolicki-Ewangelicki	Cmentarz położony na wzgórzu, ok. 500m. od dawnego majątku	XVIII w.		

12	Świętochowo	Ewangelicki	Cmentarz położony po zach. stronie polnej drogi prowadzącej do majątku Świętochowo do Podleśnej i Gronowa, przy lesie, ok. 1,5 km na płd. od wsi.	XIX w., ok. 1875r.		
13	Żelazna Góra	Katolicki-Ewangelicki	Cmentarz położony na terenie wokół kościoła (po odbudowie), w miejscu staropruskiego grodziska.	XIVw., pocz.		

Tabela Nr 6. Obiekty znajdujące się na terenie gm. Braniewo ujęte w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków Województwa Warmińsko – Mazurskiego i Gminnej Ewidencji Zabytków gm. Braniewo.

Lp.	Miejscowość	Ulica lub miejsce	Nr	Obiekt	Ewidencja wojewódzka – W gminna - G
1	Bobrowiec		1	Dom (dwór)	W
2	Bobrowiec		4	Bud. mieszkalny	G
3	Bobrowiec		5	Bud. mieszkalno-gospodar. robotniczy)	G
4	Bobrowiec		9	Budynek mieszkalny dwurodzinny	G
5	Dąbrowa Leśna		1	Dom – leśnictwo wyżyny	G
6	Grodzie			Dworzec PKP	G
7	Gronowo		1	Dom	G
8	Gronowo		8	Dom	W
9	Gronowo		10	Dom	G
10	Gronowo		11	Dom	G
11	Gronowo		14	Szkoła	G
12	Gronowo		16	Dom	G
13	Gronowo		17	Dom 1870	W
14	Gronowo		17	Obora 1870	W
15	Gronowo		20	Dom	G
16	Gronowo		21a	Dom	G
17	Gronowo		22	Dom	W
18	Gronowo		22	Kuźnia/drewnutnia	W
19	Grzechotki		1	Dom	W
20	Grzechotki		1	Obora	G
21	Grzechotki		6	Dom	G
22	Grzechotki		7	Dom	W
23	Grzechotki		8	Dom	G
24	Grzechotki		8	Stodoła ryglowa	G

25	Klejnowo			Kapliczka przydrożna	G
26	Klejnowo		3	Krzyż	G
27	Klejnowo		3	Dom	G
28	Klejnowo		4	Dom	G
29	Klejnowo		4b	Kapliczka	G
30	Klejnowo		4b	Krzyż	G
31	Klejnowo		4b	Dom	G
32	Klejnowo		6	Dom	W
33	Klejnowo		9	Dom	G
34	Klejnowo		9	Obora-stodoła	G
35	Klejnówko		8	Dom	G
36	Krzewno			Szkoła	G
37	Krzewno		30	Dom	G
38	Krzewno		35	Dom	G
39	Krzewno		40	Dom	G
40	Krzewno		40	Obora-stodoła	G
41	Krzewno		41	Dom	G
42	Krzewno		43	Dom	G
43	Krzewno		43	Obora	G
44	Krzewno		45	Dom	G
45	Krzewno		45	Stodoła	G
46	Krzewno		45	Obora	G
47	Krzewno		46	Dom	W
48	Krzewno		52	Dom	G
49	Krzewno		52	Obora	G
50	Krzewno		56	Dom	G
51	Krzewno		56	Obora-stodoła	G
52	Maciejewo		11	Dwór	W
53	Maciejewo		9	Dom	G
54	Mikołajewo			Stacja trafo	G
55	Mikołajewo		1	Dom	G
56	Mikołajewo		1	Kapliczka	W
57	Mikołajewo		1	Krzyż	G
58	Mikołajewo		4	Dom	G
59	Mikołajewo		5	Dom	W
60	Mikołajewo		5	Obora	G
61	Mikołajewo		5	Krzyż	G
62	Mikołajewo		6	Dom	G
63	Mikołajewo		6	Piwnica	G
64	Mikołajewo		6	Obora	G

65	Mikołajewo		7	Dom	G
66	Nowa Pasłęka		3	Dom	G
67	Nowa Pasłęka		4a	Dom	G
68	Nowa Pasłęka		4b	Dom	G
69	Nowa Pasłęka		4	Stodoła z oknami	G
70	Nowa Pasłęka		5	Krzyż	G
71	Nowa Pasłęka		6	Dom	G
72	Nowa Pasłęka		6	Kapliczka	G
73	Nowa Pasłęka		7	Dom	G
74	Nowa Pasłęka		8	Dom	G
75	Nowa Pasłęka		9	Dom	G
76	Nowa Pasłęka		10	Dom	G
77	Nowa Pasłęka		10	Stodoła	G
78	Nowa Pasłęka		11	Dom	G
79	Nowa Pasłęka		12	Dom	G
80	Nowa Pasłęka		12	Stodoła-obora	G
81	Nowa Pasłęka		13	Dom	G
82	Nowa Pasłęka		14	Dom	G
83	Nowa Pasłęka		14	Kapliczka	G
84	Nowa Pasłęka		15	Dom	G
85	Nowa Pasłęka		16	Dom drewniany	W
86	Nowa Pasłęka		17	Dom	G
87	Nowa Pasłęka		18	Dom	W
88	Nowa Pasłęka		20	Dom	G
89	Nowa Pasłęka		22	Dom	G
90	Nowa Pasłęka		22	Kapliczka	G
91	Nowa Pasłęka		25	Dom	G
92	Nowa Pasłęka		25	Krzyż	G
93	Nowa Pasłęka		26	Dom drewniany	W
94	Nowa Pasłęka	Były PGR	26	Kapliczka	G
95	Nowa Pasłęka		27	Dom	G
96	Nowa Pasłęka		28	Dom	G
97	Nowa Pasłęka		29	Dom	G
98	Nowa Pasłęka		30	Dom	G
99	Nowa Pasłęka		31	Dom	G
100	Nowa Pasłęka		32	Dom	G
101	Nowa Pasłęka		32	Kapliczka	G
102	Nowa Pasłęka		33	Dom	G
103	Nowa Pasłęka		34	Dom	G
104	Pęciszewo		1	Dom	W

105	Pęciszewo		2	Dom	G
106	Pęciszewo		3	Dom	W
107	Pęciszewo		3	Stajnia ryglowa	G
108	Pęciszewo		3	Obora ryglowa	G
109	Pęciszewo		4	Dom	G
110	Pęciszewo		6	Dom	G
111	Pęciszewo		7a	Dom	G
112	Pęciszewo		7	Stodoła	G
113	Pęciszewo		7b	Dom	G
114	Pęciszewo		8	Chlew ryglowy	G
115	Pęciszewo		9	Dom	G
116	Pęciszewo		9	Obora ryglowa	G
117	Pęciszewo		11	Dom	G
118	Pęciszewo		14	Dom	G
119	Pęciszewo		15	Dom	W
120	Pęciszewo		16	Dom	G
121	Pęciszewo		17	Dom	W
122	Pęciszewo		19	Dom	G
123	Pęciszewo		19	Wozownia ryglowa	W
124	Pęciszewo		19	Piekarnia	G
125	Pęciszewo		21	Dom	W
126	Pęciszewo		22	Dom	W
127	Pęciszewo		22	Chlewik ryglowy	G
128	Pęciszewo		24	Szkoła	W
129	Pęciszewo		24	Budynek gospodarczy	G
130	Pęciszewo		25	Dom	G
131	Prątnik		14	Dom	W
132	Prątnik		14	Obora ryglowa	G
133	Prątnik		15	Dom	G
134	Prątnik		15	Obora	G
135	Prątnik		1	Dom z ryzalitem	W
136	Rodowo		6	Dom	G
137	Rodowo		8	Dom	G
140	Rodowo		9	Dom	W
141	Rogity		1	Dwór	W
142	Rogity		2	Dom	G
143	Rogity		3	Dom	G
144	Rogity		5	Dom	G
145	Rogity		9	Dom	G
146	Rogity		9a	Dom	G

147	Rogity		11	Dom	G
148	Rogity		23	Kapliczka	G
149	Rogity		23a	Dom	G
150	Rogity		24	Dom	G
151	Rogity		25	Dom	G
152	Rogity		25	Kapliczka	G
153	Rogity		28	Dom	W
154	Rogity		28	Kapliczka	G
155	Rogity		30	Dom	G
145	Rogity		31	Szkoła	W
146	Rogity		31b	Dom	G
147	Rogity		32	Dom	G
148	Rogity		33	Dom	G
149	Rogity		34	Czworaki	W
150	Rogity		34	Obora	G
151	Rogity		35	Dom	W
152	Rogity		39	Dom	G
153	Rogity		40	Dom	G
153	Rogity		43	Dom	W
154	Rogity		44	Dom	G
155	Rogity		45	Dom	G
145	Rogity		46	Dom	G
146	Rogity		47	Dom	G
147	Rogity		47	Stodoła	G
148	Rogity			Stacja trafo	G
149	Rogity		48	Dom	G
150	Rogity		49	Dom	G
151	Rogity		50	Dom	W
152	Rogity		51	Dom	G
153	Rogity		54	Dom	G
154	Rogity		55	Dom	G
155	Rogity		56	Dom	G
156	Różaniec		2	Dom	G
157	Stara Pasłęka		2	Dom	G
158	Stara Pasłęka		4	Dom	G
159	Stara Pasłęka		5	Dom	G
160	Stara Pasłęka		9	Dom	G
161	Stara Pasłęka		9	Dom drewniany	W
162	Stępień		1	Dom	W
163	Stępień		1	Dom	G

164	Stępień		1	Stodoła ryglowa	G
165	Stępień		1	Kapliczka	G
166	Stępień		2a	Dom	G
167	Stępień		3a	Dom	G
168	Stępień		5	Dom	G
169	Stępień		6	Dom	G
170	Stępień		7	Dom	W
171	Stępień		7	Krzyż	G
1723	Stępień		9	Dom	W
172	Stępień		10	Dom	G
173	Stępień		12	Dom ryglowy	W
174	Stępień		12	Dom	G
175	Stępień		12a,b	Dom	G
176	Stępień		12a,b	Kapliczka	G
177	Stępień		14	Dom	G
178	Stępień		14	Krzyż	G
179	Stępień		17	Dom	G
180	Stępień		19	Dom	W
181	Stróżyna rzeka			Most kamienny	G
182	Świętochowo		5	Dom	G
183	Świętochowo		6	Szkoła	G
184	Świętochowo		7	Dom	G
185	Świętochowo		9	Dom	G
186	Świętochowo		23	Dom	G
187	Świętochowo		27	Dom	G
188	Świętochowo		32	Dom	G
189	Świętochowo		33	Dom	G
190	Wola Lipowska		1	Dom	W
191	Wola Lipowska		4	Dom	G
192	Wola Lipowska		5	Dom	G
193	Wola Lipowska		6	Dom	G
194	Wola Lipowska		6	Obora	G
195	Wola Lipowska		9	Dom	G
196	Wola Lipowska		11	Dom	G
197	Wola Lipowska		11	Obora ryglowa	G
198	Wola Lipowska		15	Dom	G
199	Wola Lipowska		16	Dom	G
200	Zakrzewiec			Most drogowy	G
201	Zakrzewiec		1	Dom	G
202	Zakrzewiec		1	Obora ryglowa	G

203	Zakrzewiec		3	Dom	G
204	Zakrzewiec		4	Dom	G
205	Zakrzewiec		6	Dom	G
206	Zakrzewiec		8	Dom	G
207	Zakrzewiec		9	Dom	G
208	Zakrzewiec		10	Dom	G
209	Zakrzewiec		11	Dom	G
210	Zakrzewiec		11	Spichlerz ryglowy	G
211	Zakrzewiec		14	Dom	G
212	Zakrzewiec		15	Dom	G
213	Zakrzewiec		16	Dom	G
214	Zakrzewiec		19	Dom	G
215	Zakrzewiec		21	Dom	G
216	Zakrzewiec		22	Dom	G
217	Zakrzewiec		23	Dom	G
218	Zakrzewiec		24	Dom	G
219	Zakrzewiec		25	Dom	G
220	Zawierz		3	Dom	G
221	Zawierz		3	Krzyż	G
222	Zawierz		4	Dom	G
223	Zawierz		5	Dom	G
224	Zawierz		6	Dom	G
225	Zawierz		6	Chlew ryglowy	G
226	Zawierz		6	Dom - biblioteka	W
227	Zawierz		6	Kapliczka vis-a-vis 6	G
228	Zawierz		7	Dom	W
229	Zawierz		7	Krzyż	G
230	Zawierz		7b	Stacja trafo	G
231	Zawierz		8	Dom	G
232	Zawierz		8	Kapliczka	G
233	Zawierz		11	Dom	G
234	Zawierz		12	Dom	G
235	Zawierz		13	Dom	G
236	Żelazna Góra			Plebania	G
237	Żelazna Góra		6	Dom	G
238	Żelazna Góra		10	Dom	G
239	Żelazna Góra		12	Dom	G
240	Żelazna Góra		13	Dom	G
241	Żelazna Góra		14	Dom	G
242	Żelazna Góra		18	Dom	G

243	Żelazna Góra		19	Dom	G
244	Żelazna Góra		20	Dom	G
245	Żelazna Góra		21	Dom	G
246	Żelazna Góra		21	Obora	G
247	Żelazna Góra		22	Dom	G
248	Żelazna Góra		23	Dom	G
249	Żelazna Góra		24	Dom	G
250	Żelazna Góra		26	Dom	G
251	Żelazna Góra		27	Dom	W
252	Żelazna Góra		28	Dom	G
253	Żelazna Góra		29	Dom	G
254	Żelazna Góra		30	Dom	G
255	Żelazna Góra		32	Dom	G
256	Żelazna Góra		34	Dom	G

7.4. Stanowiska archeologiczne podlegające ochronie konserwatorskiej

Tabela nr 7. Stanowiska archeologiczne w strefie W - ochrony archeologicznej.

L. p.	Lokalizacja	Ustanawia się strefy ochrony archeologicznej „W”	Numer i data wpisu do rejestru zabytków archeologicznych
1	Młoteczno	„W” - cmentarzysko z okresu wędrówek ludów i wczesnego średniowiecza (VI-VII w N.E.)	C-141 z dnia 5 marca 1990r.
2	Młoteczno	„W” - osada z wczesnej epoki żelaza	C-142 z dnia 5 marca 1990r.

Tabela nr 7. Stanowiska archeologiczne.

Lp.	Lokalizacja	Funkcja obiektu
1	Klejnowo (Różaniec)	Osada, ślad osadnictwa, znaleziska luźne
2	Klejnowo (Różaniec)	Osada, znaleziska luźne
3	Klejnowo (Klejnowko)	Osada
4	Klejnowo (Klejnowko)	Osada
5	Klejnowo	Osada
6	Klejnowo	Osady
7	Stępień	Osada
8	Stępień	Znaleziska luźne
9	Podgórze (Cielętnik)	Znaleziska luźne
10	Podgórze (Cielętnik)	Znaleziska luźne
11	Podgórze (Cielętnik)	Znaleziska luźne
12	Podgórze	Osada, znaleziska luźne

13	Podgórze	Osady
14	Podgórze	Znaleziska luźne
15	Podgórze	Osady
16	Podgórze	Osady, cmentarzysko, ślad osadnictwa
17	Podgórze	Osada
18	Podgórze	Osada
19	Braniewo (Józefowo)	Osada, znaleziska luźne
20	Biedkowo (Sądkowo)	Grodzisko
21	Garbina	Osada otwarta
22	Garbina	Osada
23	Garbina	Punkt osadniczy
24	Garbina	Punkt osadniczy
25	Garbina	Punkt osadniczy
26	Garbina	Cmentarzysko
27	Rusy (Zgoda)	Osada
28	Rusy (Zgoda)	Osada, ślad osadnictwa
29	Rusy	Osada
30	Rusy	Osada, ślad osadnictwa
31	Rusy	Osada, ślad osadnictwa
32	Rusy	Osada, ślad osadnictwa
33	Rusy	Ślad osadnictwa
34	Rusy	Ślad osadnictwa
35	Rusy	Ślad osadnictwa
36	Rusy	Ślad osadnictwa
37	Rusy	Ślad osadnictwa
38	Rusy	Ślad osadnictwa
39	Gronowo	Ślad osadnictwa
40	Gronowo	Ślad osadnictwa, osada
41	Gronowo	Osada, ślad osadnictwa
42	Rodowo	Ślad osadnictwa
43	Rodowo	Ślad osadnictwa
44	Rodowo	Ślad osadnictwa
45	Gronowo	Ślad osadnictwa
46	Gronowo	Ślady osadnictwa
47	Rodowo	Ślad osadnictwa
48	Rodowo (Młoteczno)	Znaleziska luźne
49	Rodowo (Młoteczno)	Znaleziska luźne
50	Rodowo (Młoteczno)	Osada
51	Rodowo (Młoteczno)	Znaleziska luźne
52	Świętochowo	Osada otwarta

53	Świętochowo	Ślad osadnictwa
54	Bobrowiec	Znaleziska luźne
55	Szyleny	Ślady osadnictwa
56	Zawierz	Osada otwarta
57	Szyleny	Znaleziska luźne, osada otwarta
58	Szyleny (Bemowizna)	Osady otwarte, ślad osadnictwa
59	Pęciszewo (Kalinowiec)	Ślad osadnictwa
60	Pęciszewo (Kalinowiec)	Ślad osadnictwa
61	Pęciszewo (Kalinowiec)	Ślad osadnictwa
62	Pęciszewo (Kalinowiec)	Ślady osadnictwa
63	Pęciszewo (Wilki)	Ślad osadnictwa, osada
64	Pęciszewo	Ślady osadnictwa
65	Pęciszewo	Ślady osadnictwa
66	Pęciszewo	Ślady osadnictwa
67	Grzechotki	Ślad osadnictwa
68	Pęciszewo (Nowe Banowo)	Znaleziska luźne
69	Pęciszewo (Nowe Banowo)	Znaleziska luźne
70	Pęciszewo (Nowe Banowo)	Ślady osadnictwa
71	Grzechotki (Różanka)	Znaleziska luźne
72	Grzechotki (Różanka)	Znaleziska luźne
73	Grzechotki (Różanka)	Znaleziska luźne
74	Wola Lipowska (Gronówko)	Ślad osadnictwa
75	Wola Lipowska (Lipowina)	Ślady osadnictwa
76	Zakrzewiec	Ślad osadnictwa
77	Zakrzewiec	Ślady osadnictwa
78	Zakrzewiec	Ślad osadnictwa
79	Wola Lipowska (Grodzie)	Ślad osadnictwa, osady jednodworcze
80	Wola Lipowska (Lipowina)	Osada jednodworcza
81	Wola Lipowska (Strubiny)	Znaleziska luźne, osada otwarta
82	Zakrzewiec (Kiersy)	Ślad osadnictwa
83	Zakrzewiec (Kiersy)	Ślad osadnictwa
84	Wola Lipowska (Goleszewo)	Kurhan
85	Wola Lipowska	Ślad osadnictwa
86	Grzechotki	Ślady osadnictwa
87	Grzechotki	Ślad osadnictwa
88	Grzechotki	Ślad osadnictwa
89	Żelazna Góra	Ślad osadnictwa
90	Żelazna Góra	Ślad osadnictwa
91	Żelazna Góra	Ślad osadnictwa
92	Żelazna Góra	Ślad osadnictwa

93	Żelazna Góra	Ślady osadnictwa
94	Żelazna Góra	Ślad osadnictwa
95	Żelazna Góra	Osada
96	Jarocin	Ślad osadnictwa
97	Żelazna Góra	Ślad osadnictwa
98	Żelazna Góra	Ślad osadnictwa
99	Żelazna Góra	Ślad osadnictwa
100	Żelazna Góra	Ślady osadnictwa
101	Żelazna Góra	Ślad osadnictwa
102	Żelazna Góra	Ślad osadnictwa
103	Żelazna Góra	Ślady osadnictwa
104	Żelazna Góra	Ślad osadnictwa
105	Żelazna Góra	Ślad osadnictwa
106	Krzewno	Ślad osadnictwa
107	Krzewno	Ślady osadnictwa
108	Żelazna Góra	Ślady osadnictwa
109	Żelazna Góra	Ślad osadnictwa
110	Krasnolipie (Grzędowo)	Ślady osadnictwa
111	Krasnolipie (Grzędowo)	Ślad osadnictwa
112	Krasnolipie (Grzędowo)	Ślad osadnictwa
113	Krasnolipie	Ślad osadnictwa
114	Szyleny (Marcinkowo)	Osada jednodworcza

7.5. Zielen chroniona przez konserwatora zabytków

7.5.1. Na terenie Gminy Braniewo występują zabytkowe aleje:

- Zgoda - Rodowo w drodze powiatowej nr 1312N;
- Braniewo - Rogity - Świętochowo w drodze powiatowej nr 1314N;
- Nowa Pasłęka - Braniewo w drodze powiatowej nr 1377N;
- Braniewo - Wielewo - Trąby w drodze powiatowej nr 1381N;
- Braniewo - Płoskinia - Pakosze w drodze powiatowej nr 1385N;
- Kolonia Szyleny - Szyleny - Marcinkowo - Lubnowo w drodze powiatowej nr 1387N.
- Dr. krajowa nr 54 - Lipówka w drodze powiatowej nr 1165N.
- Gr. państwa - Jachowo w drodze powiatowej nr 1395N.
- Klejnowo w drodze powiatowej nr 1310N.
- Braniewo - Maciejewo - Lipowina - Białczyn w drodze wojewódzkiej nr 507.

Aleja w drodze powiatowej nr 1312N typowana jest do objęcia ochroną poprzez ustanowienie pomnika przyrody.

Pozostałe aleje typowane są do objęcia ochroną jako element krajobrazu kulturowego regionu.

7.5.2. Zabytkowa zielen komponowana

Wskazuje się konieczność objęcia ochroną historycznej, zabytkowej zieleni komponowanej:

Tabela nr 9. Zieleń zabytkowa wskazana do ochrony konserwatorskiej

<i>L.p</i>	<i>Miejscowość</i>	<i>Obiekt</i>
1	Gronówko	park
2	Kalinowiec	ogród
3	Klejnówko	park
4	Krzewno	park
5	Maciejewo	park
6	Młoteczno	park
7	Podleśne	park
8	Rogity	park
9	Świętochowo	park
10	Ułowo	park

9. WARUNKI I JAKOŚĆ ŻYCIA MIESZKAŃCÓW

9.1. Uwarunkowania społeczne

9.1.1. Społeczność wiejska

Społeczność wiejska jest zbiorowością o bardzo charakterystycznych cechach, które w pełni obrazują poniższe definicje wsi.

Definicja wsi wg Czarnowskiego (1955):

„Wieś (...) stanowi lokalną społeczność zupełną tzn. zamkniętą w sobie, obejmującą wszystkie prawie funkcje życia zbiorowego swoich członków, przeciwstawiającą się społecznościom podobnym i wsiom innym, a także grupom i organizacjom istniejącym poza nią lub ponad nią”.

Uzupełnieniem tej definicji jest określenie pojęcia wsi zaproponowane przez Plicha (1995):

„Społeczność wiejska jest mała, odizolowana, jednostronna o silnym zmyśle grupowej solidarności. Zachowanie cechuje tradycyjność, spontaniczność i często bezkrytyczne działanie. Podstawą działania i doświadczenia życiowego jest wielka rodzina obejmująca kilka generacji z władzą należącą do starszych. Myślenie irracjonalne góruje zdecydowanie nad myśleniem świeckim, racjonalnym”.

Według Plicha do typowych cech wiejskiej wspólnoty ludzi należą:

- ograniczenie przestrzenne; poczucie jedności i izolacji;
- dominacja rodzinnego charakteru pracy i instytucji;
- społeczny charakter instytucji obsługi i kultury;
- specyficzny układ autorytetów; podział pracy i usług;
- dominacja przyrody i przyrodniczego rytmu życia zawodowego;
- kultura ludowa i folklor jako ważna cecha świadomości;
- narastające konflikty wewnętrzne międzypokoleniowe;
- szczególna rola szkoły i nauczyciela.

Dominującą funkcją jest funkcja rolno - przetwórcza. Ten aspekt przeszłości ciągle żywej wśród mieszkańców oraz atuty tkwiące w kulturze rolnej gruntów, w strategiach wyższego rzędu -

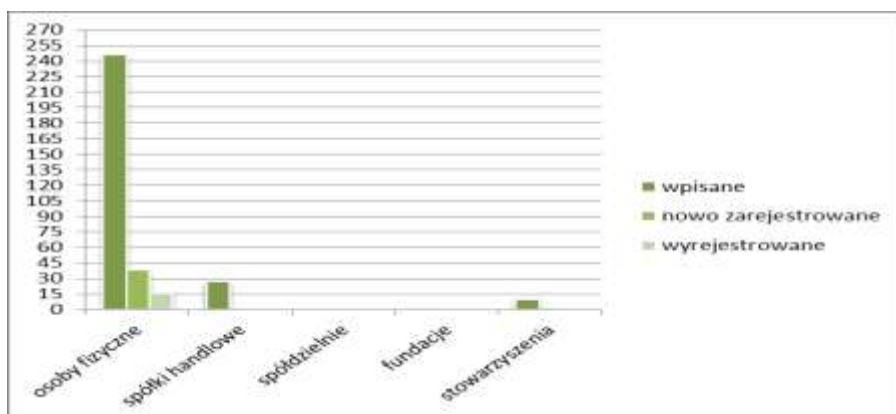
poczynając od strategii kraju a kończąc na strategii związku gmin nadzalewowych - przesądzają o niezmienności dążeń pomimo załamania koniunktury. Zdecydowaną przewagą najwyższej ilości punktów (blisko 60 %) funkcja rolno-przetwórcza znalazła zdecydowane poparcie i zajęła pierwsze miejsce. Wszystkie pozostałe mogą mieć w tej sytuacji jedynie rolę wspomagającą lub wyjściową do realizacji związku z tą dominantą.

9.2. Działalność gospodarcza

Położenie gminy wokół miasta Braniewo, gdzie znajduje się potencjał ludzki, naukowy i usługowy klasyfikuje gminę Braniewo, szczególnie wsie Młotecznno, Bobrowiec, Podgórze, Rudłowo jako strefę podmiejską. Położenie części obszaru wzdłuż krajowych szlaków komunikacyjnych, a tym samym dostępu do szlaków tranzytowych jest ważnym elementem jego rozwoju, głównie dotyczy to miejscowości położonych przy drodze wojewódzkiej nr 507, 504 i krajowej 54 i S22.

W 2016 roku ogółem istniało 312 podmiotów gospodarczych (publicznych i prywatnych), w tym 55 związanych z rolnictwem, leśnictwem, łowiectwem i rybactwem (tj. mniej o 6 podmiotów w porównaniu z 2011 r.) oraz 84 podmioty związane z przemysłem i budownictwem (więcej o 24 podmiotów w porównaniu z 2011 r.).

Wykres nr 13. Liczba podmiotów w sektorze prywatnym według form prawnych w gminie Braniewo w 2016 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie <http://stat.gov.pl/> (dostęp: grudzień 2017)

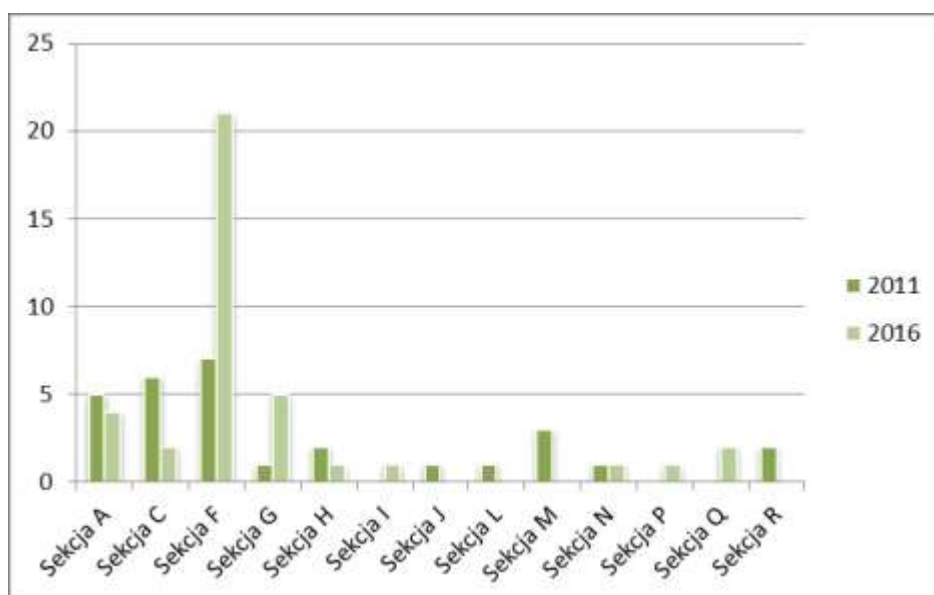
Z danych dotyczących rynku pracy wynika, że gmina Braniewo jest mało rozwiniętym rynkiem pracy. Zdecydowaną większość podmiotów gospodarczych stanowią mikroprzedsiębiorstwa, czyli firmy zatrudniające do 9 osób. Jest to aż 95% wszystkich podmiotów. Na terenie gminy jest też 5% małych przedsiębiorstw zatrudniających od 10 do 49 osób oraz żadnego podmiotu zatrudniającego powyżej 50 pracowników.

Jedną z większych firm na terenie gminy Braniewo jest należący do Kulczyk Holding S.A. Logistic Port Braniewo Chemikals zajmujący teren o pow. 32 ha przy granicy z Rosją świadczący usługi z zakresu przeładunków, konfekcjonowania, magazynowania towarów oraz spedycji i obsługi logistycznej.

Najwięcej prywatnych podmiotów gospodarczych w gminie prowadzi działalność w dwóch Polskiej Klasyfikacji Działalności 2007), są to:

- handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle – 71 podmiotów;
- budownictwo – 59 podmiotów
- rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo – 51 podmiotów.
- Wśród publicznych podmiotów gospodarczych w 2016 roku było ich 6 (tj. o 2 mniej niż w 2011r.) i dominuje:
 - sektor P – edukacja,
 - sektor A – rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo,
 - sektor E – dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją.

Wykres nr 14. Liczba podmiotów nowo zarejestrowanych według sektorów PKD 2007 w gminie Braniewo w 2011 i 2016 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie <http://stat.gov.pl/> (dostęp: grudzień 2017)

Wśród wszystkich podmiotów gospodarki narodowej w 2016 r. tylko 6 należało do sektora publicznego – państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego, pozostałe tworzą sektor prywatny – 306 podmiotów (tj. o 48 więcej niż w 2011 roku). Wśród sektora prywatnego 80% podmiotów to osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, 9% spółki handlowe, 3% stowarzyszenia i organizacje społeczne.

Tabela 18. Struktura podmiotów gospodarki narodowej ogółem w gm. Braniewo wg sekcji PKD 2007 w 2011 i 2016r.

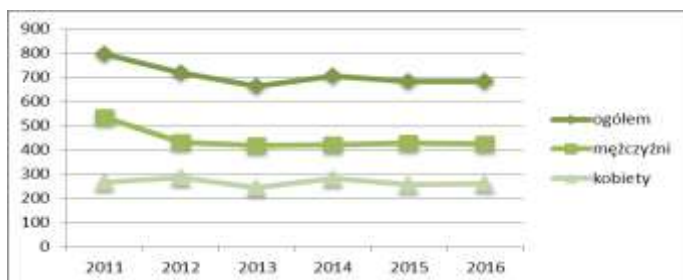
Sekcja	Sekcje PKD wg 2007	2011 rok	2016 rok
Sekcja A	Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	61	55
Sekcja B	Górnictwo i wydobywanie	0	1
Sekcja C	Przetwórstwo przemysłowe	19	21
Sekcja D	Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną,	1	1

	gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych		
Sekcja E	Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	3	2
Sekcja F	Budownictwo	37	59
Sekcja G	Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	56	71
Sekcja H	Transport i gospodarka magazynowa	18	19
Sekcja I	Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	4	9
Sekcja J	Informacja i komunikacja	4	5
Sekcja K	Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	7	8
Sekcja L	Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	16	8
Sekcja M	Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	6	5
Sekcja N	Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	3	14
Sekcja O	Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	3	3
Sekcja P	Edukacja	6	5
Sekcja Q	Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	7	8
Sekcja R	Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	5	6
Sekcja S i T	Pozostała działalność usługowa i gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników: gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby	10	12
Sekcja U	Przetwórstwo przemysłowe	0	0
OGÓŁEM		266	312

Źródło: opracowanie własne na podstawie <http://stat.gov.pl/> (dostęp: grudzień 2017)

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego za 2016 r. łączna liczba osób pracujących w gminie Braniewo wynosiła 681 osób. W porównaniu do 2011 roku liczba osób pracujących zwiększyła się o 115, a wskaźnik pracujących do ludności wieku produkcyjnym wynosił 17% i spadł o 3% w stosunku do roku 2011. W badanym okresie liczba pracujących kobiet wzrosła o 6, natomiast mężczyzn o 109.

Wykres nr 16. Liczba pracujących w gminie Braniewo w latach 2011- 2016

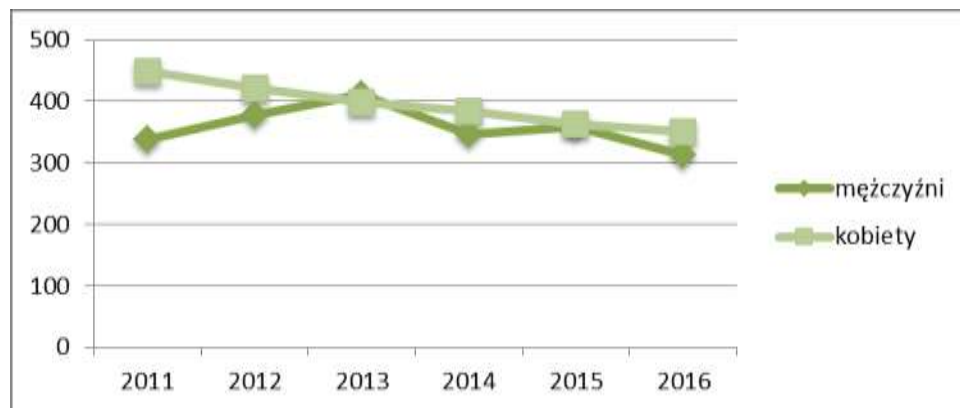

Źródło: opracowanie własne na podstawie <http://stat.gov.pl/> (dostęp: grudzień 2017)

9.3. Bezrobocie

Liczba zarejestrowanych bezrobotnych, wg danych GUS i Powiatowego Urzędu Pracy, w gminie Braniewo w grupie mężczyzn do 2013 roku rosła. Natomiast od 2014 liczba bezrobotnych tak kobiet jak i mężczyzn zaczęła sukcesywnie spadać i w 2016 osiągnęła poziom 663 osób, tj. 16% wszystkich osób w wieku produkcyjnym.

Wykres nr 17. Liczba bezrobotnych w gminie Braniewo w latach 2011 - 2016

Źródło: opracowanie własne na podstawie <http://stat.gov.pl/> (dostęp: grudzień 2017)

Stopa bezrobocia w gminie Braniewo w 2016 roku wynosiła 31,3%. To jest dużo wyższa niż średnia stopa bezrobocia dla województwa warmińsko – mazurskiego (14,2%) oraz Polski.

Wskaźnik ten nie odzwierciedla jednak faktycznego stanu bezrobocia w gminie, ponieważ z uwagi na rolniczy charakter obszaru występuje tu zjawisko bezrobocia ukrytego. Większość mieszkańców gminy pracuje w gospodarstwach rolnych. Negatywnym zjawiskiem o charakterze stałym jest wysoki odsetek osób długotrwale bezrobotnych (powyżej 24 – miesięcy) oraz osób o wykształceniu zasadniczym zawodowym i podstawowym.

Wśród aktywnych zawodowo mieszkańców gminy Braniewo 414 osób wyjeżdża do pracy do innych gmin, a 91 pracujących przyjeżdża do pracy spoza gminy - tak więc saldo przyjazdów i wyjazdów do pracy wynosi -323. 34% aktywnych zawodowo mieszkańców gminy Braniewo pracuje w sektorze rolniczym (rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo), 14% w przemyśle i budownictwie, a 15% w sektorze usługowym (handel, naprawa pojazdów, transport, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja) oraz 2% pracuje w sektorze finansowym (działalność finansowa i ubezpieczeniowa).

9.4. Ochrona zdrowia i pomoc społeczna

1) Ochrona zdrowia

Na terenie gminy znajdują się 2 przychodnie.

Liczba osób przypadająca na przychodnię wynosi 3072 osoby.

Ludność z miejscowości położonych blisko miasta Braniewa korzystają z przychodni znajdujących się w mieście Braniewie, w którym jest 16 przychodni, a na jedną przychodnię przypada 1067 osób.

Mieszkańcy miasta i gminy korzystają ze Szpitala Powiatowego w mieście Braniewie, a w sprawach bardziej skomplikowanych i wymagających specjalistycznego zaopatrzenia ze Szpitala Wojewódzkiego w Elblągu lub w oddalonym 120 km w Olsztynie.

2) Pomoc społeczna

W 2017 roku wydatki na pomoc społeczną i pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej wyniosły 2733, 4 tys. Zł.

Świadczenia wychowawcze RODZINA 500+ w 2017 roku

Liczba rodzin pobierających świadczenia w gminie - 435

Liczba dzieci, na które rodziny otrzymują świadczenie – 691

Wyплаты świadczeń wyniosły w roku 2017 4.210 500 tys. zł

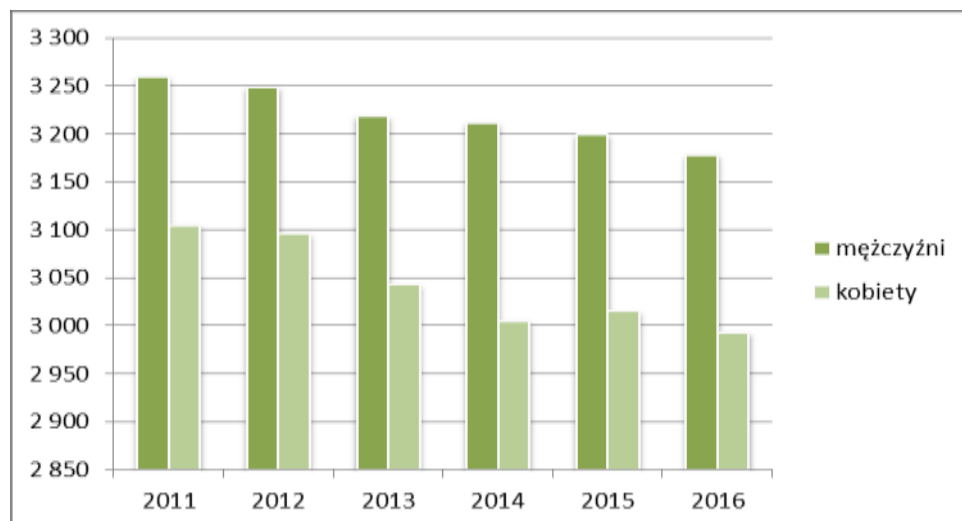
9.5. Potencjał demograficzny

W latach 2000-2009 liczba ludności gminy wzrosła o 0,2%, w 2009 r. w gminie Braniewie mieszkało 6308 osób. Gęstość zaludnienia na 1 km² wyniosła 21 i było to prawie trzykrotnie mniej niż przeciętnie w województwie.

Obecnie w gminie Braniewo znajduje się 22 sołectw i 57 miejscowości podstawowych. Gmina mająca powierzchnię 1241ha zamieszkiwana jest przez 18270 osób.

Liczba mieszkańców na koniec 2016 roku w gminie Braniewo wynosiła 6 171 osób, co stanowi 15% ludności powiatu. Na analizowanym obszarze zauważa się nieznaczne zmniejszanie się liczby mieszkańców z roku na rok. W roku 2016 zmniejszyła się liczba mieszkańców stosunku do roku 2011 o 192 osoby, tj. 3%.

Wykres nr 9. Liczba mieszkańców w gminie Braniewo według płci w latach 2011 – 2016

Źródło: opracowanie własne na podstawie <http://stat.gov.pl/> (dostęp: grudzień 2017)

Analizując ludność gminy Braniewo według płci widać przewagę mężczyzn nad kobietami w każdym roku. Udział mieszkańców płci żeńskiej w 2016 roku wynosi 46 %, a udział mieszkańców płci męskiej 54%.

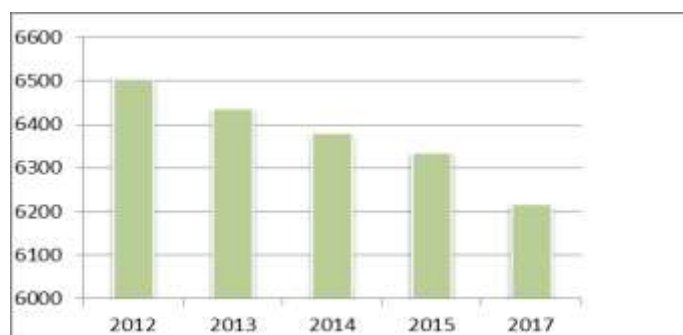
Tabela 15. Liczba ludności w poszczególnych miejscowościach gminy Braniewo

Miejscowość	Liczba ludności					
	2012	2013	2014	2015	2017	Saldo w stosunku do 2012 r.
Bemowizna	369	389	393	383	388	105,1
Bobrowiec	136	136	139	139	147	108,1
Brzeszczyny	258	258	260	251	247	95,7
Cielętnik	56	55	58	60	60	107,1
Działy	0	3	3	0	0	0
Grabina	34	33	33	33	31	91,2
Glinka	180	176	170	170	160	88,9
Goleszewo	58	60	58	58	60	103,4
Grodzie	10	10	11	11	11	110,0
Gronowo	120	119	118	118	115	95,8
Gronówko	186	176	167	168	172	92,5
Grzechotki	73	62	58	59	56	76,7
Grzędowo	70	68	66	62	66	94,3
Jarocin	12	12	12	12	8	66,7
Józefowo	46	45	42	41	41	89,1
Kalina	5	5	5	6	4	80,0
Kiersy	5	5	5	5	5	100,0
Klejnowo	107	103	102	104	98	91,6
Klejnówko	37	38	38	39	40	108,1
Krasnolipie	68	65	65	63	63	92,6
Krzewno	213	208	200	201	193	90,6
Leśniczówka Dąbrowa	10	10	8	8	8	80,0
Lipowina	841	827	826	825	792	94,2
Maciejewo	111	109	105	104	102	91,9
Marcinkowo	29	30	30	32	31	106,9
Mikołajewo	20	19	18	18	18	90,0
Młoteczno	254	246	240	227	221	87,0
Nowa Pasłęka	161	157	156	162	153	95,0
Pęciszewo	79	76	75	73	71	89,9
Podgórze	47	48	47	47	45	95,7
Podleśne	261	261	257	260	265	101,5
Prątnik	4	4	5	4	5	125,0
Prętki	21	20	20	19	19	90,5
Rodowo	25	25	25	24	23	92,0

Rogity	464	454	448	454	461	99,4
Rogity Nadleśnictwo	29	30	31	29	28	96,6
Różaniec	17	17	17	18	15	88,2
Rudłowo	268	253	250	247	235	87,7
Rusy	32	31	30	28	18	56,3
Rydzówka	12	12	11	11	11	91,7
Sarniki	9	10	10	9	9	100,0
Siedlisko	31	30	31	35	36	116,1
Skarbkowo	0	0	0	0	0	0
Stara Pasłęka	28	28	27	26	27	96,4
Stępień	168	174	171	170	174	103,6
Strubiny	25	28	24	24	37	148,0
Szyleny Kolonia	115	118	118	117	120	104,3
Szyleny Osada	133	131	130	123	114	85,7
Szyleny Wieś	97	98	100	96	97	100,0
Świętochowo	185	186	185	186	179	96,8
Ujście	8	8	8	8	9	112,5
Ułowo	158	155	156	156	136	86,1
Wielewo	44	47	47	44	40	90,9
Wikielec	0	0	0	0	0	0
Wilki	2	2	2	2	1	50,0
Wola Lipowska	44	46	45	49	49	111,4
Zakrzewiec	103	104	99	100	103	100,0
Zawierz	61	61	60	58	56	91,8
Zgoda	197	191	199	197	189	95,9
Żelazna Góra	369	365	366	363	355	96,2
RAZEM	6505	6437	6380	6336	6217	95,6

Źródło: Urząd Gminy Braniewo (styczeń 2018r.)

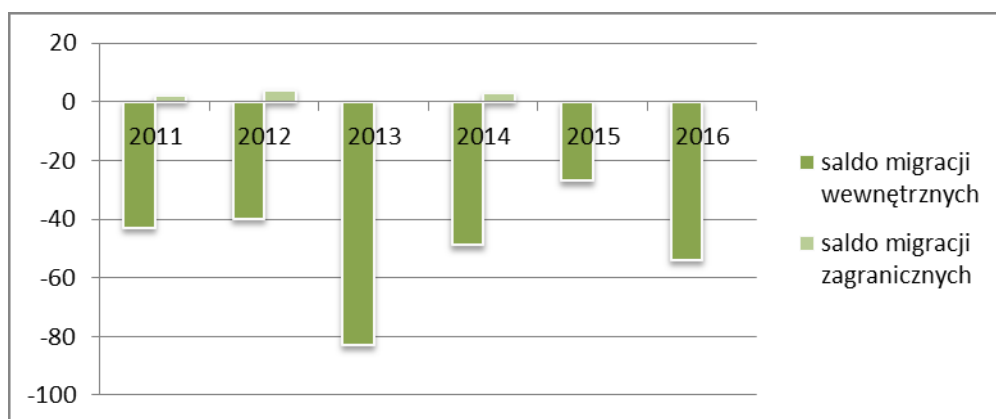
Wykres nr 10. Liczba ludności w gminie Braniewo w latach 2012 – 2017

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy Braniewo (styczeń 2018r.)

W gminie Braniewo znajduje się 60 miejscowości. Największa z nich to Lipowina z 792 mieszkańcami. W 7 miejscowościach liczba ludności wynosi od 200 do 400 osób. Kolejnych 14 wsi mieści się w przedziale od 100 do 200 mieszkańców, pozostałe mają ich mniej niż 100. Najmniejsze wsie liczą zaledwie kilku mieszkańców – Kalina, Kiery, Prątnik, Wilki oraz takie w których nie ma w ogóle mieszkańców: Działy, Skarbkowo, Wikielec. Najbardziej zmniejszyła się ludność w Jarocinie, Rusach i Wilkach. W miejscowościach Kiersy, Sarniki, Szyleny Wieś i Zakrzewiec liczba ludności od 2012r. nie uległa zmianie. Natomiast w 15 miejscowościach liczba ludności zwiększyła się. Wyraźnie jednak wyróżnia się na tym tle miejscowość Strubiny, gdzie w okresie 4 letnim ludność powiększyła się prawie o 50 %.

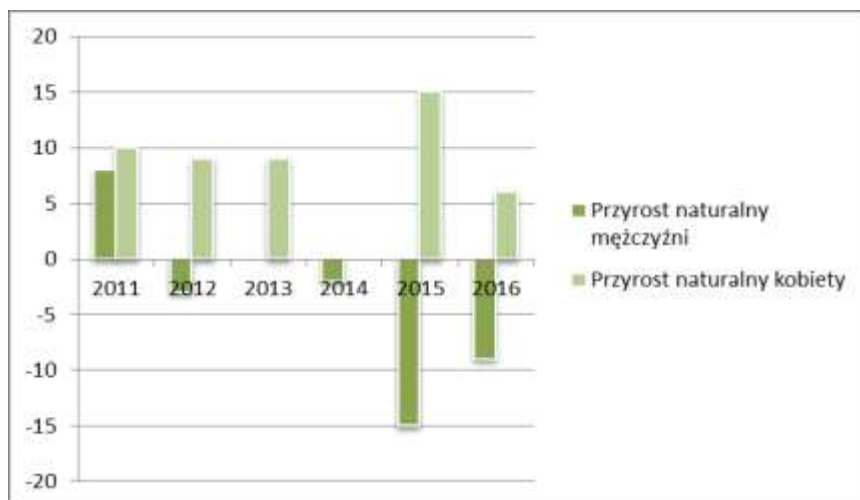
Wykres nr 10. Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych w gminie Braniewo w latach 2011 – 2016

Źródło: opracowanie własne na podstawie <http://stat.gov.pl/> (dostęp: grudzień 2017)

Rzeczywisty stan zaludnienia gminy Braniewo w 2016 roku kształtowany był przez ujemne saldo migracji i ujemny przyrost naturalny. Zarejestrowano 43 zameldowań w ruchu wewnętrznym (z czego 31 z miast) oraz 97 wymeldowań (z czego 7 do miast), w wyniku czego saldo migracji wewnętrznych wynosi -54. Natomiast saldo migracji zagranicznych w 2016 r. wynosiło zero, a przyrost naturalny spadł plasując się na poziomie -3 (w tym -9 mężczyzn i 6 kobiety).

Wykres nr 11. Procentowy przyrost naturalny w gminie Braniewo według płci w latach 2011 – 2016

Źródło: opracowanie własne na podstawie <http://stat.gov.pl/> (dostęp: grudzień 2017)

W gminie Braniewo zarejestrowano ujemny przyrost naturalny odpowiadający przyrostowi naturalnemu -0,49 na 1000 mieszkańców gminy. W 2016 roku urodziło się 62 dzieci, w tym procentowo: 53% dziewczynek i 47% chłopców.

Współczynnik dzietności ogólnej, tj. liczba urodzonych dzieci przez kobietę w wieku 15 – 49 lat, dla gminy Braniewo wynosi 1,25, czyli porównywalnie w skali województwa i kraju. Podobnie ze współczynnikiem dynamiki demograficznej, czyli stosunku liczby urodzeń żywych do liczby zgonów, gdzie wynosi on 0,95 i świadczy to o braku kompensacji urodzeń do rocznej liczby zgonów, liczba ludności maleje.

Współczynnik dynamiki demograficznej w gminie Braniewo jest porównywalny do województwa oraz do całego kraju.

Tabela 16. Struktura ludności wg wieku i płci w gminie Braniewo latach 2011 – 2016

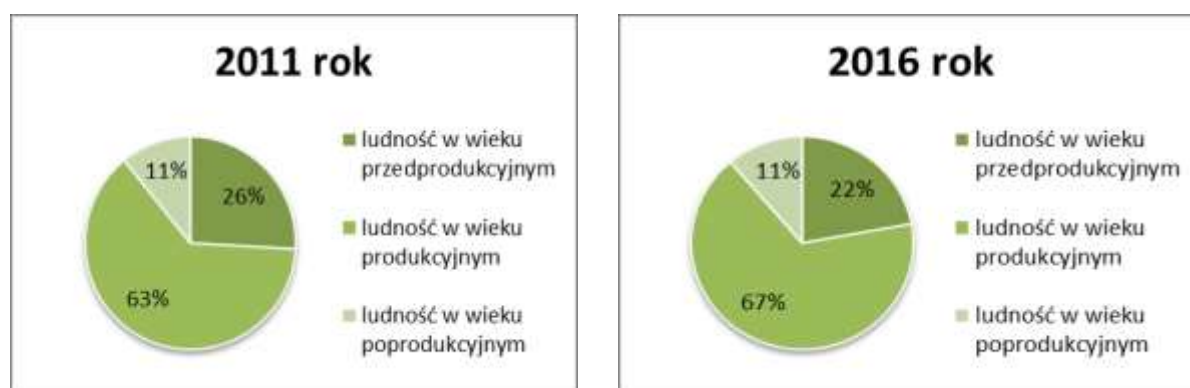
Grupy wiekowe	Rok							
	2011		2014		2015		2016	
	M	K	M	K	M	K	M	K
0-4	177	184	167	156	153	153	138	152
5-9	175	166	158	154	166	172	164	171
10-14	238	209	192	192	175	178	167	160
15-19	268	252	234	206	235	194	227	186
razem	1669		1459		1426		1365	
20-24	290	269	310	279	300	257	293	252
25-29	285	238	274	209	290	239	291	240
30-34	261	197	249	202	242	206	256	200
35-39	224	224	247	198	261	194	247	192
40-44	214	202	221	210	211	222	223	217
45-49	248	202	226	185	214	181	201	188
50-54	272	229	251	226	240	214	240	205
55-59	214	199	251	225	250	230	254	227
60-64	141	167	180	168	197	172	203	186
razem	4076		4111		4120		4115	
65-69	84	72	108	126	125	141	127	153
70-74	53	99	50	78	55	67	68	66
75-79	142	90	43	77	36	79	31	82
80-84	37	75	35	72	32	70	26	66
85 i więcej	16	30	15	42	17	46	22	50
razem	698		646		668		691	
Ogółem	3339	3104	3211	3005	3199	3015	3178	2993

Źródło: opracowanie własne na podstawie <http://stat.gov.pl/> (dostęp: grudzień 2017)

Średni wiek mieszkańców wynosi 37,9 lat i jest mniejszy od średniego wieku mieszkańców województwa warmińsko-mazurskiego (40,4 lata) oraz mniejszy od średniego wieku mieszkańców Polski (41,2 lata), w tym kobiety 38,9 lat i mężczyźni 36,9 lat.

W 2016 roku, w odniesieniu do lat poprzednich, uległa zmianom struktura wieku ludności gminy Braniewo, jednakże ta dynamika zmian nie jest bardzo zróżnicowana. Liczba ludności przedprodukcyjnej (0 – 19 lat) zmniejszyła się o 22%, co świadczy o ujemnym przyroście naturalnym. Zwiększyła się liczba ludności w wieku produkcyjnym, oraz zauważalnie zwiększyła się ludność w wieku poprodukcyjnym.

Wykres nr 12. Rozkład procentowy ludności w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w gminie Braniewo w 2011 i 2016 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie <http://stat.gov.pl/> (dostęp: grudzień 2017)

W gminie Braniewo widoczna jest przewaga liczby mężczyzn w poszczególnych grupach wiekowych. W wieku od 0 do 64 roku życia prawie w każdym przypadku występuje przewaga liczebna mężczyzn. Dopiero po 65 roku życia uwiadcza się gwałtowny spadek liczby mężczyzn i wyraźny wzrost liczby kobiet. 66,5% mieszkańców gminy Braniewo jest w wieku produkcyjnym, 19,3% w wieku przedprodukcyjnym, a 14,2% mieszkańców jest w wieku poprodukcyjnym.

Tabela 17. Podstawowe wielkości charakteryzujące ludność w gminie Braniewo

Wyszczególnienie	2011 r.	2016 r.	Dynamika zmian (%)
Ludność ogółem [osoba]	6443	6171	95,8
Mężczyźni [osoba]	3339	3178	95,2
Kobiety [osoba]	3104	2993	96,4
Wskaźnik feminizacji [osoba]	95	94	98,9
Małżeństwa zawarte [-]	28	28	100,0
Małżeństwa/1000 ludności [-]	4,4	4,5	102,3
Urodzenia/1000 ludności [-]	11,63	10,05	86,4
Zgony/1000 ludności [-]	8,80	10,53	119,7
Przyrost naturalny/1000 ludności [-]	2,83	-0,49	-17,3
Ludność w wieku przedprodukcyjnym	1669	1365	81,8

[osoba]			
Ludność w wieku produkcyjnym [osoba]	4076	4115	101,0
Ludność w wieku poprodukcyjnym [osoba]	698	691	99,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie <http://stat.gov.pl/> (dostęp: grudzień 2017)

Mieszkańcy gminy Braniewo zawarli w 2016 roku 28 małżeństw, co odpowiada 4,5 małżeństwom na 1000 mieszkańców. Jest to nieznacznie mniej od wartości dla województwa warmińsko – mazurskiego oraz znacznie mniej od wartości dla Polski. W tym samym okresie odnotowano 1,7 rozwodów przypadających na 1000 mieszkańców. 30% mieszkańców gminy Braniewo jest stanu wolnego, 52% żyje w małżeństwie, 5% mieszkańców jest po rozwodzie, a 9% to wdowy/wdowcy, co jest porównywalne do średniej w województwie i w Polsce.

Wśród poziomu wykształcenia mieszkańców w gminie Braniewo zaledwie 12% mieszkańców gminy posiada wykształcenie wyższe, 31 % wykształcenie średnie i policealne, 22% wykształcenie zasadnicza zawodowe, 6% gimnazjalne, 26% podstawowe ukończone, a 3% wykształcenie podstawowe nieukończone i bez wykształcenia szkolnego.

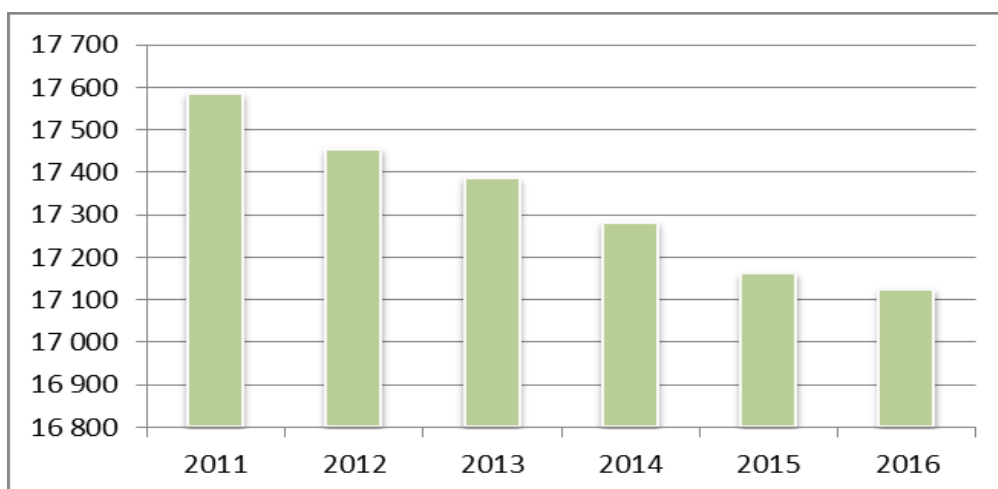
Tabela 16. Struktura ludności w mieście Braniewo latach 2011 – 2016

Miejscowość	Liczba ludności					
	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Ogółem	17 584	17 455	17 385	17 281	17 161	17 123
Kobiety	9 006	8 929	8 901	8 840	8 792	8 792
Mężczyźni	8 578	8 526	8 484	8 441	8 369	8 331

Źródło: opracowanie własne na podstawie <http://stat.gov.pl/> (dostęp: grudzień 2017)

W strukturze mieszkańców na koniec 2016 roku w mieście Braniewo wynosiła w 17 123 osoby. Na analizowanym obszarze zauważa się zmniejszanie się liczby mieszkańców z roku na rok. W roku 2016 zmniejszyła się liczba mieszkańców stosunku do roku 2011 o 2,6%.

Wykres nr 12. Struktura ludności w mieście Braniewo latach 2011 – 2016

Źródło: opracowanie własne na podstawie <http://stat.gov.pl/> (dostęp: grudzień 2017)

10. ANALIZA POTRZEB I MOŻLIWOŚCI ROZWOJU GMINY

10.1. Uwarunkowania ekonomiczne

10.1.1. System zarządzania gminą i jej sytuacja finansowa

Organem wykonawczym Gminy jest Wójt Gminy Braniewo, który wykonuje uchwały Rady Gminy Braniewo zadania gminy określone przepisami prawa Kierownictwo Urzędu Gminy Braniewo:

Sekretarz Gminy Braniewo.

Struktura organizacyjna Urzędu Gminy (określona w załączniku nr 1 do uchwały Rady Gminy Braniewo nr 41/II/96 z dnia 30 sierpnia 1996)

1) Wójt jest kierownikiem Urzędu i zwierzchnikiem służbowym pracowników Urzędu.

2) Wójt kieruje pracą Urzędu przy pomocy zastępcy, sekretarza i skarbnika.

3) W skład urzędu wchodzi:

a) samodzielne stanowiska pracy:

- do spraw osobowych i organizacyjnych
- do spraw obsługi kancelaryjnej Urzędu i Rady Gminy
- do spraw aktów cywilnych
- do spraw ewidencji ludności
- do spraw obrony cywilnej i kraju
- do spraw rolnictwa
- do spraw budownictwa
- do spraw mienia komunalnego i planowania przestrzennego
- do spraw ochrony środowiska, przeciwpowodziowej i przeciwpożarowej
- do spraw zaopatrzenia
- do spraw księgowości budżetowej gminy
- do spraw wymiaru podatków
- do spraw księgowości i budżetu szkół
- do spraw administracji oświatowej
- do spraw obsługi kasowej
- do spraw księgowości mieszkaniowej

b) stanowiska pomocnicze:

- kierowca autobusu szkolnego
- pracownik gospodarczy
- palacz konserwator

Jednostki pomocnicze Gminy Braniewo

- 1) Sołectwo Stępień - stanowią mieszkańcy miejscowości : Stępień, Działy, Rudłowo
- 2) Sołectwo Gronowo - stanowią mieszkańcy miejscowości: Gronowo, Kalina
- 3) Sołectwo Rodowo - stanowią mieszkańcy miejscowości : Rodowo, Młoteczno

- 4) Sołectwo Podgórze - stanowią mieszkańcy miejscowości : Podgórze, Cielętnik, Józefowo
- 5) Sołectwo Rusy - stanowią mieszkańcy miejscowości : Rusy, Zgoda, Skarpkowo, Siedliska
- 6) Sołectwo Szyleny - stanowią mieszkańcy miejscowości: Szyleny, Szyleny wieś, Szyleny kolonia, Szyleny PGR, Rydzówka, Bemowizna, Brzeszczyny, Marcinkowo
- 7) Sołectwo Nowa Pasłęka - stanowią mieszkańcy miejscowości: Nowa Pasłęka, Stara Pasłęka, Ujście
- 8) Sołectwo Klejnowo - stanowią mieszkańcy miejscowości: Klejnowo, Klejnowko, Ułowo, Różanec
- 9) Sołectwo Zakrzewiec - stanowią mieszkańcy miejscowości: Zakrzewiec, Kiersy, Grodzie
- 10) Sołectwo Świętochowo - stanowią mieszkańcy miejscowości: Świętochowo, Maciejewo, Dąbrowa Leśna
- 11) Sołectwo Bobrowiec - stanowią mieszkańcy miejscowości: Bobrowiec
- 12) Sołectwo Wola Lipowska - stanowią mieszkańcy miejscowości :Wola Lipowska, Lipowina, Golezewo, Gronówko, Strubiny
- 13) Sołectwo Mikołajewo - stanowią mieszkańcy miejscowości: Mikołajewo
- 14) Sołectwo Krzewno - stanowią mieszkańcy miejscowości: Krzewno
- 15) Sołectwo Krasnolipie - stanowią mieszkańcy miejscowości: Krasnolipie, Grzędowo
- 16) Sołectwo Jarocin - stanowią mieszkańcy miejscowości: Jarocin
- 17) Sołectwo Grzechotki - stanowią mieszkańcy miejscowości: Grzechotki, Sarniki
- 18) Sołectwo Pęciszewo - stanowią mieszkańcy miejscowości: Pęciszewo, Wilki, Podleśne
- 19) Sołectwo Zawierz - stanowią mieszkańcy miejscowości: Zawierz, Glinka, Prątnik, Wielewo, Wikielec
- 20) Sołectwo Rogity - stanowią mieszkańcy miejscowości: Rogity, Rogity Nadleśnictwo
- 21) Sołectwo Garbina - stanowią mieszkańcy miejscowości: Garbina
- 22) Sołectwo Żelazna Góra - stanowią mieszkańcy miejscowości: Żelazna Góra
- 23) Osiedle Lipowina - stanowią mieszkańcy miejscowości: Lipowina.

10.1.2. Sytuacja finansowa Gminy

Dochody budżetu gminy w wysokości 23.188.916 zł, z tego: dochody bieżące w wysokości - 15.780.373 zł, dochody majątkowe w wysokości - 7.408.543 zł.

Wydatki budżetu gminy w wysokości 22.661.749 zł, z tego: wydatki bieżące w wysokości - 15.450.470 zł, wydatki majątkowe w wysokości - 7.211.279 zł.

Wydatki inwestycyjne w 2011 roku w wysokości 7.211.279 zł.

Wydatki na programy i projekty realizowane ze środków pochodzących z funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności oraz pozostałe środki pochodzące ze źródeł zagranicznych nie podlegających zwrotowi w wysokości 4.947.700 zł Nadwyżka budżetu gminy wynosi 527.167 zł i przeznacza się ją na spłatę rat kredytu i pożyczek.

Przychody budżetu w wysokości 3.252.845 zł, rozchody w wysokości 3.780.012 zł.

Wydatki przypadające do spłaty roku budżetowym 2011, zgodnie z zawartą umową , z tytułu

poręczeń i gwarancji udzielonych przez gminę 70.684 zł.

Ustala się dochody w kwocie 30.000 zł z tytułu wydawania zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych oraz wydatki w kwocie 31.000 zł na realizację zadań określonych w programie profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych.

Ustala się wydatki w kwocie 2.000 zł na realizację zadań określonych w gminnym programie przeciwdziałania narkomanii.

Ustala się dochody i wydatki z tytułu opłat i kar, o których mowa w art. 402 ust. 4-6 art. 403 ustawy z dnia 27 kwietnia

2001 r. -Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2008 r. Nr 25, poz. 150 ze zm.):

- 1) dochody w wysokości 31.200 zł,
- 2) wydatki w wysokości 106.500 zł.

10.2. Bilans terenów przeznaczonych pod zabudowę, o którym mowa w art. 10, ust 5.

10.2.1. Tereny mieszkaniowe – stan mieszkalnictwa

Na koniec 2016 roku na terenie gminy Braniewo liczba mieszkań wynosiła 1 839 szt. (tj. o 2% mieszkań więcej niż w roku 2011) o średniej powierzchni 70 m², znajdujących się w 1 012 budynkach mieszkalnych (o 42 budynki więcej niż w 2011 r.). Liczba mieszkań stanowiących własność komunalną wynosiła 178 sztuk o przeciętnej powierzchni użytkowej 48 m². Ponadto oddano do użytku 14 mieszkań indywidualnych, co na każdych 1000 mieszkańców przypada 2,3 nowych lokali. Jest to wartość porównywalna do średniej województwa – 3,2 i Polski – 4,3. Od 2011 roku zauważa się wzrost liczby mieszkań oddawanych do użytku.

Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na jedną osobę także wzrosła, o 1,6 m² w stosunku do 2011 r. Przeciętna liczba osób na jedno mieszkanie w 2016 roku wynosiła 3,36, tj. o 4,8 % mniej niż w 2011 roku.

Podstawowe udogodnienia komunalne (wyposażenia mieszkań w instalacje) wykazują niewielką tendencję wzrostową w porównaniu do roku 2011, zarówno przy wyposażeniu w wodociąg – wzrost o 0,1 %, łazienkę – wzrost o 0,3%, czy centralne ogrzewanie – wzrost 0,7 %.

Tabela 13. Zasoby i warunki mieszkaniowe w gminie Braniewo w latach 2011 – 2016

Wyszczególnienie	2011r.	2016 r.
Mieszkania ogółem [szt.]	1 801	1 839
Mieszkania wg wyposażenia w instalacje wodociągową [%]	94,3	94,4
Mieszkania według wyposażenia w łazienkę [%]	87,3	87,6
Mieszkania według wyposażenia w centralne ogrzewanie [%]	73,0	73,5
Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania [m ²]	68,4	70,3
Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę [m ²]	19,4	21,0
Przeciętna liczba izb w 1 mieszkaniu [-]	3,63	3,67
Mieszkania na 1000 mieszkańców [-]	283,0	298,0

Przeciętna liczba osób na 1 mieszkanie [-]	3,53	3,36
--	------	------

Źródło: opracowanie własne na podstawie <http://stat.gov.pl/> (dostęp: grudzień 2017)

W 2016 roku zostało oddanych do użytkowania 14 mieszkań o łącznej powierzchni użytkowej 1943 m², tj. o ponad połowę więcej niż w 2011 roku.

W 2016 roku oddano także do użytkowania:

- jeden budynek biurowy o powierzchni użytkowej 102 m²,
- jeden zbiornik, silos lub budynek magazynowy o powierzchni użytkowej 358m²,
- trzy budynki gospodarstw rolnych o powierzchni użytkowej 285m².

10.2.2. Zagospodarowanie terenu gminy na podstawie decyzji o warunkach zabudowy i obowiązujących planów miejscowych

Rozwój zabudowy mieszkaniowej na terenie gminy Braniewo spowodowany jest utrwaloną już preferencją ludności miejskiej, która migruje na tereny wiejskie.

10.3. Decyzje administracyjne

10.3.1. Decyzje o lokalizacji celu publicznego

Tabela 2. Zestawienie wydanych decyzji o lokalizacji celu publicznego na terenie gminy Braniewo w latach 2015-2018.

Lp .	miejsowość	2015	2016	2017	2018	Razem
1.	Bobrowiec	1	1		1	3
2	Gronowo	0	0	1	2	3
3	Grzechotki	0	0			0
4	Jarocin	0	0			0
5	Klejnowo	1	0		1	1
6	Krasnolipie	0	0			0
7	Krzewno	0	0			0
8	Mikołajewo	0	0			0
9	Nowa Pasłęka	0	3	1	2	3
10	Pęciszewo	0	1			2
11	Podgórze	1	1			0
12	Rodowo	0	1		1	2
13	Rogity	1	0	2		2
14	Rusy	0	2		6	8
15	Stępień	0	0	1	1	2

16	Świętochowo	0	0	1	1	2
17	Szyleny	1	4	1		6
18	Wola Lipowska	1	0	1	3	5
19	Zakrzewiec	0	1			1
20	Zawierz	0	0	1		1
21	Żelazna Góra	0	1	1		2
RAZEM		6	15	10	18	49

Źródło: : Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy w Braniewie

Razem w przeciągu 4 czterech lat gmina wydała 49 decyzji celu publicznego o znaczeniu lokalnym. Najwięcej decyzji wydano na teren obrębu Rusy, co ma znaczenie ze względu na ruch kolejowy. Inne decyzje to linie elektroenergetyczne niskiego napięcia, wodociąg grupowy oraz przyłącza do wodociągu a także drogi gminne.

10.3.2. Decyzje o lokalizacji celu publicznego

Tabela 2. Zestawienie wydanych decyzji o lokalizacji celu publicznego na terenie gminy Braniewo w latach 2015-2018.

Lp .	miejsowość	2015	2016	2017	2018	Razem
1.	Bobrowiec	2R	1P, 2R, 2E	1P, 1M	2R	11
2	Gronowo	1R		1M, 1P	1U/M	4
3	Grzechotki					
4	Jarocin				1R	1
5	Klejnowo	2R, 1M	1R	2M, 1R	2M	11
6	Krasnolipie					
7	Krzewno	1R		1P	1R, 1M,	4
8	Mikołajewo					
9	Nowa Pasłęka	2R, 1T	1R, 5M, 2T, 1I, 1P	1A, 1U, 2T, 1R	1M	19
10	Pęciszewo		1R	1R		2
11	Podgórze		1R	6M		7
12	Rodowo	1P, 1R	1M, 1R	1U/M, 1P	1R	7
13	Rogity	1M, 1P	3M, 1P	2R, 3R, 1M	2M, 2R	16
14	Rusy	1P, 1M	2R, 2M, 1P	3I	3P, 3M, 1P	16
15	Stępień	1M	1R, 1R	1A, 1U	1U, 1M	9
16	Świętochowo	1R		1R, 1K, 1U	1R, 1P	6

17	Szyleny	1M, 1R		4M, 2R	3R, 5M, 1P, 1U	18
18	Wola Lipowska	1M, 1R	4R, 1U/M	2M	1M	11
19	Zakrzewiec				1P	1
20	Zawierz	1R	1P, 5R, 3M	1M	1R	12
21	Żelazna Góra	1M		1I		2
RAZEM		24	57	46	38	167

Źródło: : Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy w Braniewie

W okresie 2016 – 2018 wydano 167 decyzje o warunkach zabudowy i 49 decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego. W tym na zabudowę: mieszkaniową jednorodzinną – 47 decyzje, usługi i usługi łączone z zabudowa mieszkaniową – 7 decyzji, funkcje produkcyjne – 16 decyzji.

10.4. Prognozy demograficzne a uwarunkowania rozwoju

Prognozę demograficzną na lata 2020 – 2050 opracowano na podstawie zaobserwowanego od kilu lat zjawiska występującego w gminie Braniewo. W Polsce zauważa się proces migracji mieszkańców miast na tereny podmiejskie. Przenoszenie się ludności na obszary podmiejskie występowało praktycznie zawsze, natomiast współczesny wymiar zyskało wraz z rozwojem indywidualnej motoryzacji. Zjawisko to określa się mianem **kryzysu śródmieścia**, który prowadzi do powstania dużych stref zurbanizowanych poza miastem. Na terenie gminy Braniewo nie widzimy jeszcze tak wyraźnej suburbanizacji jaka jest wokół większych miast chociażby Elbląga lub Olsztyna. Kolejne zjawisko coraz bardziej powszechne na polskiej wsi to tzw. urbanizacja wsi — zmiana krajobrazu wiejskiego, rosnąca liczba osób zatrudnionych poza rolnictwem: zwiększona ilość dojeżdżających do pracy w mieście, zwiększenie usług podstawowych na wsi.

Obszary rozwoju zabudowy/urbanizacji powinno się wyznaczać, uwzględniając potrzeby gminy w zakresie rozwoju mieszkalnictwa, działalności gospodarczej, infrastruktury społecznej i technicznej oraz możliwości ekonomicznego rozwoju.

Ich powierzchnia winna być szacowana na podstawie analizy dotychczasowego przebiegu i perspektywicznej prognozy zjawisk demograficznych i społeczno-gospodarczych. Powinno się uwzględniać nie tylko dotychczasowe rezerwy terenów przeznaczonych pod inwestycje w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego (mpzp), ale także wolne tereny na obszarach niezainwestowanych.

W celu racjonalnego gospodarowania przestrzenią niezbędne jest jednoznaczne oddzielanie obszaru przeznaczonego do zainwestowania od terenów otwartych, które powinny być chronione przed ekspansją zabudowy.

10.4.1. Prognozowanie możliwości rozwoju gminy

Prognozowanie rozwoju obecnie jest obowiązkiem sporządzającego studium UIKZP. W ustawie o

planowaniu i gospodarowaniu przestrzennym zobowiązano gminy do przedstawienia uwarunkowań jej zagospodarowania przestrzennego, wynikającego z sytuacji demograficznej, społecznej i gospodarczej. Tego rodzaju przesłanki polityki przestrzennej gminy są określone w oparciu o prognozy zawarte w dokumencie strategii rozwoju, albo opracowane specjalnie na potrzeby studium. Powinny być one zorientowane na wskazanie przyszłych inwestycji (mieszkaniowych, gospodarczych, infrastrukturalnych) oraz związanych z ich realizacją potrzeb terenowych.

Użyteczność strategii rozwoju gminy do prac nad studium można ocenić z punktu widzenia uwzględnionej problematyki rozwoju społecznego, rozwoju gospodarczego a przede wszystkim stopnia rozpoznania przyszłych zdarzeń i procesów, które będą miały wpływ na przemiany w zagospodarowaniu.

Tabela. Prognoza ludności w okresie perspektywicznym dla gm. Braniewo

Miejscowość	Liczba ludności	Saldo	Prognoza			
	2017	Stosunek lat 2012 r. – 2017 r.	.wskaźnik	2030 r.	wskaźnik	2050 r.
Bemowizna	388	105,1	1,10	427	1,20	512
Bobrowiec	147	108,1	1,16	170	1,36	232
Brzeszczyny	247	95,7	0,98	242	0,98	237
Cielętnik	60	107,1	1,1	66	1,1	73
Działy	0	0	0	0	0	0
Grabina	31	91,2	0,9	27	0,9	25
Glinka	160	88,9	0,9	144	0,9	130
Goleszewo	60	103,4	1,06	62	1,06	66
Grodzie	11	110,0	1,2	13	1,2	15
Gronowo	115	95,8	0,96	110	0,9	100
Gronówko	172	92,5	0,9	155	0,9	140
Grzechotki	56	76,7	0,8	55	0,9	50
Grzędowo	66	94,3	0,9	60	0,9	54
Jarocin	8	66,7	0,9	7	0,9	6
Józefowo	41	104,1	1,08	44	1,15	51
Kalina	4	80,0	0,8	3	0,8	2
Kiersy	5	100,0	1,1	6	1,1	7
Klejnowo	98	91,6	0,9	88	0,9	79
Klejnówko	40	108,1	1,16	46	1,16	53

Krasnolipie	63	92,6	0,9	57	0,9	51
Krzewno	193	90,6	0,9	174	0,9	170
Leśniczówka Dąbrowa	8	80,0	0,9	7	0,9	6
Lipowina	792	94,2	0,9	712	0,9	641
Maciejewo	102	91,9	0,9	91	0,9	82
Marcinkowo	31	106,9	1,14	36	1,14	41
Mikołajewo	18	90,0	0,9	16	0,9	14
Młotecznno	221	87,0	1,0	221	1,0	221
Nowa Pasłęka	153	1,02	1,1	157	1,2	188
Pęciszewo	71	89,9	0,9	64	0,9	58
Podgórze	45	102,7	1,05	48	1,1	53
Podleśne	265	101,5	1,02	270	1,02	275
Prątnik	5	125,0	1,5	7,5	1,5	11,5
Prętki	19	90,5	0,9	17	0,9	15
Rodowo	23	92,0	0,9	21	0,9	20
Rogity	461	1,14	1,2	525	1,4	735
Rogity Nadleśnictwo	28	96,6	0,9	25	0,9	23
Różaniec	15	102,2	1,1	17	1,2	20
Rudłowo	235	87,7	0,95	223	0,95	212
Rusy	18	56,3	0,7	13	0,7	11
Rydzówka	11	91,7	0,9	10	0,9	9
Sarniki	9	100,0	1,0	9	1,0	9
Siedlisko	36	116,1	1,3	47	1,5	70
Skarbkowo	0	0	0		0	
Stara Pasłęka	27	96,4	0,98	26	0,98	25
Stępień	174	103,6	1,07	186	1,1	205
Strubiny	37	148,0	1,4	52	1,6	83
Szyleny Kolonia	120	104,3	1,08	130	1,08	140
Szyleny Osada	114	85,7	0,9	103	0,9	93
Szyleny Wieś	97	100,0	1,0	97	1,0	97
Świętochowo	179	96,8	0,98	175	0,98	172
Ujście	9	112,5	1,25	11	1,25	14
Ułowo	136	86,1	0,9	122	0,9	110
Wielewo	40	90,9	0,9	36	0,9	32
Wikielec	0	0	0		0	
Wilki	1	50,0	0	0	0	0

Wola Lipowska	49	111,4	1,2	59	1,22	72
Zakrzewiec	103	100,0	1,0	103	1,0	103
Zawierz	56	91,8	0,9	50	0,9	45
Zgoda	189	95,9	0,98	185	0,98	180
Żelazna Góra	355	96,2	0,96	340	0,96	334
RAZEM	6217	95,6		6154	0,987	6083

Źródło: : Opracowanie własne na podstawie Bazy Rejestru Mieszkańców - zameldowania stałe

W tabeli powyżej przeliczono wskaźnikiem opracowanym na podstawie obserwacji ludności w poszczególnych miejscowościach na przestrzeni 4 ostatnich lat.

Wg tych wyliczeń liczba ludności w gminie zmniejszy się do 250 r. o 0,987 % czyli 134 osób w stosunku do ludności w roku 2017. Z analizy mieszkańców w latach 2015 do 2018 wynika, że:

- na terenie gminy dwie miejscowości całkowicie się wyludniły, są to msc. Działy i Skarbkowo,
- zmniejszenie zaludnienia notuje się w msc.: Brzeszczyny, Grabina, Glinka, Gronowo, Gronówko, Grzechotki, Grzędowo, Jarocin, Kalina, Klejnowo, Lipowina, Maciejewo, Pęciszewo, Rudlowo, Rusy, Ulnowo, Zawierz i Żelazna Góra.

Jednak ze względu na trendy obecnie zauważone przenoszenia się ludności z miast na tereny wiejskie należy także uwzględnić te tendencje.

Dla obliczenia prognozowanej liczby ludności, przyjęto założenie, że część ludności zamieszkałej w mieście Braniewie będzie chętna na zakup działki i budowę domu na terenie gminy, a tym samym przenieść się na teren gminy, tym bardziej, że w mieście tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej są ograniczone.

Założenia dotyczące wzrostu liczby mieszkańców poszczególnych miejscowości gminy Elbląg określono na podstawie dotychczasowych tendencji przyrostu naturalnego i skali migracji oraz wielkości zaludnienia miasta Braniewa, z którego przewiduje się, że ok. 1% gospodarstw domowych wyemigruje na tereny podmiejskie do 2030 r. a ok. 2,5 % do 2040 r.

Ze względu na walory krajobrazowe wybierane są tereny dobrze skomunikowane oraz położone w krajobrazie o wysokich walorach krajobrazowych, do tych terenów należą:

- tereny w sąsiedztwie miasta Braniewa, w tym Poleśna, Józefowo, Rogity, Bemowizna – Szyleny, Wola Lipowska, Siedlisko,
- tereny położone nad Zalewem Wiślanym, w tym Różaniec, Nowa Pasłęka i Ujście.

Zgodnie z danymi uzyskanymi z ostatniego Powszechnego Spisu Rolnego w 2010 r., na terenie gminy Braniewo znajduje się 588 gospodarstw rolnych, w tym 172 o powierzchni gospodarstwa powyżej 15 ha.

Na obszarze gminy (dane uzyskane ze Starostwa Braniewskiego) według stanu na 2016 rok znajduje się 833 ha gruntów zabudowanych, w tym:

- 56 ha - gruntów zabudowanych zabudową mieszkaniową,
- 39 ha - gruntów zabudowanych zabudową usługowo - przemysłową,

– 716 ha - gruntów pod terenami komunikacyjnymi (drogi, koleje),

Reszta terenów zabudowanych stanowi zabudowę rekreacyjną, użytki kopalne i zabudowę infrastrukturalną oraz pozostałą niesprecyzowaną.

Analizując zagospodarowanie terenu musimy także brać pod uwagę zagospodarowanie terenów jeszcze niezabudowanych. Poza terenami zabudowanymi znajdują się tereny przeznaczone pod zabudowę w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego lecz jeszcze niezabudowane oraz tereny przeznaczone pod zabudowę decyzją administracyjną wydaną przez Wójta w formie decyzji o warunkach zabudowy lub decyzji celu publicznego lecz na tym terenie są to bardzo niewielkie powierzchnie.

10.4.2. Ustalenia planów miejscowych

Sporządzone plany miejscowe obejmują obszar razem 47,87 ha terenu gminy. Razem są dwa miejscowe plany, które funkcjonują w obrocie prawnym.

W miejscowych planach tereny przeznaczone są pod zabudowę mieszkaniową jednorodzinną, usługi nieuciążliwe oraz tereny przemysłowe.

Analizując ustalenia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego wzięto pod uwagę tereny przeznaczone pod zabudowę mieszkaniową, mieszkaniową łączoną z usługami, produkcyjną oraz tereny zieleni parkowej.

W planach najwięcej terenów przeznaczono pod zabudowę mieszkaniową – 32,33 ha, pod zabudowę mieszkaniowo - usługową – 1,26 ha, pod zabudowę przemysłową 10,63 ha oraz 1,92 pod tereny zielone.

Nie analizowano terenów pozostawionych w użytkowaniu rolniczym i zabudowy związanej z rolnictwem a także usługami dla rolnictwa.

W trakcie opracowania jest 1 miejscowy plan zagospodarowania terenów przemysłowych

W tabeli poniżej dla każdego obowiązującego planu podane zostały powierzchnie dla wybranych funkcji z ustalonych planem. Część tych terenów jest już zabudowanych, natomiast zdecydowana większość czeka jeszcze na inwestora.

Tabela 19. Przeznaczenie terenów wg planów zagospodarowania przestrzennego

Tereny zabudowy mieszkaniowej		Tereny zabudowy mieszkaniowo - usługowej	Tereny zabudowy usługowej	Tereny Produkc. - usługowe	Tereny produkcyjne	Tereny sportu, rekreacji i wypoczynku	Miejsca obsługi podróży, w tym stacje benz., parkingi	Zieleń		
Jednorodzinnej	Wielorodzinna							Lasy	Zieleń naturalna	Zieleń parkowa

1. Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego										
Publikacja: Uchwała Nr 37/V/2007 z dnia 13 lipca 2007 Dz. Urz. Woj. Warm. - Mazur. Nr 131 poz. 1804										
8,38 ha	-	-	-	-	8,38 ha	-	-	-	-	-

2. Miejskowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego										
Publikacja: Uchwała Nr 52/V/2009 z dnia 30.09.2009 . Dz. Urz. Woj. Warm. - Mazurskiego nr 174 poz. 2398										
32,33 ha	-	1,26 ha	-	-	2,25 ha	-	-	-	-	1,92 ha
RAZEM 40,71 ha	-	1,26 ha	-	-	10,63 ha	-	-	-	-	1,92 ha

Ustaleniami planów przeznaczono pod budownictwo:

- jednorodzinne ok. 150 działek
- mieszkaniowo - usługowe ok. 10 działek
- oraz ok. 10 ha pod tereny produkcyjne.

10.5. Delimitacja terenów przeznaczonych pod zabudowę

Szacując zapotrzebowanie na nową zabudowę przeanalizowano wiele czynników, w tym m.in. demografię, migracje ludności, potrzeby mieszkaniowe, rynek pracy i inwestycji, a także obowiązujące plany miejscowe, decyzje o warunkach zabudowy oraz zapisy Studium co zostało zobrazowane we wstępnej części analizy.

Dla delimitacji obszaru wzięto pod uwagę:

- 1) wydane decyzje o warunkach zabudowy;
- 2) perspektywę czasową nie dłużej niż 30 lat;
- 3) uwarunkowania rozwoju, w tym:
 - a) położone w sąsiedztwie miasta,
 - b) posiadające wykształconą sieć komunikacji drogowej,
 - c) tereny wyróżniające się dobrymi warunkami klimatycznymi,
 - d) istniejące i rozpoczęte procesy podziałów terenów oraz zabudowy terenów wiejskich, na terenach o niskiej bonitacji gleb,
- 4) niepewność procesów rozwojowych wyrażającą się możliwością zwiększenia zapotrzebowania w stosunku do wyników analiz nie więcej niż 30%.

Podstawą atrakcyjności gminy jest jej położenie przy graniczne, nad Zalewem Wiślanym w sąsiedztwie ponad 7 000 miasta powiatowego oraz dobrze rozwiniętej sieci komunikacyjnej.

10.5.1. Bilans terenów przeznaczonych pod zabudowę

Szacując zapotrzebowanie na nową zabudowę przeanalizowano wiele czynników, w tym m.in. demografię, migracje ludności, potrzeby mieszkaniowe, rynek pracy i inwestycji, a także obowiązujące plany miejscowe, decyzje o warunkach zabudowy oraz zapisy Studium, co zostało przeanalizowane w części pierwszej.

Przyjęto następujące założenie:

- 1) **zmniejszenie liczby ludności do:**
 - w 2020 r. – ok. 6150 mieszkańców
 - w 2050 r. – ok. 6 080 mieszkańców;
- 2) **potrzeba wymiany substancji mieszkaniowej,**

3) wygoda, nowe potrzeby i nowe wymagania co do warunków zamieszkania**4) dla produkcji i usług nowe technologie i warunki pracy.**

Wynikiem przeprowadzonej analizy i przyjętych założeń w studium należy przeznaczyć w każdej miejscowości w obrębie zwartej zabudowy wsi tereny na uzupełnienie i wymianę istniejącej substancji, czyli ok. 20 % powierzchni terenu zabudowanego.

- Należy przewidzieć rozwój zabudowy miejscowości powiększając je o 30%, w tym pod zabudowę:
 - mieszkaniową (łącznie z zabudową mieszkaniowo - usługową) ok. 20%
 - produkcyjno-usługową ok. 30%.
 - dla terenów budownictwa mieszkaniowego jednorodzinnego przeznaczyć nowe tereny w bezpośrednim sąsiedztwie wsi Poleśna, Józefowo, Rogity, Bemowizna – Szyleny, Wola Lipowska, Siedlisko, Stępień;
 - nad Zalewem Wiślanym przeznaczyć tereny pod zabudowę turystyczną we wsi Różaniec, Nowa Pasłęka i Ujście.
 - dla produkcji i usług przeznaczyć tereny w obrębach Rusy, Rodowo, Wielewo – Zawierz, Gronowo, Grzechotki.

10.6. Możliwości finansowania przez gminę wykonania sieci komunikacyjnej i infrastruktury technicznej, a także infrastruktury społecznej, służących realizacji zadań własnych gminy

- Głównym uzasadnieniem lokalizacji nowej zabudowy jest wykorzystanie istniejących dróg publicznych: wojewódzkich, powiatowych i gminnych, które będą obsługiwały tereny po obu ich stronach.
- Nowe drogi gminne niezbędne do obsługi terenu projektowane w sporządzanych planach miejscowych projektowane będą w miarę potrzeb, w większości teren będzie obsługiwany przez drogi wewnętrzne.
- Realizacja sieci wodociągowo – kanalizacyjnej następować będzie sukcesywnie w miarę realizowanej zabudowy w części z budżetu gminy, w części z środków pomocowych.

Inwestycje zrealizowane w gminie w latach 2016, 2017, 2018

Drogi gminne

Lp.	Nazwa zadania	Miejscowość	Długość odcinka	Wartość zadania(brutto)
1.	Przebudowa drogi gminnej Lipowina - Strubiny w miejscowości Lipowina zlokalizowanej na działce 49/1 obręb Wola Lipowska	Lipowina	190 m	207.058,20 zł

2.	Remont drogi gminnej wewnętrznej w m. Lipowina na dz. nr 49/1 obręb Wola Lipowska	Lipowina	95,4 m	155.568,80 zł
2017				
1.	Przebudowa drogi w m. Młoteczno na dz. nr 1/16, 1/27, obręb Rodowo, Gmina Braniewo	Młoteczno	139 m	126.526,90 zł
2.	Przebudowa drogi w m. Młoteczno na dz. nr 1/28, obręb Rodowo, Gmina Braniewo	Młoteczno	45 m	74.135,85 zł
3.	Przebudowa drogi gminnej Nr 110009N na odc. Grzędowo-Krasnolipie	Grzędowo, Krasnolipie	1864 m	791.111,01 zł
4.	Przebudowa drogi gminnej Nr 110005N na odcinku Bemowizna-Szyleny	Bemowizna, Szyleny	1272 m	446.000,00 zł
2018				
1.	Przebudowa drogi wewnętrznej Lipowina - Strubiny	Strubiny	335 m	199.800,00 zł
2.	Przebudowa drogi wewnętrznej Lipowina – Strubiny – Etap II	Strubiny	155 m	26.166,55 zł
3.	Przebudowa drogi gminnej nr 110002N zlokalizowanej na działkach nr 39, 56 obręb Stępień	Garbina	442 m	295.260,63 zł
4.	Przebudowa drogi osiedlowej w miejscowości Lipowina gmina Braniewo z modernizacją oświetlenia	Lipowina	435 m	966.110,00 zł
5.	Przebudowa drogi gminnej w miejscowości. Maciejewo zlokalizowanej na działce nr 14/27 obręb Świętochowo	Maciejewo	266,6 m	304.907,53 zł

11. OCENA STANU ŚRODOWISKA ORAZ ŹRÓDŁA ZAGROZEŃ

11.1. Obszary zagrożone powodzią

Położenie części obszaru gminy nad Zalewem Wiślanym oraz przechodząca przez gminę rzeka Pasłęka niesie ze sobą zagrożenie występowania powodzi. Dla potrzeb planowania ochrony przed powodzią dyrektor regionalnego zarządu gospodarki wodnej (RZGW) sporządził studium ochrony przeciwpowodziowej, ustalające granice zasięgu wód powodziowych o określonym prawdopodobieństwie występowania oraz kierunki ochrony przed powodzią. Zgodnie z mapami zagrożenia powodziowego i mapami ryzyka powodziowego na terenie gminy występują dwa typy obszarów: obszary szczególnego zagrożenia (zalewu) powodzią i obszary potencjalnego zagrożenia (zalewu) powodzią. Obszar szczególnego zagrożenia to obszar przepływu wód powodziowych, obszar potencjalnego zagrożenia to obszar zagrożony zalaniem w przypadku

uszkodzenia (zniszczenia) wału przeciwpowodziowego lub awarii budowli hydrotechnicznej. Na terenie gminy występują:

1) Obszary szczególnego zagrożenia powodzią:

- a) obszar, na którym prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest wysokie i wynosi raz na 10 lat (Q 10%),
- b) obszar, na którym prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest średnie i wynosi raz na 100 lat (H 1%) (od rzeki Pasłęki oraz od strony morza, w tym morskich wód wewnętrznych),
- c) obszar między linią brzegu a wałem przeciwpowodziowym lub naturalnym wysokim brzegiem, w który wbudowano trasę wału przeciwpowodziowego,
- d) pas techniczny w rozumieniu ustawy o obszarach morskich Rzeczypospolitej Polskiej i administracji morskiej;

3) Obszary o niskim prawdopodobieństwie wystąpienia powodzi tj. raz na 500 lat (Q 0,2%) (od rzeki Pasłęki oraz od strony morza, w tym morskich wód wewnętrznych);

4) Obszar obejmujący tereny narażone na zalanie w przypadku zniszczenia lub uszkodzenia budowli ochronnych pasa technicznego.

Wyżej wymienione obszary zobrazowane zostały na rysunku – załączniku nr 2 do uchwały.

11.2. Jakość wód podziemnych

Głównym źródłem zaopatrzenia w wodę w powiecie jest czwartorzędowe piętro wodonośne. Lokalnie jest wykorzystywane piętro trzeciorzędowe i kredowe. W powiecie wydzielono 1 zbiornik wód podziemnych wymagający szczególnej ochrony "Zbiornik między morenowy Dąbrowa" (GZWP - 201). Jest to zbiornik zamknięty typu porowego z utworami wodonośnymi pochodzącymi z okresu czwartorzędu. Dobrą zasobnością w wody podziemne o małej możliwości zanieczyszczenia charakteryzuje się obszar środkowej i południowej części gminy Wilczęta. Duża możliwość zanieczyszczenia wód podziemnych występuje w gminie Frombork i na zachód od Braniewa. Występują tu wody o średniej zasobności. Na pozostałym obszarze powiatu występują wody podziemne o średniej zasobności i małej możliwości zanieczyszczenia wód i poziomu użytkowego. W ostatnich latach na obszarze powiatu nie był prowadzony monitoring diagnostyczny wód podziemnych. Wykonany jest „Projekt prac geologicznych dla ustalenia zasobów dyspozycyjnych wód podziemnych części zlewni Zalewu Wiślanego - zlewnia Baudy oraz zlewnia Pasłęki”.

11.3. Jakość powietrza atmosferycznego

Jedną z najpoważniejszych przyczyn zmian klimatu w skali lokalnej, regionalnej i globalnej jest zanieczyszczenie powietrza atmosferycznego. Głównym źródłem informacji o stanie zanieczyszczenia atmosfery jest obserwacja zmian jakie zachodzą w ilości emitowanych zanieczyszczeń do powietrza oraz stężeń zanieczyszczeń powietrza i opadów atmosferycznych. Powiat braniewski położony jest w dość bliskim sąsiedztwie dużych "źródeł" emisji zanieczyszczeń do powietrza. Są to miasto Elbląg, Trójmiasto i miasto Kaliningrad. Znajdują się one na kierunku napływu przeważających mas powietrza. Na terenie powiatu braniewskiego nie ma stałych punktów pomiarowych należących do sieci Państwowego Monitoringu Środowiska oraz innych sieci

pomiarowych. Nie przeprowadzano również badań stężeń zanieczyszczeń powietrza stacją mobilną WIOŚ w Olsztynie.

Podstawowym kryterium jakości powietrza w powiecie jest ocena poziomu substancji w powietrzu wykonywana przez Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska w oparciu o dostępne wyniki badań pochodzące z terenu województwa warmińsko-mazurskiego (pomiaru własne WIOŚ Olsztyn, pomiary Inspekcji Sanitarnej - Monitoring Oczekiwanych Efektów i Korzyści Zdrowotnych, Instytutu Ochrony Środowiska - stacja w Diablej Górze oraz Instytutu Badawczego Leśnictwa). W wyniku przeprowadzonej analizy danych w powiecie braniewskim nie stwierdzono przekroczenia dopuszczalnego poziomu stężeń ze względu na kryterium ochrony zdrowia ludzi oraz ochrony roślin - teren powiatu oceniono jako klasa A9.

Z powodu dużej zmienności warunków meteorologicznych oraz w zależności od miejsca i czasu ilości wnoszonych przez opady atmosferyczne zanieczyszczeń są bardzo zróżnicowane. Wielkość depozycji danej substancji wprowadzanej na zdefiniowany obszar zależy od koncentracji danej substancji w opadzie atmosferycznym i jego ilości. W 2010 r. na obszar powiatu braniewskiego wody opadowe wniosły: 1 765 ton siarczanów, 867 ton chlorków, 381 ton (N) azotynów i azotanów, 579 ton azotu amonowego, 1158 ton azotu ogólnego, 3,49 ton fosforu ogólnego, 510 ton sodu, 166 ton potasu, 708 ton wapnia, 106 ton magnezu, 46,5 tony cynku, 3,8 tony miedzi, 19,6 tony żelaza, 0,96 tony ołowiu, 0,131 tony kadmu, 0,79 tony niklu, 0,289 tony chromu, 3,93 tony manganu i 3,46 tony wolnych jonów wodorowych. Wprowadzany depozyt zanieczyszczeń atmosferycznych na obszar powiatu stanowi znaczące źródło zanieczyszczeń oddziałujących na stan środowiska naturalnego tego regionu. Na przestrzeni lat 1999-2010 obserwuje się malejącą tendencję ilości wprowadzanych przez wody opadowe ładunków zanieczyszczeń wielu badanych substancji.

11.4. Jakość gleb

Na terenie powiatu jak i gminy przeważają gleby brunatne właściwe oraz glejowe, murszowe, torfowe i mady rzeczne. Na przeważającym obszarze występują gleby gruntów ornych z przewagą klas bonitacyjnych III a i III b, jedynie w gminie Pieniężno i zachodniej części gminy Lelkowo klas IV a i IV b. Gleby na terenie powiatu charakteryzują się okresowo odgórnie nadmiernym uwilgotnieniem oraz bardzo małą podatnością na degradację. W latach 2002-2005 Okręgowa Stacja Chemiczno-Rolnicza w Olsztynie wykonała analizy próbek gleby, określając ich odczyn, zawartość przyswajalnych form fosforu, potasu i magnezu. Przebadano w powiecie braniewskim 17 824,16 ha użytków rolnych. Gleby bardzo kwaśne o $\text{pH} < 4,5$ stanowiły 32 %, a kwaśne ($4,5 < \text{pH} < 5,5$) 51 % powierzchni użytków rolnych w powiecie i jest to najwyższy wskaźnik w skali województwa. Badania wskazują, że udział gleb bardzo kwaśnych i kwaśnych w stosunku do poprzednich okresów badawczych (1998-2001) systematycznie wzrasta i w 2006 r. wyniósł 84%. Świadczy to o zbyt małym zużyciu nawozów wapniowych. Wapnowanie należy uznać za konieczne na 54 % oraz za potrzebne na 22 % powierzchni użytków rolnych. Porównując wyniki badań w wymienionych okresach badawczych na zawartość przyswajalnych form fosforu, potasu i magnezu,

zauważa się spadek udziału gleb o bardzo niskiej i niskiej zasobności wymienionych pierwiastków. W skali powiatu gleby o bardzo niskiej i niskiej zawartości przyswajalnego fosforu stanowiły 52 %, potasu - 17 % i magnezu - 25 % powierzchni użytków rolnych.

11.5. Klimat akustyczny

Hałas stanowi jedno ze źródeł zanieczyszczenia środowiska, wzrastające w ostatnich latach w związku z rozwojem komunikacji, uprzemysłowieniem i postępującą urbanizacją. Odczuwany jest przez ich mieszkańców jako jeden z najbardziej uciążliwych czynników wpływających ujemnie na środowisko i samopoczucie. Hałas wywołuje zmęczenie, złe samopoczucie, utrudnia wypoczynek, może prowadzić do częściowej lub całkowitej utraty słuchu. Ponadto powoduje poważne zmiany psychosomatyczne, jak zagrożenie nadciśnieniem, zaburzenia nerwowe, zaburzenia w układzie kostno - naczyniowym.

Hałasem nazywa się każdy dźwięk, który w danych warunkach jest określony jako szkodliwy, uciążliwy lub przeszkadzający, niezależnie od jego parametrów fizycznych. Odczucie hałasu jest więc bardzo subiektywne i zależy od wrażliwości słuchowej poszczególnych jednostek. Zespół zjawisk akustycznych zachodzących w środowisku, określony za pomocą parametrów akustycznych czasu i przestrzeni nazywa się umownie klimatem akustycznym środowiska zewnętrznego. Uciążliwość hałasu dla organizmu zależy od natężenia dźwięku, jego częstotliwości i czasu trwania. Wyróżnia się trzy główne rodzaje hałasu, według źródła powstawania:

- hałas przemysłowy powodowany przez urządzenia i maszyny w obiektach przemysłowych i usługowych,
- hałas komunikacyjny pochodzący od środków transportu drogowego, kolejowego i lotniczego,
- hałas komunalny występujący w budynkach mieszkalnych, szczególnie wielorodzinnych i w obiektach użyteczności publicznej.

Z uwagi na fakt, iż na terenie miasta brak dużych zakładów przemysłowych, mogących emitować hałas zagrażający zdrowiu ludzi czy wartościom środowiskowym większe zagrożenie w tym zakresie stwarzać może hałas związany z komunikacją, głównie związaną z transportem samochodowym, w mniejszym stopniu kolejowym (przez miasto przebiega trasa kolejowa, jednak jest użytkowania kilka razy w ciągu dnia, głównie w okresie wakacyjnym). Jednak są to tylko teoretyczne rozważania; na podstawie zwiększającego się natężenia ruchu, z powodu wzrastającej stale ilości środków transportu samochodowych, wnioskować należy iż sytuacja ulega pogorszeniu. Od roku 2004 zjawisko to nie było jednak badane. Przeprowadzono wówczas pomiary w przedziale czasowym reprezentatywnym dla pory dziennej od 9.00 do 14.00, w czterech punktach miasta. W rejonie Braniewa dopuszczalny poziom hałasu wynosi 60 dB, natomiast pomiary wykazały jego przekroczenie o ok. 10-15 dB (15-25%). Ponieważ są to wyniki sprzed kilku lat, w ciągu których ilość i jakość poruszających się po drogach pojazdów uległa znacznej zmianie, aby mieć prawdziwy obraz sytuacji należałoby zaktualizować powyższe pomiary. Z pewnością poprawić jakość klimatu akustycznego w mieście można poprzez realizację obwodnicy miasta Braniewa, zastosowanie zieleni izolacyjnej, eliminację z dróg pojazdów źle skonstruowanych czy wyeksploatowanych. Hałas

przemysłowy nie stanowi zagrożenia, mogą występować jedynie w mieście niewielkie lokalne jego źródła. Są one na bieżąco kontrolowane przez odpowiednie organy (WIOŚ). Reasumując należy pamiętać o hałasie jako specyficznym czynniku, powszechnie występującym i stanowiącym o niższej jakości środowiska. Na terenie Braniewa element ten nie stanowi większego problemu, jednak zaleca się zwrócenie uwagi na działania zapobiegające wzrostowi jego wartości. Największe zagrożenie stanowi tu hałas komunikacyjny, głównie związany z transportem samochodowym, jednak metody jego zmniejszania są kosztowne i niełatwe w bezpośredniej realizacji. Niewielkie istniejące źródła przemysłowe są pod stałą kontrolą odpowiednich organów ochrony środowiska.

11.6. Promieniowanie elektromagnetyczne niejonizujące

Wśród zidentyfikowanych, szkodliwych dla środowiska, rodzajów promieniowania powodowanego przez działalność człowieka, można wyróżnić:

- promieniowanie jonizujące, pojawiające się w wyniku użytkowania zarówno wzbogaconych, jak i naturalnych substancji promieniotwórczych w energetyce jądrowej, ochronie zdrowia, przemyśle, badaniach naukowych; rejestr promieniowania jonizującego prowadzi Wojewódzka Stacja Sanitarно-Epidemiologiczna w Olsztynie;
- promieniowanie niejonizujące, pojawiające się wokół linii energetycznych wysokiego napięcia, radiostacji, pracujących silników elektrycznych oraz instalacji przemysłowych, urządzeń łączności, domowego sprzętu elektrycznego, elektronicznego itp.

Promieniowanie jonizujące. Poza naturalnymi źródłami tego promieniowania pochodzić może na terenie Braniewa z dwóch źródeł sztucznych, jakimi są aparaty rentgenowskie w zakładach opieki zdrowotnej. Są one odpowiednio zabezpieczone i monitorowane. Koordynację i nadzór nad kontrolą zagrożenia radiologicznego i skażeń promieniotwórczych, prowadzoną przez szereg placówek, sprawuje Prezes Państwowej Agencji Atomistyki.

Promieniowanie niejonizujące. Największe oddziaływanie w postaci promieniowania niejonizującego wykazują linie elektroenergetyczne wysokich napięć. Ich występowanie wymaga określenia stref ochronnych, zależnych od natężenia pola elektrycznego. Pod liniami o napięciu powyżej 110 kV może występować II strefa ochronna z zakazem lokalizacji budynków mieszkalnych. Aktualnie na terenie miasta występuje linia elektroenergetyczna o napięciu 110 kV oraz stacja GPZ 110/15 kV. Znaczącym źródłem promieniowania są również stacje bazowe telefonii komórkowych (rozsiewacze, paraboliczne anteny linii radiowych), jednak odpowiednie parametry masztu i pracy anteny zapobiegają negatywnemu wpływowi tych obiektów na ludzi.

Podsumowując, intensywny rozwój źródeł pól elektromagnetycznych powoduje ogólny wzrost poziomu tła promieniowania elektromagnetycznego w środowisku oraz powiększanie się liczby i powierzchni obszarów o podwyższonym poziomie natężenia promieniowania. Dotychczasowy wzrost poziomu tła elektromagnetycznego nie zwiększył na tyle istotnie, aby mógł stanowić zagrożenie dla środowiska i ludności. Ze względu na szybki rozwój infrastruktury przekazywania informacji opartej na technikach radiowych pociąga za sobą dalszy wzrost natężenia pól elektromagnetycznych wielkiej częstotliwości.

11.7. Gospodarka odpadami

Odpady komunalne

Składowisko odpadów znajduje się w południowej części miasta Braniewa, odbiorem odpadów komunalnych. W 2007 roku na składowisko miejskie trafiło 7159,68 Mg odpadów komunalnych. Z powodzeniem funkcjonuje system selektywnej zbiórki odpadów, wyodrębniający ze strumienia odpadów komunalnych makulaturę, tworzywa sztuczne, szkło i drobny złom.

Planuje się również wprowadzenie systemu zachęcającego do eliminowania minimalizacji ilości odpadów biodegradowalnych w ogólnym strumieniu odpadów trafiających na składowisko. Składowisko w Braniewie jest najnowocześniejszym w powiecie. Posiada dobrą izolację podłoża (głina, folia), drenaż odprowadzający odcieki, a przede wszystkim instalację do odzysku energii. Odcieki są gromadzone w zbiorniku o pojemności 40,6 m³ i rozsączone w zdeponowanych złożach, a nadmiar wywożony do stacji zlewnej w oczyszczalni ścieków. Składowisko znajduje się w odległości ok. 1 km do najbliższych zabudowań, zabezpieczone płotem i 10-metrowej szerokości pasem zieleni, posiada instalację piezometrów. Na terenie składowiska działa spycharka oraz ciągnik gąsienicowy. Składowisko zaopatrzone jest w wagę i brodzik dezynfekcyjny zapobiegający wywożeniu zanieczyszczeń i drobnoustrojów z terenu składowiska. Prowadzony na bieżąco monitoring wód odciekowych, podziemnych, gazu składowiskowego nie wykazują negatywnego wpływu składowiska na środowisko naturalne.

Odpady niebezpieczne

Odpady niebezpieczne na terenie Braniewa mogą pochodzić z podmiotów produkcyjnych i usługowych, ale również znajdować się mogą w strumieniu odpadów komunalnych. Podmioty prowadzące działalność związaną z wytwarzaniem odpadów niebezpiecznych prowadzą we własnym zakresie zbiórkę i przekazują je odpowiednim firmom obierającym. Ilość tych odpadów jest trudna do oszacowania ze względu na brak danych. W celu wyeliminowania odpadów niebezpiecznych ze strumienia odpadów komunalnych prowadzona jest selektywna zbiórka baterii oraz planowana jest zbiórka przeterminowanych leków (zakupione pojemniki). Na terenie miasta nie występują mogilniki ani inne miejsca deponowania odpadów niebezpiecznych.

Odpady przemysłowe

Ze względu na brak występowania na terenie miasta większych zakładów przemysłowych odpady pochodzące z tego typu procesów nie stanowią większego zagrożenia. Brak jest również odpowiedniej i ilości wiarygodnych danych na temat ilości odpadów wytwarzanych przez podmioty gospodarcze. Jednocześnie brak zaobserwowanych i zgłaszanych nieprawidłowości w tym zakresie.

Komunalne osady ściekowe

Komunalne osady ściekowe wytworzone w oczyszczalni ścieków są deponowane na terenach zarządzanych przez Wodociągi Miejskie na składowisku miejskim w Braniewie i wykorzystywane do rekultywacji przyległych terenów po poligonowych. Trwają końcowe prace związane z budową kompostowni na terenie oczyszczalni, która miałaby odciążyć składowisko od początku roku 2010;

wówczas osady planuje się wykorzystać do celów przyrodniczych na plantacjach wierzby energetycznej.

Podsumowując, można stwierdzić, iż gospodarka odpadami na terenie miasta jest prowadzona poprawnie. Nie widać szczególnie uciążliwych czy zagrażających środowisku wytwórców odpadów. Rozwija się system selektywnej zbiórki odpadów komunalnych.

12. STAN SYSTEMÓW KOMUNIKACJI I INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ, W TYM STOPNIA UPORZĄDKOWANIA GOSPODARKI ŚCIEKOWEJ, ENERGETYCZNEJ ORAZ GOSPODARKI ODPADAMI

12.1. System komunikacji

Gmina Braniewo posiada dobrze rozwinięty system komunikacji drogowej oparty o system dróg: krajowych, wojewódzkich, powiatowych i gminnych, zapewniający powiązania poszczególnych miejscowości z siedzibą gminy, powiatu i województwa.

Głównym powiązaniem gminy z gminami sąsiednimi oraz sąsiednimi jednostkami miejskimi i województwem są drogi: krajowe nr 22 i nr 54 oraz wojewódzkie nr 507 i nr 504.

Na podstawie rozwoju gminy w układzie komunikacyjnym dokonano podziału funkcjonalnego dróg publicznych na układ:

- nadrzędny;
 - podstawowy;
 - pomocniczy.
- a) Układ nadrzędny - nadrzędnym układem komunikacyjnym w gminie Braniewo jest droga krajowa nr S22 i droga krajowa nr 54.
- b) Układ podstawowy - powinien zapewnić powiązanie gminy z województwem i powiatem oraz pełnić funkcję głównych powiązań sieci osadniczej na obszarze gminy. Do układu podstawowego zalicza się drogi zapewniające połączenie miasta będącego siedzibą powiatu z siedzibami gmin oraz siedzib gmin między sobą.

Sieć dróg układu podstawowego tworzyć będą drogi:

-
- Elbląg - Podgrodzie - Braniewo
 - Braniewo - Pieniężno - Orneta - Dobre Miasto
 - Droga krajowa nr 54 - Lipówka
 - Różaniec - Ułowo
 - Rusy - Rodowo
 - Braniewo - Świętochowo
 - Gronowo - Pęciszewo
 - Żelazna Góra - Jachowo
 - Żelazna Góra -Górowo Iławeckie
 - Krzewno - Krasnolipie
 - Nowa Pasłęka - Braniewo
 - Stara Pasłęka - Braniewo
 - Braniewo - Pakosze
 - Kalinowiec - Lipowina
 - Grzechotki - Gronówko

- c) Układ pomocniczy - wspomaga układ podstawowy gminy, zapewnia obsługę sieci osadniczej rozproszonej i skupionej oraz dojazdy do ośrodków turystycznych, do lasów i pól.

Do najważniejszych powiązań układu pomocniczego należą drogi gminne:

Sieć dróg układu pomocniczego tworzyć będą drogi:

- Stępień - Grabina - Biedkowo	nr110001N
- Grabina - droga nr 504	nr110002N
- Podgórze - Braniewo	nr110003N
- dr. nr 1312N (Zgoda) - Rogity	nr 110004N
- Zawierz - Bemowizna - Biedkowo	nr110005N
- Bobrowiec - Szyleny	nr 110006N
- Świętochowo - Zakrzewiec - Kiersy	nr 110007N
- Pęciszewo - gr. gminy	nr 110008N
- Grzędowo - Krasnolipie	nr 110009N
- Wola Lipowska - Mikołajewo - gr. gm.	nr 110010N
- Braniewo - Pierzchały	(poprzedni nr drogi 1381N)
- Lipowina - gr. gminy	(poprzedni nr drogi 1383N)
- Szyleny - Płoskinia	(poprzedni nr drogi 1387N)

12.2. Komunikacja kolejowa.

Przez teren gminy przebiega linia kolejowa I - rzędna nr 204 relacji Malbork - Braniewo, znaczenia krajowego, położona w korytarzu europejskim transportowym IA - niezbędna jest jej przebudowa, która umożliwi rozwijanie prędkości 160km/godz. W granicach miasta Braniewo znajduje się przejście graniczne kolejowe.

Przez teren gminy przebiegają również kolejowe linie regionalne nr 217, 221, 254 relacji Elbląg - Braniewo, Olsztyn - Braniewo oraz linia Elbląg – Frombork Braniewo, na której jest zawieszone kursowanie pociągów tak pasażerskich jak i towarowych.

Dla mieszkańców gminy Braniewo spełniają one znaczącą rolę stanowiąc środek komunikacji w transporcie do pracy i szkół.

Linia kolejowa Elbląg – Frombork Braniewo przebiega w bardzo urozmaiconym oraz atrakcyjnym krajobrazie nadzalewowym i winna służyć jeżeli nie mieszkańcom tego terenu ale turystom zwiedzającym te zakątki Polski północnej.

12,3, Drogi wodne

Gmina Braniewo została objęta w projekcie "Pętla Żuławska - rozwój turystyki wodnej", który dotyczy wykreowania markowego produktu turystycznego, na który składają się: oryginalna kompozycja różnych dóbr turystycznych (walorów i atrakcji) oraz przeróżnych usług umożliwiających ich turystyczne wykorzystanie w trakcie pobytu na terenie Żuław i Zalewu Wiślanego. Obejmuje on niezwykle atrakcyjny obszar wodny, którego oś stanowią szlaki wodne o długości 303,3 km (Wisła, Martwa Wisła, Szkarpawa, Wisła Królewiecka, Nogat, Kanał Jagielloński, Elbląg i Pasłęka) oraz część polskiego Zalewu Wiślanego o powierzchni 328 km² (niemal 3 krotnie większy od największego polskiego Jez. Śniardwy). To również wyjątkowe i zróżnicowane środowisko przyrodnicze, unikalne w skali europejskiej, obejmujące deltę Wisły oraz Zalew Wiślany, niespotykany potencjał krajobrazowy oraz szczególny charakter hydrograficzny a także klimat.

Ponadto łączy obiekty związane z unikatowym w skali kraju dziedzictwem kulturowym Żuław Wiślanych, powstałym w wyniku ścierania się różnych kultur na przestrzeni wieków (obiekty sakralne, zamki gotyckie, mosty zwodzone, śluzy, domy podcieniowe, itp.). Projekt Pętla Żuławska - rozwój turystyki wodnej w części inwestycyjnej zakłada kompleksowy rozwój turystyki wodnej w obszarze Dłty Wisły i Zalewu Wiślanego. Obszar objęty projektem to teren Żuław i Zalewu Wiślanego wraz z Mierzeją Wiślaną. W ramach projektu przewidziano stworzenie portów i przystani żeglarskich oraz pomostów cumowniczych służących zarówno aktywnemu uprawianiu sportów wodnych jak również innym formom turystyki.

Gmina Braniewo powinna współpracować z gminami położonymi wzdłuż rzeki Pasłęki i Zalewu Wiślanego na rzecz tworzenia wspólnej polityki zagospodarowania i wykorzystania szlaków komunikacji wodnej.

Zasilanie energetyczne i zaopatrzenie w gaz

12.4. Energia elektryczna

Zasilanie Gminy Braniewo w energię elektryczną odbywa się z 2 Głównych Punktów Zasilania - GPZ Braniewo i GPZ Piotrowiec.

Energia elektryczna do Gminy Braniewo jest doprowadzana liniami napowietrznymi średnich napięć (SN) 20kV i 15 kV. Linie średnich napięć doprowadzane są do stacji transformatorowych (SN/nn) 20/0,4 kV i 15 kV, skąd z liniami napowietrznymi niskiego napięcia zasilani są odbiorcy. Istniejąca sieć w pełni pokrywa zapotrzebowanie na energię elektryczną odbiorców bytowo – komunalnych, zakładów przemysłowych i obiektów usługowych.

W ramach polityki energetycznej państwa promowane jest pozyskanie energii ze źródeł odnawialnych, która nie zanieczyszcza środowiska.

12.5. Gaz

W gminie Braniewo nie występuje sieć gazowa niskiego, średniego i wysokiego ciśnienia. Na terenie Gminy Braniewo brak jest infrastruktury technicznej umożliwiającej dostawę do odbiorców gazu ziemnego. Wobec braku sieci gazu ziemnego na terenie Gminy Braniewo, jej mieszkańcy korzystają z gazu propan-butan. Gazyfikacja gminy będzie następowała na warunkach technicznych określonych przez operatora sieci gazowej.

Należy dążyć do objęcia siecią gazową średniego ciśnienia wszystkich miejscowości gminnych co pozwoli na podniesienie poziomu życia ludności jak również eliminację istniejących źródeł ciepła i zastąpienie ich wysokosprawnymi kotłowniami gazowymi:

- paliwo gazowe zaliczone zostało do grupy paliw ekologicznych o niskiej emisji zanieczyszczeń do powietrza, co powoduje, że nie powinno się odchodzić od koncepcji doprowadzenia gazu ziemnego do większości miejscowości na terenie gminy;
- gmina Braniewo położona jest na obszarze, gdzie potencjalnie w niższych partiach poziomów geologicznych wskazuje się możliwość występowania gazu niekonwencjonalnego a działania ponadlokalne zmierzają do rozpoznania zasobów gazu -po dokonaniu rozpoznania zasobów, bilansu ekonomicznego oraz dokonania oceny wpływu na środowisko będą podejmowane

działania zmierzające do wydobywania surowca.

12.5. Zaopatrzenie w ciepło

Znacząca część ludności Gminy Braniewo mieszka w zabudowie jednorodzinnej. Duże rozproszenie budownictwa jednorodzinnego i wielorodzinnego oraz brak dostępu do sieci ciepłowniczej na terenie Gminy jest głównym powodem tego, że mieszkańcy zmuszeni są do ogrzewania budynków za pomocą indywidualnych źródeł ciepła, wykorzystując jako paliwo przeważnie węgiel, biomasę, w mniejszym stopniu olej opałowy czy LPG.

Na obszarze gminy pracuje pięć kotłowni lokalnych. System zaopatrzenia w ciepło z lokalnych sieci ciepłowniczych funkcjonuje na terenie miejscowości Bemowizna, Młotecznno, Podleśne, Rudłowo, Ułowo gdzie w 2006 roku uruchomiono kotłownię wykorzystującą biomasę (słomę). Zamontowano w niej 4 kotły o mocy 250 kW każdy oraz 1 kocioł o mocy 150 kW opalane brykietami ze słomy. W miejscowości Lipowina funkcjonuje kotłownia o mocy 2,2 MW opalana miałem węglowym.

13. SWOT

Bilans mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń stanowiący syntezę uwarunkowań gminnych. Uwzględniając diagnozę stanu aktualnego sytuacji gminy Braniewo sporządzone zostało następujące zestawienie mocnych i słabych stron gminy, a także szans i zagrożeń w zakresie jej rozwoju lokalnego.

Mocne strony

13.1. Synteza uwarunkowań zagospodarowania przestrzennego Gminy Braniewo

Zidentyfikowanie głównych problemów obszaru, świadczących o stopniu podatności przestrzeni i procesów w niej zachodzących związanych z podażą zasobów i potencjałów tkwiących w gminie (tzw. szans i mocnych stron), służących rozwojowi obszaru oraz niekorzystnych zjawisk i zachowań zachodzących w przestrzeni (barier i słabych stron) ograniczających lub wpływających hamująco na rozwój przestrzenny gminy stanowi podstawę dla formułowania kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

Zidentyfikowane główne problemy zostały podzielone na:

- a) uwarunkowania zewnętrzne wynikające z otoczenia obszaru, takich jak położenie geopolityczne i geograficzne, uwarunkowania systemowe czy uwarunkowania wynikające z Koncepcji polityki zagospodarowania kraju na obszarze województwa itp.;
- b) uwarunkowania wewnętrzne wynikające z zasobów zjawisk, mechanizmów i procesów zachodzących na obszarze gminy Braniewo odniesione do układu sfer problemowych.
- c) Uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne zostały zestawione w układzie zidentyfikowanych zjawisk:
- d) stymulujących rozwój, będące zbiorem czynników i zjawisk pozytywnych, których wykorzystanie jest podstawą rozwoju regionu;
- e) hamujących rozwój, których likwidacja stanowi warunek pozytywnych (pożądanych) przekształceń zachodzących w przestrzeni.

13.1.1. Uwarunkowania stanowiące podstawę rozwoju gminy.

1) Czynniki zewnętrzne:

- a) atrakcyjne położenie przy granicy lądowej z rosyjskim obwodem kaliningradzkim - stanowiącym specjalną strefę ekonomiczną, a także nad granicznym akwenem morskim - Zalewem Wiślanym;
- b) dogodne położenie gminy na ukształtowanych trasach komunikacyjnych w tym:
 - dróg kołowych:
 - Elbląg – Frombork – Braniewo – z przejściem granicznym w Gronowie,
 - Braniewo – Pieniężno – Orneta – Olsztyn,
 - Elbląg – Chruściel – Grzechotki – Kaliningrad z przejściem granicznym w Grzechotkach;
 - linii kolejowych:
 - Berlin – Szczecin – Gdańsk – Elbląg – Braniewo – Kaliningrad z przejściem granicznym w Braniewie,
 - Braniewo – Pieniężno – Orneta – Olsztyn;
- c) duże znaczenie gospodarcze w międzynarodowym systemie kolejowym historycznie ukształtowanego przygranicznego węzła kolejowego Braniewo;
- d) przejścia graniczne: istniejące drogowe w Gronowie i Grzechotkach, stwarzające możliwości wymiany gospodarczej oraz obsługi ruchu granicznego;
- e) potencjalne możliwości wykorzystania ujściowego odcinka Pasłęki (Braniewo, Nowa Pasłęka dla reaktywowania towarowego transportu wodnego, pasażerskiej żeglugi turystycznej i żeglarstwa;
- f) położenie w obszarze Zielonych Płuc Polski, Zielonym Pierścieniu wokół Bałtyku oraz na trasie przelotu ptaków Skandynawia – południowa Europa, umożliwiające uzyskania środków pozabudżetowych na modernizację infrastruktury ochrony środowiska;
- g) sąsiedztwo atrakcyjnych przyrodniczo i krajobrazowo obszarów (Zalew Wiślan, dolina rzeki Pasłęki, Wysoczyzna Elbląska, Mierzeja Wiśłana) oraz ośrodków krajoznawczych o wybitnych i znaczących walorach krajobrazowych (miasta: Frombork, Braniewo, Orneta, Pieniężno) – mogących wywołać popyt na obsługę ruchu turystyczno – krajoznawczego;
- h) zmodernizowany węzeł infrastrukturalny miasta Braniewa dobrze obsługujący zachodnią część gminy w zakresie:
 - elektroenergetyki - Główny Punkt Zasilania 110/15 kV, w tym linia energetyczna 110 kV;
 - unieszkodliwiania odpadów stałych i ciekłych składowisko odpadów w Braniewie;
 - oczyszczalnia ścieków komunalnych w nowoczesnej oczyszczalni mechaniczno – biologicznej w Braniewie.

2) Czynniki wewnętrzne społeczno – ekonomiczne.

Wykorzystanie walorów zewnętrznych wynikających z położenia geograficznego i geopolitycznego wiąże się z rozwojem gospodarczym, w tym z:

- wysoką wartością i relatywnie dużą łatwością pozyskania terenów dla funkcji handlowo – produkcyjnych położonych wokół Braniewa, przejścia granicznego w Gronowie i Grzechotkach oraz przy drodze Braniewo – Pieniężno dla funkcji handlowo – produkcyjnych;
- małym zaludnieniem, relatywnie dużą lesistością oraz walorami przyrodniczymi, kulturowymi i krajobrazowymi doliny Pasłęki, Wybrzeża Staropruskiego, doliny rzek Banówki i Omazy oraz wielu wiejskich jednostek osadniczych o zachowanych tradycyjnych układach ruralistycznych i nie zdegradowanym krajobrazie - stanowią potencjalnie znaczącą wartość dla rozwoju różnych ekstensywnych form rozwoju turystyki (agroturystyka, ekoturystyka, klimatolecznictwo itp.).

3) Czynniki przyrodnicze i kulturowe:

- a) relatywnie znaczna lesistość oraz warunki dla jej zwiększenia (małe zaludnienie);
- b) dominująca rola zadrzewionych dolin rzecznych w krajobrazie i strukturze przestrzennej gminy;
- c) pozytywny wpływ Zalewu Wiślanego i układu hydrograficznego gminy na klimat lokalny;
- d) zachowanie obszarów o wysokim stanie biotycznym oraz o istotnym znaczeniu w systemie powiązań przyrodniczych, które objęte są ochroną poprzez następujące formy prawne:
 - obszary chronionego krajobrazu;
 - rezerваты przyrody (torfowiskowego i ssaków);
 - obszary Natura 2000 (*ptasie i siedliskowe*);
 - pomniki przyrody;
- e) zachowane układy ruralistyczne i architektura większości wsi indywidualnych oraz ślady zespołów pałacowo – parkowych;
- f) małe zaludnienie obszarów wiejskich - znaczące kompleksy obszarów otwartych o nie zdegradowanym krajobrazie - możliwość zachowania dobrej kondycji ekosystemów i efektywnego wykorzystania dla potrzeb turystyki;
- g) dobre warunki agroklimatyczne stanowiące istotny potencjał dla rozwoju rolnictwa ekologicznego oraz hodowli owiec i bydła.

4) Czynniki techniczno – infrastrukturalne:

- a) dobre połączenie komunikacyjne z miastem Braniewem zachodniej i centralnej części gminy poprzez dogodny układ komunikacji drogowej krajowej i wojewódzkiej oraz kolejowej znaczenia pierwszorzędowego i miejscowego;
- b) dość dobre zaopatrzenie w energię elektryczną całego obszaru gminy na poziomie obecnych potrzeb oraz rezerwę mocy w GPZ Braniewo;
- c) znaczne rezerwy wody dość dobrej jakości na ujęciach głębinowych oraz potencjalne możliwości dla nowych ujęć;
- d) możliwości dla obsługi gminy w komunalne systemy miejskie w zakresie zaopatrzenia w wodę, odprowadzania ścieków i usuwania nieczystości stałych.

13.1.2. Uwarunkowania ograniczające rozwój gminy.

1) Czynniki zewnętrzne:

- a) niedoinwestowanie infrastrukturalne terenów przygranicznych w podstawowe sieci infrastruktury technicznej;
- b) brak ciągłości rozwoju historycznego Warmii i przywiązania mieszkańców do lokalnych tradycji kulturowych – wpływających na stan emocjonalnych więzi z terenem;
- c) szeroki zasięg bezrobocia strukturalnego związany z upadłością państwowej gospodarki rolnej w całym subregionie, zwłaszcza na terenach wiejskich;
- d) potencjalne nadzwyczajne zagrożenia skażenia środowiska w strefach podwyższonego ryzyka sąsiadujących z tranzytowymi trasami komunikacyjnymi oraz szczególnego zagrożenia powodzią na terenach zalewowych;
- e) potencjalne zagrożenie poważną awarią ze strony zakładu o dużym ryzyku wystąpienia poważnej awarii, który jest zlokalizowany na terenie miasta Braniewo.

1) Czynniki wewnętrzne:

a) Czynniki społeczno – ekonomiczne:

- niekorzystne zjawiska społeczne na obszarach wsi popegeerowskich, szczególnie we wschodniej części gminy, wynikające z bezrobocia, ubożenia i niedostosowania do zmieniającej się sytuacji ekonomicznej:
 - ucieczka ludzi młodych, najbardziej dynamicznych;
 - słaba dynamika rozwoju przedsiębiorczości;
 - mała ruchliwość społeczna;
 - zjawiska patologii społecznej;
 - słaba kondycja ekonomiczna indywidualnych gospodarstw rolnych, szczególnie we wschodniej części gminy wyrażająca się niewielkim popytem na grunty będące w zasobie ANR oraz znikomym ruchem budowlanym;
 - słabe wyposażenie w infrastrukturę techniczną i społeczną terenów na obszarze północnym i wschodnim gminy;
 - chaos przestrzenny i degradacja krajobrazu osiedli popegeerowskich - obniżające wartość przestrzeni dla rozwoju funkcji turystyczno - krajoznawczej.

b) Czynniki przyrodnicze i kulturowe:

- znacząca degradacja krajobrazu przez obce w przestrzeni otwartej i nieestetyczne wielorodzinne zespoły mieszkaniowe byłych państwowych gospodarstw rolnych;
- zły stan techniczny zabytkowych zespołów parkowo – pałacowych oraz historycznej zabudowy wsi indywidualnych spowodowany zniszczeniami wojennymi oraz zaniedbaniami powojennymi;
- chaos i nieład przestrzenny na terenach osadniczych wsi;
- degradujące oddziaływanie na przyrodę wytwarzanych zanieczyszczeń;
- znaczny stopień zanieczyszczenia emisji niskiej na obszarach zabudowanych.

c) Czynniki techniczno – infrastrukturalne:

- duży udział dróg gruntowych w lokalnej sieci drogowej oraz bardzo zły stan techniczny dróg utwardzonych, zwłaszcza we wschodniej i północnej części gminy;
- brak możliwości zaopatrzenia obszaru gminy w gaz przewodowy.